

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde, Aalborg Universitet – November 2015

Inddragelse af uledsagede flygtninge

En kvalitativ vignetundersøgelse af professionelle kontaktpersoners inddragelse af uledsagede flygtninge i beslutninger vedrørende deres eget liv

Skrevet af: Mikkel Lauenborg Lindegaard

Studienummer: 20131089

Vejleder: Mimi Petersen, PH Metropol, Institut for Socialt Arbejde

Antal typeenheder: 237.337

Indholdsfortegnelse

1	INDLEDNING	4
1.1	PROBLEMFORMULERING	5
1.2	OPGAVEKONSTRUKTION	5
1.3	INLLEDENDE OVERVEJELSER	6
1.3.1	<i>Præsentation af informanter</i>	6
1.3.2	<i>Hvad kendetegner en uledsaget flygtning?</i>	9
1.3.3	<i>Min position</i>	10
1.3.4	<i>Rettigheder – Hvorfor inddragelse?</i>	11
1.3.5	<i>Min forståelse af inddragelse</i>	14
2	FORSKNINGSVANDRING	15
2.1	TEORIGENERENDE FORSKNINGSARTIKLER	16
2.1.1	<i>Børneperspektiver og børnesyn</i>	23
2.2	EMPIRINÆRE UNDERSØGELSER	25
2.3	ULEDSAGEDE FLYGTNINGE	28
3	METODISK TILGANG	31
3.1	VIGNETMETODEN	31
3.1.1	<i>Refleksioner over informanterne</i>	32
3.1.2	<i>Konstruktion af vignetten</i>	33
3.1.3	<i>Refleksioner over spørgsmål</i>	39
3.1.4	<i>Afsluttende bemærkninger ift. vignetmetoden</i>	40
3.2	GROUNDLED THEORY	41
4	VIDENSKABSTEORETISK POSITIONERING	42
4.1	DEN HERMENEUTISKE TILGANG OG ET SOCIALKONSTRUKTIVISTISK BLIK	42
5	ANALYSE	44
5.1	INLLEDENDE ANALYSE OG BEARBEJDNING AF EMPIRI	45
5.1.1	<i>Åben eller lukket kodning</i>	45
5.1.2	<i>Kategorisering af udtalelser</i>	46
5.2	ANALYSEDEL 1 - BEHOVSTILFREDSSTILLELSE	52
5.2.1	<i>Pædagogik i et velfærdsperspektiv</i>	56
5.2.2	<i>Behov for sikkerhed, stabilitet og bolig</i>	59
5.2.3	<i>Behov for inddragelse eller inddragelse af behov?</i>	62
5.2.4	<i>Opsamling på del 1</i>	63

5.3	ANALYSEDEL 2 - BØRNEPERSPEKTIVER	63
5.3.1	<i>Kontaktpersonernes syn på begrebet 'børn'</i>	64
5.3.2	<i>Flugtens indflydelse på børnesynet</i>	68
5.3.3	<i>De uledsagedes syn på begrebet 'børn'</i>	73
5.3.4	<i>Opsamling på del 2</i>	79
5.4	ANALYSEDEL 3 - INDDRAGELSE	79
5.4.1	<i>Er der tale om inddragelse?</i>	81
5.4.2	<i>De uledsagedes holdninger til inddragelse</i>	87
5.4.3	<i>Opsamling på del 3</i>	90
6	DISKUSSION	90
6.1	ORGANISERINGENS BETYDNING FOR INDDRAGELSEN	91
7	KONKLUSION.....	94
7.1	VURDERING OG KRITIK AF METODE.....	94
7.2	BEHOVSTILFREDSTILLELSE SOM BETYDENDE FAKTOR FOR INDDRAGELSE	96
7.3	DIVERGERENDE FORSTÅELSER AF OG FORVENTNINGER TIL INDDRAGELSE	97
7.4	INDDRAGELSE MEN IKKE DELTAGELSE	99
8	PERSPEKTIVERING	99
9	REFERENCER.....	101

Abstract

The present study examines attitudes, assessment and opinions regarding unaccompanied minor asylum seeking children's participation in daily decision-making as well as more existential decisions, within the institution where they currently live. Empirically, the study is based on interviews with four unaccompanied children and their respective primary contact persons. The interviews are based on the vignette-methodology, and all respondents are introduced to the same vignette and are encouraged to base their opinions within the context of the vignette. The interviews have been recorded and transcribed and later categorized and coded with inspiration from the Grounded Theory-methodology to access and acquire an open approach to the empirical data. Due to the use of Grounded Theory the study allows the researcher to follow the respondent's points of interests.

The study is divided into three parts, one for each major category that the empirical data showed. The three major categories are: *Satisfaction of needs*, *Children's perspectives* and *Participation*. All three themes were presented in the interviews among both groups, and therefore makes the foundation of the analysis. To elaborate the first theme I've used the theoretical perspectives of Abraham Maslows and Erik Allardt in regards to the respondent's interpretations of their satisfaction of needs. The second theme have been elaborated through the use of Hanne Warming's description of children's perspectives, Marianne Skytte's theory of cultural understanding, and Emma Uprichard's perspective on children as 'beings' or 'becoming's'. Last, but not least, the third theme, *Participation*, have been elaborated through Roger Hart's 'ladder of participation' and Harry Shier's model of 'pathways to participation'.

The study shows, that the two groups have different interpretations of how and which satisfactory needs the unaccompanied children have, and that the differences in opinions could affect the way the children participate in everyday decision-making. Furthermore the study highlights that the respondents differ in their ways of perceiving the concept of 'childhood' and that the contact persons point of view is based on their lack of knowledge about the unaccompanied children's cultural upbringing and the impact of their flight. Last, but not least, the study shows, that both the unaccompanied children and the contact persons are eager to promote participation in decision-making, but that the contact person's current actions can't be described as participation in Harts terminology. With the use of Shiers model the study indicates, that the lack of knowledge about the

children in the organization itself, could prevent the contact persons from actually practice participation.

1 Indledning

Idéen til dette speciale kom til mig i efteråret 2014, hvor daværende Statsminister Helle Thorning Schmidt i sin åbningstale til Folketinget overleverer en, for mig, forbavsende opgørelse:

"(...) det afspejler, at der over hele verden er flere på flugt end på noget tidspunkt siden anden verdenskrig. I alt er mere end 50 millioner mennesker fordrevet fra deres hjem – mere end 50 millioner.

Tallet på 50 millioner kom i den grad bag på mig, og jeg kom straks til at tænke på alle de børn og unge, som udgør en del af denne enorme gruppe. Særligt kom jeg til at tænke på de børn og unge, som har måtte flygte fra deres hjemland uden at have hverken forældre eller andre omsorgspersoner med sig – nemlig de uledsagede flygtninge. Siden efteråret 2014 er det samlede antal flygtninge på verdensplan, ifølge Refugee Danmark, steget til omkring 60 millioner, hvilket illustrerer, at problematikken ikke er aftagende (Refugees.dk, 2015). Udlændingestyrelsen modtog i 2014 818 ansøgninger om asyl fra uledsagede flygtninge, og i de første 8 måneder af 2015 er dette tal oppe på 619 (Udlændingestyrelsen, 2015). På trods af at tallene ikke tager højde for de sidste måneders massive flygtningepres, så fortæller de en historie om, at rigtig mange børn og unge flygter alene mod Europa og Danmark. Disse børn udgør en særlig interessant målgruppe, idet de ikke blot flygter til et andet land med andre kulturelle normer og værdier men gør det uden nogle primære omsorgspersoner, der kan hjælpe dem med at navigere i og oversætte det samfund, de flygter til. I Danmark er disse uledsagede flygtninge overladt til myndighederne og NGO'ers velvilje til at varetage deres tarv, herunder ønsker og behov, hvilket kan være en vanskelig opgave for danske professionelle, som måske aldrig før har arbejdet med flygtninge. Denne position gør de uledsagede flygtninge til en potentiel udsat gruppe både socialt, juridisk og kulturelt, og i denne sammenhæng er det derfor relevant at overveje, hvordan de uledsagedes behov og ønsker inddrages i de daglige beslutninger, som foretages omkring deres liv. Er de professionelle omkring de unge i stand til at træffe beslutninger for eller i fællesskab med de uledsagede, og er de uledsagede omvendt interesserede i at deltage i disse beslutninger?

Fra undersøgelsens spæde skridt til i dag er der sket en markant udvikling af mediernes, befolkningens og ikke mindst politikernes fokus på målgruppen, hvilket gør målgruppen 'uledsagede flygtninge' yderst relevant i et speciale i socialt arbejde. Med det stigende antal uledsagede flygtninge samt kommunernes begrænsede midler og viden om flygtninge opstår der en risiko for, at denne gruppe af unge falder ned mellem to stole. De kender ikke til de kulturelle normer og værdier, som gør sig gældende i samfundet, og samtidig har det sociale hjælpesystem ikke hænder nok til at tage sig tilstrækkeligt af de uledsagede flygtninge.

1.1 Problemformulering

I denne undersøgelse er jeg optaget af, hvordan professionelle kontaktpersoner inddrager uledsagede flygtninge i beslutninger, der vedrører deres eget liv. Herunder er jeg interesseret i hvilke kulturelle og samfundsmæssige normer, forståelser og institutionelle rammer, der ligger til grund for den udførte praksis og dens indvirkning. Derudover er jeg interesseret i hvordan inddragelse opfattes af de uledsagede selv. På baggrund af dette ønskes følgende problemformulering besvaret:

Hvordan inddrager kontaktpersoner på et socialpædagogisk opholdssted uledsagede flygtninge i beslutninger om de unges eget liv? Hvilke forståelser af behov og perspektiver på børn, hos både kontaktpersonerne og de uledsagede selv, har indflydelse på måden, hvorpå der inddrages og hvordan spiller de institutionelle rammer sammen med disse forståelser?

1.2 Opgavekonstruktion

Til at starte med, vil jeg redegøre for de indledende overvejelser, jeg har gjort mig i forud for undersøgelsen. Afsnittene vil indeholde en præsentation af informanterne, en redegørelse for omfanget af uledsagede flygtninge, min egen position i feltet, samt hvilke rettigheder der i denne sammenhæng findes relevante i henhold til inddragelse. Afsnittet afsluttes med en præsentation af min forståelse af inddragelse. Efter disse afsnit introduceres en forskningsvandring, hvor udvalgte forskningsartikler og undersøgelser, som beskæftiger sig med henholdsvis inddragelse og uledsagede flygtninge, kortlægges, for dermed at opridse dele af det felt, som jeg bevæger mig ind på. Dernæst præsenteres undersøgelsens metodiske tilgang, som omfatter anvendelsen af vignette-metoden i kombination med grounded theory. I forlængelse af dette redegøres for undersøgelsens videnskabsteoretiske position inden analysen af datamaterialet påbegyndes.

Analysen er opdelt i tre dele, som hver især bidrager til at svare på undersøgelsens problemformulering. Analysedel 1 indeholder analyser af begge informantgrupperes udtalelser med henblik på at identificere deres vurderinger og forståelser af de uledsagedes behovstilfredsstillelse. Dette gøres med brug af både Abraham Maslows og Erik Allardts teorier og perspektiver om tilfredsstillelse af behov. Analysedel 2 vil omhandle informantgruppernes forståelser af inddragelse, hvilket bl.a. operationaliseres med udgangspunkt gruppernes respektive børnesyn. I denne del inddrages teorier om kulturforståelser samt teorier om børneperspektiver. Analysens tredje del omhandler gruppernes egentlige vurdering af den konkrete inddragelse som finder sted, og inddragelsen belyses i denne sammenhæng ud fra Roger Harts teorier og modeller om inddragelse, samt Harry Shiers model om 'pathways to participation'. Analysen afsluttet med en diskussion omkring betydningen af institutionens organiseringen, når det gælder inddragelse og integration af uledsagede flygtninge. Afslutningsvist vil jeg konkludere på analysen og kritisk betragte undersøgelsens metodiske tilgang.

1.3 Indledende overvejelser

I dette indledende afsnit vil jeg primært fokusere på den ene del af specialets målgruppe - de uledsagede flygtninge. Jeg vil først præsentere informanterne og derefter redegøre for valget af denne målgruppe, samt hvorfor jeg finder den interessant at undersøge i et speciale inden for socialt arbejde. Derudover vil jeg redegøre for min egen position i arbejdet med uledsagede flygtninge og i denne forbindelse tydeliggøre hvilke forståelser og forforståelser, jeg har i forhold til målgruppen. Dermed tydeliggøres det, hvilket perspektiv jeg skriver dette speciale ud fra. Efter dette vil jeg redegøre for, hvordan jeg anskuer begrebet inddragelse som markør for de uledsagede flygtninges 'stemme' og retssikkerhed, mens de er i Danmark. Afslutningsvis vil jeg redegøre for min forståelse af inddragelse.

1.3.1 Præsentation af informanter

Alle oplysninger om institutionen og informanterne er anonymiseret.

I indeværende speciale tages der udgangspunkt i to informantgrupper – en personalegruppe og en gruppe af beboere fra samme institution. Jeg har valgt at gennemføre min undersøgelse i én organisation, da jeg på denne måde kan danne mig en mere dybdegående forståelse af organisationen og samspillet mellem informanterne, end hvis jeg undersøgte flere forskellige

organisationer. Mine valg omkring empirien giver undersøgelsen et præg af et decideret kvalitativt casestudie *"(...) der undersøger et samtidigt eller historisk fænomen i en social kontekst, hvor fænomenet udfolder sig* (Salomonsen & Antoft, 2007, s. 32). Institutionen kan betragtes som case og fænomenet er i denne sammenhæng inddragelse af uledsagede flygtninge. Jeg har valgt at sætte interviews op med de unge uledsagede og deres primære kontaktpersoner. Jeg finder det interessant at undersøge forholdet mellem den unge og hans/hendes kontaktperson, da eventuelle holdningsforskelle kan have direkte indflydelse på det pædagogiske arbejde, der bliver udført, og dermed også inddragelsen af den unges synspunkter og holdninger. Nedenfor gives en kort præsentation af de enkelte medvirkende, så læseren kan danne sig et overblik over, hvem jeg har interviewet. Derudover præsenteres institutionen som organisation.

Institutionen er et kommunalt tilbud i en mellemstor kommune, der huser 17 unge mellem 13-18 år fordelt på tre bo-grupper. Ud af de 17 unge bor der fem uledsagede flygtninge i en bo-gruppe for sig selv. Derudover bor der 4 uledsagede flygtninge i en separat bo-gruppe, der fysisk er placeret i en mindre by i kommunen. Institutionen har også en enhed af udgående kontaktpersoner, som udfører pædagogisk arbejde blandt de unge, som bor i egen bolig – herunder også uledsagede flygtninge. I institutionens værdigrundlag lægges der vægt på, *"at den enkelte ung oplever sig betydningsfuld, og inddraget i og medansvarlig for egen læring og udvikling"* (Institutionens værdigrundlag). Det er interessant, at institutionen eksplicit skriver om inddragelse i deres værdigrundlag, og jeg finder det interessant at undersøge fænomenet netop her.

I indeværende speciale har jeg interviewet fire uledsagede flygtninge – tre fra gruppen inde fra den store by og én fra gruppen i nabobyen. Tilsvarende har jeg interviewet deres respektive kontaktpersoner.

Namir er en dreng på 16 år, som kommer fra Afghanistan. Namir kommer fra en større by med ca. 5 millioner indbyggere. Namir har været i Danmark i to år, og han har boet på institutionen i ca. halvandet år, hvor han går på sprogskole og spiller fodbold i den lokale klub. Namir starter interviewet med at tale dansk, men slår efter kort tid over på arabisk og taler derefter primært gennem tolken, som er til stede.

Michael er 41 år, uddannet pædagog og primær kontaktperson for Namir. Michael har udover sin pædagoguddannelse en fortid som elektriker. Han har arbejdet på institutionen i ca. et år og har

derudover arbejdet med udsatte mennesker i over 10 år. Det er første gang han arbejder med uledsagede flygtninge.

Yasir er en dreng på 13 år, som kommer fra Afghanistan. Han kommer fra en by på størrelse med Århus. Han kan ikke beskrive, hvor byen ligger ift. andre større byer, men han kan udpege den på et kort. Yasir har været i Danmark i halvandet år og går i skole i en såkaldt multiklasse. I sin fritid går han meget op i boksning og bruger mange af sine vågne timer på dette. Hans familie er, så vidt han selv ved, stadig i Afghanistan. Yasir vil gerne foretage interviewet på dansk med støtte fra tolken til at læse vignetten op.

Per er 44 år og er oprindeligt uddannet slagter og har derudover taget forskellige kurser for at opkvalificere sit pædagogiske arbejde. Per har arbejdet med børn og unge i over 7 år, men han har ikke tidligere arbejdet med flygtninge før. Han er primær kontaktperson for Yasir.

Hidi er 17 år og kommer fra Eritrea. Hun er den eneste uledsagede pige på institutionen, hvor hun har boet i ca. ét år. Hidi kommer fra en by på størrelse med Roskilde, hvor dele af hendes familie stadigvæk bor. Hun har af og til kontakt med sin familie, når forholdene tillader det. Hidi taler ikke meget dansk, så hele interviewet foregår via tolken, som er til stede.

Sara er nyuddannet pædagog og har arbejdet i en SFO i 17 år, inden hun kom til institutionen. Sara har ikke tidligere arbejdet med flygtninge. Hun er primær kontaktperson for Hidi.

Zemar er 17 år og kommer fra Eritrea, hvor han boede i en lille landsby med ca. 500 indbyggere. Zemar har været i Danmark i ca. 10 måneder og går til daglig på sprogskole. Han taler ikke dansk, så interviewet foregår via tolken, som er til stede.

Rune er 36 år og er nyuddannet pædagog. Han har en tømreruddannelse bag sig og har i flere år anvendt denne i det socialpædagogiske arbejde med hjemløse. Rune besluttede selv at arbejde med udsatte børn og unge men valget om at arbejde med uledsagede flygtninge var ikke et bevidst valg, og han vidste faktisk ikke, at målgruppen eksisterede, inden han blev ansat på institutionen. Rune er primær kontaktperson for Zemar.

1.3.2 Hvad kendetegner en uledsaget flygtning?

I Danmark betegnes målgruppen med forskellige mærkater. I ovennævnte rapport udarbejdet af Udlændingestyrelsen, betegnes målgruppen som 'uledsagede mindreårige asylansøgere'. Dansk Flygtningehjælp (2015) kalder dem for 'uledsagede flygtningebørn' og i en rapport udarbejdet af Ankestyrelsen (2010) betegnes de som 'uledsagede mindreårige flygtninge'. Selve definitionen af de respektive betegnelser forbliver dog ens, og i Danmark defineres børn og unge i denne målgruppe, som en udlænding under 18 år, der søger asyl uden af have sine forældre, værge eller anden primær omsorgsperson med sig (Ankestyrelsen, 2010; Dansk Flygtningehjælp, 2015; Udlændingestyrelsen, 2015). Det er interessant at reflektere over, hvorvidt der her kan spores en socialpolitisk claimsmaking-tankegang, hvor man forsøger at skabe et billede af disse børn og unge som *asylansøgere* frem for *flygtninge* eller vice versa. I dette speciale betragtes disse børn og unge som uledsagede *flygtninge*, idet jeg først og fremmest anerkender den åbenlyse årsag til, at de er her: at de har måtte flygte fra deres hjemland, og at de i én eller anden grad har måttet efterlade deres familier. Flugten og de forhold, de har været udsat for i forbindelse med denne, er et specifikt kendetegn ved målgruppen, som adskiller dem fra unge generelt. Jeg vælger ikke at anvende betegnelsen *mindreårige*, idet jeg forbinder en form for stigmatisering med ordet 'mindreårig'. Jeg anerkender, at ordet hentyder til deres retlige position i samfundet, men samtidig understreger det også, at der er nogle beslutninger, de ikke er kompetente til at foretage. Som jeg vil komme ind på senere i denne undersøgelse, så består gruppen af uledsagede flygtninge af nogle meget ressourcestærke unge mennesker, som på egen hånd er flygtet gennem Europa for til sidst at ende i Danmark. De har undervejs skulle træffe mange livsnødvendige beslutninger, som har haft tydelige konsekvenser for deres videre færd og set i lyset af dette, vælger jeg ikke at referere til dem som mindreårige fremadrettet. Gennem specialet vil jeg veksle mellem betegnelserne 'uledsagede flygtninge', de 'uledsagede unge' og blot de 'uledsagede'. I sammenhænge hvor andre typer af unge eller flygtninge anvendes og beskrives, vil det eksplicit fremgå, at der er tale om andre end de uledsagede flygtninge/unge.

Årsagen til, at jeg netop har valgt at fokusere på denne målgruppe og ikke eksempelvis flygtningebørn generelt, skyldes deres umiddelbart sårbare position i det danske samfund. Der er tale om unge mennesker, nogle gange også børn, som bl.a. kommer til Danmark med en fremmed kulturforståelse, manglende sprogkundskaber til at kunne begå sig samt psykiske problemstillinger

som konsekvens af f.eks. borgerkrige. Disse unge mennesker har ingen voksne omkring sig til at oversætte eller navigere i det nye samfund, og de er derved overladt til det sociale hjælpesystem, hvor de unges forventninger, ønsker og behov fra starten er overladt til de professionelle medarbejdere, som repræsenterer hjælpesystemet. Flere essentielle spørgsmål opstår i denne forbindelse: Når Danmark siden 2011 har set en tredobling i antallet af uledsagede flygtninge (fra 282 i 2011 til 818 i 2014), er det sociale hjælpesystem så gearet til at tage sig af dem og deres særlige problemstillinger, og besidder de pædagoger, kontaktpersoner og socialrådgivere, som er i kontakt med disse unge, den viden, det kræver, for at tage højde for de unges ønsker og behov? Formår de professionelle omkring de unge at inddrage deres ønsker, forventninger og behov på en sådan måde, at de unge føler sig lyttede til? Dette er to af de spørgsmål, som rejser sig i forbindelse med mine refleksioner over målgruppen. Inden jeg i sidste afsnit i dette kapitel går dybere ind i, hvilke rettigheder de uledsagede flygtninge har, og hvordan inddragelsen kan betragtes som en form for markør for de unges rettigheder, så finder jeg det relevant kort at beskrive min egen position i forhold til de uledsagede flygtninge.

1.3.3 Min position

Foruden ovenstående overvejelser så udspringer min interesse for uledsagede flygtninge fra mine praktiske erfaringer med målgruppen. Jeg har gennem en ansættelse som socialrådgiver på et bosted for uledsagede flygtninge selv haft nogle problemstillingerne tæt inde på livet, og jeg har i en professionel sammenhæng arbejdet med at håndtere de unges ønsker og behov. Arbejdspladsen ligger placeret i samme kommune som den institution, hvor jeg senere fik mulighed for at indsamle min empiri til dette speciale.

Interessen for begrebet inddragelse opstod under denne ansættelse, hvor jeg som udefrakommende gjorde mig adskillige observationer omkring det socialpædagogiske arbejde, som blev udført på institutionen. Jeg oplevede, at der i mange sammenhænge blev truffet beslutninger om de unge, uden af den unge selv havde en forståelse for, hvad der skete. Der var altså tale om beslutninger *om* den unge og ikke *med* den unge, og personalet formåede i den travle hverdag ikke at inddrage de holdninger og perspektiver, som de unge uden tvivl gav udtryk for. Det blev tydeligt for mig, at de to grupper ofte handlede og argumenterede ud fra forskellige perspektiver, og på grund af de unges marginaliserede position som asylansøgere blev deres perspektiver ofte overset til fordel for de professionelles vurderinger. Der er adskillige eksempler på hverdagsituationer, hvor

dette kommer til udtryk, bl.a. i form af overholdelse af tidpunkter og aftaler. En af de store problemstillinger på institutionen var, at de professionelle ikke mente, at de unge var i stand til at overholde de aftaler, som de havde indgået. Dette kom oftest til udtryk i situationer, hvor den unge besøgte sine venner på andre bosteder eller asylcentre. Personalet var meget optaget af, at den unge skulle give besked når han/hun kom frem, og hvornår han/hun ville komme tilbage. Såfremt den unge ikke levede op til aftalerne, blev der iværksat diverse pædagogiske tiltag for at rette op på dette. De unge selv kunne ikke se behovet for at tilkendegive, hvor de var, eller hvornår de ville komme hjem, og det var tydeligvis ikke en prioritet for dem. I sådanne situationer blev det tydeligt for mig, at personalet handlede ud fra en socialpædagogisk målsætning om at forberede den unge på det samfund, han/hun kommer ud til efter endt anbringelse, hvorimod den unge handlede ud fra de behov han/hun havde for at vedligeholde sine relationer. Lignede situationer skabte mange konflikter på institutionen og var i høj grad omdrejningspunkt for personalemøderne. I ét helt særligt tilfælde blev de beskrivelser, som personalet foretog af de unge, anvendt i afgørelsen om forlængelse af opholdstilladelse, hvor den unge endte med at få afslag.

Disse observationer fik mig til at stille spørgsmålstejn ved den måde de unges holdninger og vurderinger blev inddraget på, og det vakte min interesse, da jeg som ansat selv oplevede, hvordan jeg ikke formåede at sætte mig ind i de unges situation. Jeg ser her primært manglende viden og erfaringer om deres livshistorie, hjemland og kultur som årsag til dette, men også manglende viden om inddragelse generelt har stor betydning for denne problemstilling. Når jeg i denne undersøgelse behandler temaet om inddragelse af uledsagede flygtninge, vil det dermed være med udgangspunkt i mine forforståelser som følge af min ansættelse på institutionen. Disse forforståelser dækker bl.a. over forhold som kontaktpersonernes manglende kendskab til de unges kulturelle baggrund, manglende kendskab til teorier om inddragelse, samt begge gruppers manglende kendskab til de unges rettigheder. De unges rettigheder vil jeg redegøre nærmere for i det følgende afsnit, hvor jeg også vil beskrive min kobling mellem rettigheder og inddragelse.

1.3.4 Rettigheder – Hvorfor inddragelse?

I dette afsnit vil jeg kort opridse reglerne for asyl, som er de uledsagedes grundlag for ophold i Danmark. Derudover vil jeg redegøre for de væsentligste artikler i Børnekonventionen, som relaterer sig til dette speciales problemstilling omkring inddragelse. Jeg vil på baggrund af disse

artikler forklare, hvordan inddragelse af uledsagede flygtninge kan betragtes som et centralt begreb i det socialpædagogiske arbejde og for at sikre de unges rettigheder.

1.3.4.1 Regler for asyl

Unge uledsagede flygtninge kan opnå asyl i Danmark på to måder. Den første er efter Udlændingelovens (UDL) § 7 stk. 2, som omfatter både børn og voksne, men i modsætning til voksne asylansøgere, som oftest tildeles asyl for 5 år, får uledsagede flygtninge dog kun tildelt asyl for 4 år af gangen. Når den uledsagede flygtning er fyldt 18 år, kan denne opnå permanent opholdstilladelse, hvis kravene fortsat opfyldes. Den anden mulighed for asyl gives jf. UDL § 9c stk. 3, og denne type tildeles, hvis det vurderes, at den unge ikke bør gennemgå en ordinær asylsagsbehandling. Årsagerne til dette kan bl.a. være den unges modenhed eller særlige sårbarhed. Asyl efter UDL § 9c stk. 3 gives for ét år af gangen (Udlændingestyrelsen, 2015). Det varierer selvsagt fra individ til individ, hvilken type af asyl der opnås, men fælles for de to typer er, at de ikke forlænges ud over det 18. år.

De danske asylregler udsættes for megen kritik af bl.a. Red Barnet og Børns Vilkår med henblik på, at reglerne ikke lever op til Børnekonventionens bestemmelser. Her henvises til Børnekonventionens artikel 6, hvor regler om barnets tarv og barnets krav på udvikling, tryghed og forudsigelighed er fremstillet. Tidligere generalsekretær for Red Barnet, Mimi Jakobsen, påpeger, at de tidsbegrænsede opholdstilladelse ikke lever op til konventionens krav, da det overlader de unge flygtninge i en situation af stress og usikkerhed, da de ikke har nogen sikkerhed for, hvad der skal ske med dem efter det fyldte 18. år (Jakobsen, 2014). Denne pointe har ikke direkte indflydelse på dette speciales problemstilling, men den er stadig værd at nævne, da den delvist kan belyse det pres, som de uledsagede flygtninge lever under, mens de er i Danmark.

1.3.4.2 Børnekonventionen

Hvad angår uledsagede flygtnings rettigheder i Danmark, står Børnekonventionen helt central. Børnekonventionen består af artikler, som Danmark i 1989 underskrev og ratificerede. Ratificeringen betyder, at Danmark i kraft af sit dualistiske retssystem¹ ikke har inkorporeret Børnekonventionen i dansk lovgivning men blot forpligtet sig til at overholde den, og anvendelsen af Børnekonventionen i afgørelser på børne- og ungeområdet er således ikke en påkrævet

¹ Opfattelse der indebærer at folkeret og national ret betragtes som to separate systemer (Juraplexus, 2015).

procedure i forvaltningerne (Koch, 2013, s. 26–27). Danmark har dog med sin underskrift taget store skridt i retning af at inddrage Børnekonventionen, når det kommer til udøvelsen og beskyttelse af børns rettigheder. Dette betyder bl.a., at Børnekonventionen har ligget til grund for kommunernes udformning af en sammenhængende børnepolitik og bl.a. også Barnets Reform (Jacobsen, 2013, s. 96–98).

Jacobsen (2013) opridser de grundlæggende principper i Børnekonventionen og opstiller dem som følgende:

- Princippet om lige adgang til konventionens rettigheder
- Princippet om barnets tarv i centrum
- Princippet om helhedssyn på barnets udvikling
- Princippet om inddragelse af barnet

Alle fire principper er naturligvis vigtige for at sikre børns rettigheder, men særlig interessant for dette speciale fremstår det sidste princip om inddragelse af barnet. Dette princip bygger på Børnekonventionens artikel 12, som foreskriver:

1. Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

2. Med henblik herpå skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.

Hermed sikres barnets ret til at få sin stemme hørt i alle foretagender omkring sig selv, men det at få sin stemme hørt er dog langt fra det samme som at deltage i den egentlige beslutning, hvilket er et centralt fokus i dette speciale. De professionelle kan ofte problemfrit leve op til Børnekonventionens krav om inddragelse ved blot at spørge den unge om konkrete forhold i deres liv. Denne type af inddragelse fordrer dog ikke nødvendigvis deltagelse i selve beslutningen, hvilket jeg finder særligt interessant. Der ligger altså et krav til den professionelle om at inddrage den unges

synspunkter, men den unge har ingen egentlige rettigheder, når det drejer sig om konkret deltagelse i beslutningen.

Derudover ligger der i Børnekonventionens artikel 12 vægt på, at barnets synspunkter skal tillægges vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed, hvilket ligeledes fremgår af Servicelovens (SEL) § 46 stk. 3. Netop denne sætning er relevant i arbejdet med uledsagede flygtninge, idet det kan være vanskeligt at vurdere alder og modenhed blandt uledsagede flygtninge. Disse unge kan, i kraft af deres særlige vilkår som flygtninge, være modnet på en helt anderledes måde end andre unge, hvilket man som professionel ikke nødvendigvis er rustet til at tage højde for.

Den eneste rettighed uledsagede flygtninge har i forhold til konkret deltagelse i beslutningen, gives i kraft af deres partsbeføjelse, som giver dem partsrettigheder i forbindelse med foranstaltninger efter SEL § 52. Foranstaltninger efter denne paragraf kræver den unges samtykke, hvilket udgør en anden form for inddragelse end det at få sin stemme hørt.

Uledsagede flygtninge får i mange tilfælde hjælp efter foranstaltningerne i SEL § 52 og anbringes enten på døgninstitutioner eller i private boliger med praktisk og pædagogisk støtte i hverdagen (Ankestyrelsen, 2010, s. 30). Da de unge ikke har nogle forældre eller værger, er de overladt til institutionens professionelle, når det drejer sig om varetagelsen af deres udvikling, behov og sikkerhed. Med udgangspunkt i dette antages det, at de unges rettigheder er overladt til de professionelles velvilje og evne til at inddrage deres synspunkter på en måde, der er meningsfuld for den enkelte unge. I kraft af de åbenlyse kulturforskelle opstår der ydermere en risiko for, at forståelsen af inddragelse og beslutningsprocesser kan variere mellem de uledsagede og de professionelle. Dette speciale vil fokusere på de forståelser og vurderinger, som henholdsvis uledsagede flygtninge og kontaktpersoner på en konkret institution har som baggrund til inddragelse, og vil samtidig belyse de faktorer, som kan spille ind på disse forståelser.

1.3.5 Min forståelse af inddragelse

I dette afsnit vil jeg kort introducere den måde, jeg forstår inddragelse på. Inddragelse kan være mange ting, og jeg har ikke formået at finde en fast definition på, hvad det er og indebærer. Én ting er dog sikkert, og det er, at inddragelse ofte er tæt forbundet med andre begreber som f.eks. samarbejde, involvering og deltagelse. I serviceloven anvendes begrebet inddragelse, når der tales om børn og unges rettigheder til at få sin stemme hørt. I pensumlitteraturen på kandidaten i Socialt

Arbejde anvendes tillige begrebet inddragelse, ligesom Børnerådet også anvender betegnelsen. Fælles for disse eksempler er yderligere, at når de beskriver deres forståelse af inddragelse, så anvender de også ovenstående betegnelser: involvering, deltagelse og samarbejde. Dette tyder på, at inddragelse er et meget bredt begreb, som kan anvendes på mange måder, og hvor forskellige organisationer forstår det på sin egen måde.

Min forståelse af inddragelse bygger i høj grad på Harts teoriudvikling og den engelske forståelse af inddragelse som målt i graden af deltagelse. I min optik kan en socialgiver forholdsvis uproblematisk leve op til kravene i serviceloven om at inddrage barnets stemme og perspektiver. Dette kræver blot en samtale, men samtalen bliver sjældent målt på, hvor høj grad af deltagelse den unge har på beslutningen. Når jeg i denne undersøgelse anvender begrebet inddragelse, så indeholder det altså en forståelse af, at god inddragelse indeholder både deltagelse og involvering i den beslutning, der skal træffes. Jeg er helt på linje med Serviceloven og Børnekonventionens pointe om, at: *"barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed"* (Børnekonventionen FN, 1989, Artikel 12; Serviceloven, 2015, §46), da der naturligvis kan være tale om situationer, hvor deltagelse i beslutningerne kan være i modstrid med barnets tarv. I min forståelse er det dog vigtigt, at barnet eller den unge gives muligheden, og at de professionelle omkring barnet fordrer deltagelse og involvering, hvor det er muligt.

2 Forskningsvandring

I dette afsnit vil jeg opstille forskning, artikler og undersøgelser, som indeholder relevante elementer og temaer i henhold til min undersøgelses problemstilling – inddragelse af uledsagede flygtninge. Af hensyn til overskueligheden har jeg valgt at dele dette afsnit op i to dele. Den ene del vil redegøre for relevant forskning med hensyn til inddragelse, hvor den anden del vil indeholde forskning, der mere specifikt relaterer sig til inddragelse af uledsagede flygtninge. Den første del om inddragelse har jeg yderligere opdelt i teorigerende artikler og empirinære undersøgelser. I afsnittet om de teorigerende artikler vil jeg præsentere nogle af de forskningsartikler, der har fokus på at udarbejde redskaber, modeller eller nye teorier om inddragelse. I henhold til de empirinære undersøgelser vil jeg kort opridse de undersøgelser, som jeg finder særligt egnede til min ønskede tilgang. Der er ikke tale om en klar skillelinje mellem teorigerende og empirinære undersøgelser, da alle undersøgelser har til formål at generere ny viden, der potentielt kan skabe

grobund for nye teorier og perspektiver, ligesom alle teorier bygger på empiriske undersøgelser af forskellig art. Jeg har valgt at fokusere på både danske og internationale publikationer, da jeg finder temaet og problemstillingerne relevante i en global kontekst, men samtidig er opmærksom på, at min undersøgelse er forankret i en dansk kontekst.

For at finde frem de artikler og empiriske undersøgelser, specialet tager udgangspunkt i, har jeg benyttet mig af diverse videnskabelige søgemaskiner, bl.a. Google Scholar og Aalborg Universitets adgang til nationale og internationale databaser, herunder Sage Journals mm.. *Uledsagede mindreårige flygtninge* er én ud af mange betegnelser for det samme fænomen, og jeg har i litteratursøgningen derfor anvendt flere forskellige søgeord. 'Separated Refugee Children', 'Unaccompanied Children', 'Unaccompanied minor asylum seekers' er alle tre engelske definitioner af det samme begreb, som jeg har anvendt i litteratursøgningen. Ved den danske litteratursøgning har jeg jf. indledningen anvendt betegnelserne 'uledsagede mindreårige asylansøgere', 'uledsagede flygtningebørn' samt 'uledsagede flygtninge'. En af de store udfordringer ved temaet uledsagede flygtninge er, at den forskning, der bliver produceret, ofte har fokus på de psykologiske aspekter af flygtninges liv. Det vil sige, at der i høj grad er fokus på traumer og personlighedsforstyrrelser og i mindre grad fokus på de uledsagedes hverdagsliv, som vil være mit primære fokus.

Inddragelse er på samme måde, i hvert fald i en dansk sammenhæng, en del af en større begrebspakke, der mere eller mindre forsøger at beskrive det samme fænomen, og jeg har derfor anvendt betegnelser som: inddragelse, involvering og deltagelse. Ift. til inddragelse har den engelsksprogede forskning, i modsætning til den danske, dog en mere præcis betegnelse for begrebet, nemlig *participation*.

2.1 Teorigenerende forskningsartikler

Når der søges om teorigenerende forskningsartikler i henhold til inddragelse, kommer man hurtigt frem til, at Roger Hart er en central figur. Roger Hart er professor i *Environmental Psychology* ved Graduate Center i New York og er derudover grundlægger af Childrens Environmental Research Group. Han har de seneste mange år forsket i inddragelse af børn og unge og centralt i hans forskningskarriere står publikationen *Children's Participation: From tokenism to citizenship*, som siden hen er blevet videreudviklet og udbygget af Roger Hart selv. Denne publikation er en vigtig brik i min forskningsvandring, da den bidrager til mit syn på og min forståelse af begrebet

inddragelse. I dette afsnit vil jeg ikke udfolde hele Harts model men redegøre for modellens oprindelse, og hvordan jeg finder den relevant for mit speciale.

Roger Hart tager udgangspunkt i udviklingen af børns rettigheder, som manifesteres ved vedtagelsen af børnekonventionen i 1989, der er underskrevet og ratificeret i 193 lande (Globalis, 2015). Når det kommer til børns inddragelse, peger Hart især på artikel 12 og 13 i børnekonventionen, som de mest gennemgribende ændringer både retligt og i forhold til synet på børn (Hart, 1992, s. 6). I børnekonventionen står der:

”Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed” (Børnekonventionen FN, 1989 Artikel 12).

samt:

”Barnet skal have ytringsfrihed; denne ret omfatter frihed til uanset territoriale grænser at søge, modtage og videregive oplysninger og tanker af enhver art, enten mundtligt, skriftligt eller på tryk i form af kunst eller gennem en hvilken som helst anden udtryksmåde, barnet måtte vælge” (Børnekonventionen FN, 1989 Artikel 13).

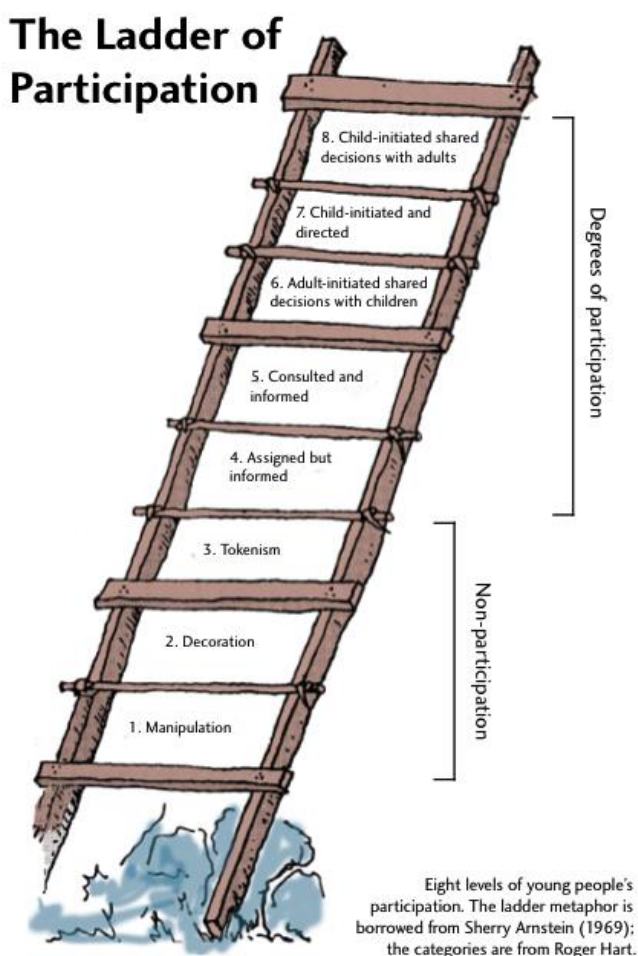
Disse to artikler er grundlæggende for Harts udvikling af redskaber til brug for børns inddragelse og deltagelse og han understreger, at selvom børns inddragelse er ratificeret i alle deltagerlandene, så er det ikke ensbetydende med, at inddragelsen reelt foregår, sådan som vi f.eks. i Danmark forstår begrebet (Hart, 1992, s. 7).

Hart påpeger en spændende pointe ved artikel 12 og 13, som jeg finder relevant for dette speciale.

“Unfortunately, they (Article 12 and 13, red.) also go well beyond what many families in most cultures would allow of their children even within the family” (Hart, 1992, s. 7).

Denne pointe finder jeg gavnlig, da den netop understreger, at inddragelse af børn i mange tilfælde er kontekst- og kulturafhængig, og dermed har Harts artikel allerede her vakt min interesse og bidraget til mit fokus på inddragelse af børn og unge fra andre kulturer.

Med udgangspunkt i de udfordringer, Hart har undersøgt om inddragelse af børn og unge, udvikler han et redskab, der kan hjælpe professionelle og organisationer med at identificere graden af inddragelse og deltagelse i deres respektive praksis. Hart kalder dette redskab for *The ladder of participation*.

Figur 1: Ladder of participation

Som illustreret i Figur 1 er der 8 trin på Harts deltagelsesstige, som hver især dækker over niveauer af inddragelse. Identificeres graden af deltagelse til et af de tre nederste trin betragtes det ifølge Hart som *ikke*-deltagelse.

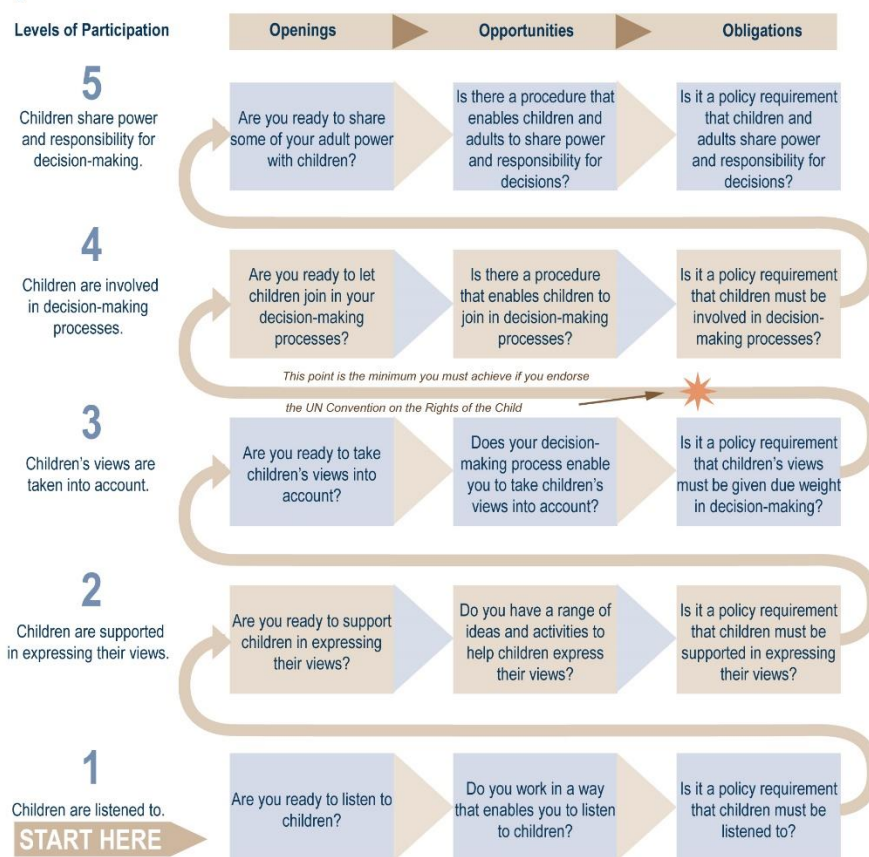
Deltagelsesstigen har inspireret mig til at medtænke *graden* af inddragelse i forhold til mine informanter og med dette in mente, kan jeg komme et spadestik dybere i min undersøgelse end først antaget.

En anden vigtig personlighed, når man taler om inddragelse af børn, er Harry Shier. Shier har gennem hele sin professionelle karriere arbejdet med børn og unge, og i 2001 udgiver han artiklen *Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations*. Denne publikation er endnu en vigtig brik i min forskningsvandring, da den nuancerer redskabet om inddragelse ift. Harts model. Shier bygger i høj grad videre på Harts perspektiver og anerkender den vigtige rolle, som inddragelsesstigen har haft i praksis. Han skriver bl.a. at Harts model var det mest anvendte redskab blandt professionelle i Storbritannien i 1995, når det kom til inddragelse. Shier ser Harts inddragelsesstige som værende fremragende, når det kommer til at identificere *om* eller *i hvilken grad*, inddragelsen finder sted. Dog kritiserer han den for ikke at give nogen yderligere eller konkrete handleanvisninger og mener derfor, at der er behov for en supplerende model, der kan videreudvikle perspektiverne og hjælpe praktikerne yderligere.

"Ironically, the greatest practical benefit of Hart's work may be his exposure of these false types of participation, as much as his classification of the more positive types" (Shier, 2001, s. 110).

Godt nok eksemplificerer Hart de enkelte niveauer på inddragelsesstigen, men handleanvisningerne udebliver. Shier tager derfor skridtet videre og udvikler en model, der forsøger at specificere, hvilke processer en organisation bør gennemgå for at blive i stand til at inddrage børnene.

"The new model owes a great debt to Hart's work. It is not intended to be a replacement for the ladder of participation, but may serve as an additional tool for practitioners (...)" (Shier, 2001, s. 109).

Figur 2: Pathways to participation

Shiers model er bygget op omkring fem niveauer af inddragelse, hvor hvert niveau har tre forpligtende stadier: *openings*, *opportunities* og *obligations*. For hvert niveau findes en opening, så snart den professionelle eller organisationen er parate til at operere på dette niveau. Paratheden kan vise sig i form af et ønske om at inddrage børnene.

For at kunne avancere yderligere og videre fra paratheden er det en forudsætning, at organisationen besidder de nødvendige muligheder for inddragelse, hvilket i modellen kaldes *opportunities*. Hvis organisationen eller den enkelte medarbejder ikke har mulighederne for at inddrage børnene, så kan de i princippet være nok så parate – men de kan stadig ikke inddrage dem tilstrækkeligt. Mulighederne for inddragelse afhænger bl.a. af adgang til ressourcer, normeringen af medarbejdere, kompetencerne på afdelingen eller generel viden om inddragelse.

Opfyldes og imødekommes de to foregående stadier, kan de involverede bevæge sig videre til tredje stadium, som er det forpligtende stadium. Dette er bedst beskrevet med Shiers egne ord:

"Finally, an 'obligation' is established when it becomes the agreed policy of the organisation or setting that staff should operate at this level. It becomes an obligation on the staff that they must do so" (Shier, 2001, s. 110).

Shiers stadier er gensidigt afhængige af hinanden, hvilket vil sige, at den involverede ikke kan opnå stadiet om f.eks. obligations uden først at gennemgå de to forrige stadier. Omvendt kan stadiet obligations ikke fastholdes uden også at fastholde eller vedligeholde de to forgående stadier. Denne gensidige afhængighed finder jeg meget interessant, især når det kommer til analyse af en organisation, der ønsker at arbejde partcipatorisk. Når først organisationen har opnået stadiet obligations, så forpligter den samtidig sig selv til at vedligeholde både openings og opportunities, hvilket f.eks. kunne betyde, at den forpligter sig til at vedligeholde sine medarbejderes interesse for inddragelse samt mulighederne for, at den kan finde sted. Det samme kan siges at gøre sig gældende mellem de forskellige niveauer. Befinder man sig på f.eks. tredje niveau – children's views are taken into account - så har man allerede forpligtet sig til de to forgående niveauer qua organisationens interne policy. Dette betyder, at risikoen for at bevæge sig baglæns i modellen og dermed forringe graden af inddragelse mindskes. Man kan på baggrund af dette argumentere for, at Shiers model er en anelse mere stabil end *the ladder of participation* forstået på den måde, at Shier forsøger at skabe en mere stabil og stærk base, der skal forebygge, at inddragelsen forringes eller sker på et lavere niveau.

En nævneværdig forskel på de to modeller er, at Shier ikke opererer med det Hart kalder for *ikke*-inddragelse (Shier, 2001, s. 110). Shiers model starter på et inddragelsesniveau der, i Harts terminologi, ligger på trin fire og dermed hører til kategorien *degrees of participation*. Man kan sige, at Shiers model fokuserer på niveauer af 'positiv' inddragelse. 'Positiv' er sat i citationstegn, da man trods alt også kan argumentere for, at første niveau i Shiers model har en antydning af *ikke*-inddragelse:

"(...) this listening occurs only so far as children take it upon themselves to express a view. No organised efforts are made to ascertain what views they have on key decisions (...)" (Shier, 2001, s. 112).

Det kan diskuteres om denne form for inddragelse overhovedet kan betegnes sådan. Derudover har Shier indlejret en minimumsgrænse for, hvornår den involverede part opfylder kravet om

inddragelse i henhold til Børnekonventionen. Opfylder man ikke kravet fra Børnekonventionen, er en berettiget anklage, om man så overhovedet kan kalde det inddragelse.

De to modeller komplimenterer hinanden udmærket, og i forhold til indeværende speciales problemstilling finder jeg dem inspirerende - særligt når det gælder organisationernes inddragelse af uledsagede flygtninge. Når unge uledsagede flygtninge har fået opholdstilladelse og overflyttes fra asylcentre til kommunerne, anbringes de ofte efter servicelovens kapitel 11 (Ankestyrelsen, 2010, s. 15). Generelt forefindes der en diskussion om, hvorvidt den danske lovgivning lever op til bestemmelserne i Børnekonventionen og om denne indarbejdes i det praktiske arbejde i kommunerne (Koch, 2013, s. 26). Det er vigtigt at huske på, at Danmark på baggrund af en dualistisk retsopfattelse blot har ratificeret Børnekonventionen, hvilket ikke er ensbetydende med, at den også er inkorporeret i lovgivningen (Koch, 2013, s. 27). Når det kommer specifikt til inddragelse, er det dog opmuntrende at se, at Artikel 12 i Børnekonventionen synes at være inkorporeret i servicelovens kapitel 11 § 46 pkt. 5 stk. 3:

”Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed” (Serviceloven, 2015).

Med ovenstående pointer in mente bidrager både Harts og Shiers modeller til at belyse min problemstilling.

En anderledes måde at forstå inddragelse på introduceres bl.a. af Thomas (2012), der med udgangspunkt i Honneth's teori om anerkendelse forsøger at opstille andre parametre for at forstå begrebet. Thomas beskriver bl.a. Hart og Shiers modeller som endogene, forstået på den måde, at de er opstået med udgangspunkt i praksis og dermed ikke trækker på de brede politiske og sociologiske teorier. De endogene modeller: *“(...) emerged directly from reflections on practice, and also had tended to be classificatory rather than explanatory”* (Thomas, 2012, s. 453). Thomas forsøger derfor at beskrive inddragelse som en kamp om anerkendelse inden for Honneth's tre sfærer: *love, rights and solidarity*. I artiklen redegøres for baggrunden og udviklingen af Honneth's teori, og for hvordan tidligere sociologer har haft indvirkning på denne. Dog finder jeg det mest interessant, når Thomas analyserer en gruppe unges udsagn om deres medvirken i organiseringen af lokalsamfundsarbejde. Thomas konkluderer i sin artikel, at:

"Children do not engage fully if they do not feel an sense of warmth and affection; they can-not participate equally if they are not respected as rights-holders; and they will not have a real impact unless there is mutual esteem and solidarity, and a sense of shared purpose" (Thomas, 2012, s. 463).

Thomas opstiller ikke en decideret model, som Hart og Shier gør, men han eksemplificerer anvendelse af ovennævnte sociologiske teori, som ikke i sit udgangspunkt var tiltænkt børn og unge. Dette er den primære årsag til, at jeg finder den relevant i min forskningsvandring.

2.1.1 Børneperspektiver og børnesyn

Det ville være ufuldkomment at tale om inddragelse uden også at tale om børneperspektiver og børnesyn, og det aktuelle børnesyn ligger ofte forud for, at inddragelsen overhovedet kan finde sted. I den forbindelse er jeg i min forskningsvandring stødt på mange udlægninger af og redegørelser for udviklingen i børnesynet både globalt og lokalt. Da konteksten for specialet er forankret i Danmark, finder jeg det nærliggende at inddrage Hanne Warmings bog *Børneperspektiver* fra 2011. Warming er langt fra den første, der forsøger at anskueliggøre disse perspektiver, og hun stiller sig da også på skuldrene af både Harts og Shiers arbejde, ligesom hun trækker på andre forskere som f.eks. Nigel Thomas, Nick Lee og Jens Qvortrup. Grunden til, at jeg her vælger at fokusere på Warmings version, er, at hun ud over redegørelsen også forsøger at anviser konkrete redskaber til praktikerne og andre professionelle, som kan hjælpe dem med inddragelsen i hverdagen. Derudover har Hanne Warming dedikeret et helt kapitel i sin bog til at redegøre for sprogets betydning i arbejdet med børn og unge. Netop sproget kan vise sig at være en væsentlig faktor i indeværende speciale, da jeg ikke alene interesserer mig for børn og unge men samtidig en målgruppe med et andet modersmål end jeg selv.

Warming beskriver tre børneperspektiver som hhv. er '*Et udefra-perspektiv*', '*De voksnes forsøg på at sætte sig ind i barnets situation*' og '*Børns artikulerede holdninger, oplevelser og ønsker*' (Warming, 2011). Kort sagt handler disse perspektiver om, at børnesynet varierer og i den seneste tid har ændret sig i en retning af det, Warming kalder '*den nye barndomsforskning*'. Børnesynet er gået fra at være de voksnes/professionelles viden og værdier om børn til nu at handle om, hvordan man kan arbejde med børn. Denne tilgang finder jeg meget inspirerende, idet jeg ønsker at udføre mit speciale med de uledsagede flygtninge.

Børnesynet har stor betydning i undersøgelsessammenhænge – ikke mindst, når det kommer til brugen af sprog. En særlig udfordring ved dette speciale kan vise sig at være sprogbarrieren, og det er derfor vigtigt for mig at erhverve viden om dette, inden undersøgelsen startes. Warming beskriver en af faldgrupperne i det sproglige magtforhold mellem barn og voksen som:

”Børn – voksen-polariteten forbindes eksempelvis med polariteterne spontan – velovervejet, umoden – moden, sårbar – robust (...). Dermed kommer det til at fremstå helt naturligt, at den voksne må tage ansvaret, og at han/hun bør være den magt- og omsorgsfulde i relationen til barnet” (Warming, 2011, s. 70).

Denne pointe er yderst relevant i forhold til målgruppen uledsagede flygtninge, idet der er en risiko for, at jeg som voksen, forsker og ’dansker’ kommer til at sætte dagsordenen for samtalen. Det er mig, der kan sproget; det er mig, der har indkaldt til mødet; og det er mig, der ’ved bedst’. En sådan tilgang ville positionere mig i et udefra-perspektiv frem for et indefra-perspektiv. Hensigten med dette er understrege, at jeg vil tilstræbe mig på at være åben over for de unges perspektiver og tolke deres udlægninger og beretninger med værdi, uagtet måden det udtrykkes på.

Indlejret i Warmings bog ligger også diskussionen om at se børn som ’beings’ eller ’becomings’. Emma Uprichard, lektor på Warwick Universitet, udgiver i 2008 en interessant artikel, hvor hun forsøger at udvikle en forbindelse mellem ”det gamle” børnesyn (becomings) og ”det nye” børnesyn (beings). I korte vendinger dækker de to begreber over følgende:

”(...) the ’being’ child is seen as a social actor in his or her own right, who is actively constructing his or her own ’childhood’, and who has views and experiences about being a child; the ’becoming’ child is seen as an ’adult in the making’, who is lacking universal skills and features of the ’adult’ that they become” (Uprichard, 2008, s. 304).

Den nye barndomsforskning forsøger at forkaste perspektivet om udelukkende at se på børn som kommende voksne og argumenterer for, at børn er ligeværdige aktører og eksperter på deres eget liv. Denne tilgang er jeg stor tilhænger af, men jeg savner alligevel en stillingstagen til tidsaspektet i de unges liv, for som Uprichard skriver, så står ’the arrow of time’ ikke til at diskutere (Uprichard, 2008, s. 304). Uprichard forstår ’the arrow of time’ som et ufravigeligt faktum om, at mennesket

uanset hvad bliver ældre og at kompetencer, viden og erfaringer ligeledes ændrer sig. Ikke nødvendigvis til det bedre, men trods alt ændringer. Jeg er indforstået med og enig i, at barndom og voksenliv kan betragtes som sociale konstruktioner, der kan have forskellige udtryksformer afhængigt af, hvor i verden man befinder sig, eller hvilken kontekst man undersøger. Det ændrer dog ikke ved, at mennesker ældes og i denne proces ændrer tidligere eller erhverver sig nye kompetencer. Uprichard forsøger at tage højde for dette synspunkt ved udvikle begrebet 'being and becoming' – altså et dialektisk samspil mellem de to begreber, der komplementerer hinanden, i stedet for at se på børn som enten 'beings' eller 'becomings'. Uprichard mener dog ikke, at det er gavnligt helt at udelukke synet på børn som becoming, idet hun gennem empiriske undersøgelser påviser, at barndommen i en vis grad styres af, hvordan børnenes billede af dem selv som voksne ser ud (Uprichard, 2008, s. 310). Lige netop denne pointe finder jeg vigtigt for mit syn på og derfor også på min tilgang til de uledsagede flygtninge. Mange af disse unge forholder sig i høj grad til, hvordan deres liv skal forme sig, og i nogle tilfælde ser de måske kun billedet af dem selv som voksne. Denne tese bygger jeg på en forestilling om, at de unge uledsagede flygtninge har en masse forventninger og ambitioner med i bagagen – både fra dem selv, men i høj grad også fra den familie, de har efterladt i deres hjemland. For manges vedkommende er det alpha og omega at de klarer sig godt som voksne, da de dermed får mulighed for at tjene penge og forsørge deres familier i hjemlandet. Dermed mener jeg, at det også er gavnligt at se de uledsagede som becoming, da deres forestilling om at være voksne alt andet end lige må påvirke deres barndom. Jeg vil derfor i dette speciale veksle mellem de to børnesyn og give dem begge hensigtsmæssigt fokus i analyserne.

2.2 Empirinære undersøgelser

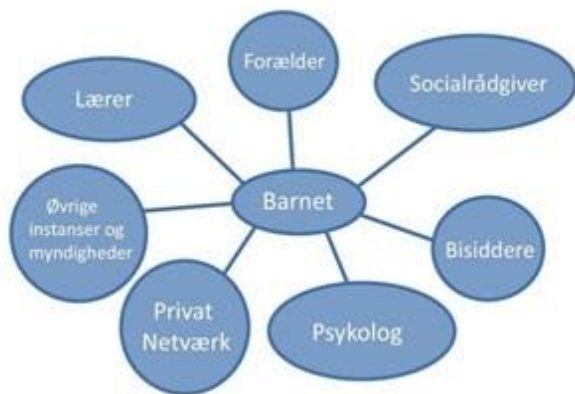
Som nævnt i starten af dette kapitel er der ikke en klar skillelinje mellem teorigenererende og empirinære undersøgelser. Dette er blot min måde at opstille det på for at danne et overblik over de relevante undersøgelser og deres formål.

Som den første empirinære undersøgelse har jeg valgt at et kapitel i antologien 'Kvalitet i dagstilbud' skrevet af Ida Kornerup og Mimi Petersen (2015). Kapitlet hedder *Børns involvering i hverdagslivsbeslutninger og forandringsprocesser*, og tematisk placerer det sig tæt op af min problemformulering, hvilket er den primære årsag til, at jeg finder den relevant i min forskningsvandring. Forfatterne introducerer en model bestående af seks elementer, som alle har betydning for inddragelsen og involveringen af børn. Denne model bygger på forfatternes tidligere

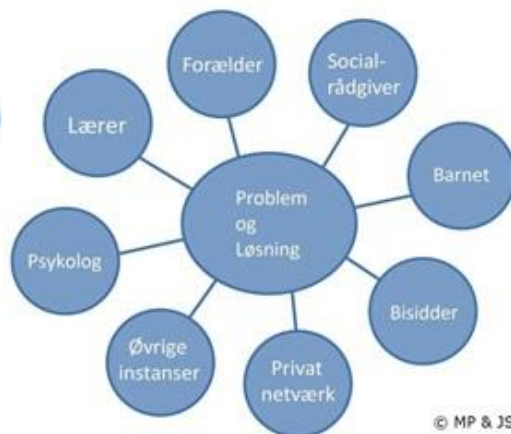
undersøgelser "Læring for Alle" (in print 2015) og "Sikkerhed i Centrum" (2015) af henholdsvis Kornerup og Petersen. Ud af de seks elementer er der især tre, der inspirerer mig til videre arbejde med specialet, som ikke allerede er berørt tidligere i kapitlet. Disse er teorien om 1) intersektionalitet, 2) empowerment og 3) en begrebsafklaring af participation. Kornerup og Petersen præciserer begrebet participation i en forstand, jeg fuldt kan tilslutte mig, og som jeg fremadrettet vil forsøge at efterstræbe.

"Participation forstået som medvirken, samarbejde og oplevelse af at ens handlinger betyder noget, og at der tages hensyn til dem, er centralt for etablering af en relation, der skal formuleres som et partnerskab. Deltagelse i de beslutninger, der har indflydelse på ens liv og det samfund man lever i, er i vores optik, fundamentet for et demokratisk samfund" (Kornerup & Petersen, 2015).

Denne forståelse af inddragelse finder jeg central i arbejdet med uledsagede flygtninge og mennesker generelt. Petersen har i tidligere nævnte undersøgelse illustreret denne tankegang i form af to figurer:

Figur 3: Barnet i centrum

Figur 4: Problem og løsning i centrum

Disse to figurer illustrerer derudover også udviklingen i barnesynet, som jeg tidligere har redegjort for, og bygger på empiri, hvor børn netop giver udtryk for, at de ønsker at være aktører på lige fod med de voksne og professionelle, når problemet og løsningen skal identificeres (Petersen, 2015, s. 77). Disse empiriske fund er også veldokumenterede i andre undersøgelser, f.eks. Thomas og O’Kane (1999).

Thomas og O’Kane (1999) tager udgangspunkt i en stor empirisk dataindsamling foretaget af dem selv og diskuterer opfattelser af inddragelse i møder omkring anbragte børn. De undersøger henholdsvis socialarbejdere og omsorgspersoner på den ene side og de anbragte børns opfattelser på den anden side. Artiklen starter med en gennemgang af det empiriske grundlag og redegør for fordelingen af anbragte børn, som rent faktisk deltager i møder vedrørende deres egen sag. Konklusionen på dette er, at langt flere børn deltager på denne slags møder end tidligere. Artiklen er fra 1998-1999, og det er derfor vigtigt at pointere, at tallene ikke er repræsentative for 2015. Dog kan det tænkes, at det store fokus, der er og har været på børns rettigheder, kun er forbedret siden 1999, og at flere og flere børn deltager på møder vedrørende deres egen sag i dag. Anden del af deres artikel handler om de to gruppers opfattelse af og holdning til møderne, hvilket i højere grad giver anledning til refleksioner i dag. Forfatterne finder frem til, at der er en diskrepans mellem de professionelle og børnenes opfattelser af møderne. F.eks. siger en stor procentdel af de professionelle, at barnet *“freely contributed actively to the discussion”*, hvor kun en fjerdedel af børnene mener det samme (Thomas & O’Kane, 1999, s. 224–225). Senere beder Thomas og O’Kane børnene om at rangere årsagerne til, at de bliver involveret i beslutninger vedrørende deres sag, hvortil de konsekvent svarer *‘to let me have a say’* og *‘to be supported’*. De rangerer årsagen *‘to get what I want’* lavest. Da de professionelle bliver spurgt ind til, hvordan de tror, at børnene ville rangere årsagerne, svarer de modsat af børnene (Thomas & O’Kane, 1999, s. 227). Der er mange eksempler på forskelle i opfattelsen hos børn og voksne i artiklen, og jeg mener, det er en vigtig pointe at tage med mig videre i dette speciale. Jeg mener yderligere, at artiklen understreger, at selvom man som professionel går ind til et møde med et barn eller en ung med stor viden og intensioner om inddragelse, så er der en række grundlæggende faldgrupper, som man skal passe meget på. En af Thomas’ og O’Kanes konklusioner er:

“On the ladder of participation few achieve ‘partnership’ and many fail to get much beyond ‘manipulation’ (Thomas & O’Kane, 1999, s. 229).

Der kan være mange årsager til, at opfattelsen af inddragelse ifølge hhv. børn og voksne er forskellige, og en stor del af det kan antages, at hænge sammen med det tidligere nævnte børnesyn. Derudover er der som professionel inden for det sociale felt mange hensyn og perspektiver, man skal tage gøre sig, som kan påvirke graden af inddragelse. Organisationens policy og målsætninger

er begge faktorer, som har stor indflydelse på, hvordan eller hvorfor de professionelle benytter sig af inddragelse. Clark og Percy-Smith (2006) pointerer, at:

"Participation can be turned into another managerial process in order to 'tick boxes' and meet targets according to policy and priorities" (Cockburn 2005 i Clark & Percy-Smith, 2006, s. 3).

Dette er et vigtigt perspektiv at være opmærksom på, når specialets empiriske grundlag senere analyseres.

Afslutningsvis finder jeg Clark og Percy-Smiths artikel interessant, idet de introducerer en velrettet kritik af begrebet *participation*. Kritikken går primært på, at forskere ikke ved nok om effekten af inddragelse:

"(...) we need to know more about how participation is impacting services in organizations and the wider community, and young people themselves" (Clark & Percy-Smith, 2006, s. 2).

Det er bemærkelsesværdigt, at på trods af det store fokus og interesse, der har været omkring inddragelse de sidste 15 år, så er sparsomt med eller ingen artikler eller projekter, der har forsøgt at påvise en effekt af fænomenet.

2.3 Uledsagede flygtninge

I dette afsnit vil fokus ligge på de forskningsartikler, jeg har kunnet finde, som handler specifikt om inddragelse af uledsagede flygtninge. Som nænt i indledningen til dette kapitel, er materialet omkring de unges hverdagsliv meget sparsomt, og på baggrund af de søgemaskiner jeg har anvendt, vil jeg vurdere, at størstedelen af den forskning, der findes om uledsagede flygtninge, fokuserer på de psykiske traumer, de unge har været udsat for, eller deres rejse mod Danmark. Dette er imidlertid ikke så mærkeligt, da disse forhold er kendetegnende for målgruppen, og som oftest er det første, de bliver spurgt ind til, når de ankommer til Danmark. I dette speciale er jeg dog mere interesseret i de uledsagede flygtnings hverdagsliv samt deres holdninger til et begreb som inddragelse. På baggrund af dette har jeg fundet fire undersøgelser, som vurderes relevante for indeværende speciale. Disse vil jeg præsentere nedenfor.

”Hvordan går det dem?” er en undersøgelse af uledsagede flygtninges perspektiver på integration, som er udarbejdet af forskeren Jan Bartnik og med støtte fra Red Barnet i 2005. Undersøgelsen tager sit empiriske udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse blandt 30 uledsagede flygtninge i alderen 15-26 år og efterfølgende kvalitative interviews med 7 udvalgte unge. Undersøgelsen ender ud i en række anbefalinger til forbedringer til integrationen af uledsagede flygtninge. Anbefalingerne rummer bl.a. følgende punkter:

- Nødvendigheden af en overordnet politik for unge uledsagede flygtninge
- Permanent opholdstilladelse til de uledsagede mindreårige, når de bevilliges asyl
- En koncentration af uledsagede i få kommuner

Anbefalingerne har skabt et udgangspunkt for mit speciale, da de trækker linjerne op for nogle af de problematikker, der fylder i de uledsagede flygtninges liv. Jeg har dermed haft undersøgelsens resultater i baghovedet, da jeg selv gik ud for at pilotteste min problemstilling. Det, jeg finder interessant og anvendeligt ved denne undersøgelse, er, at de unges perspektiver tillægges meget stor betydning i undersøgelsens analyse. Bartnik anvender derudover en metodisk tilgang, som jeg også ønsker at efterstræbe i mit speciale. Denne undersøgelse er nok det tætteste, jeg kommer på at finde en undersøgelse, der både behandler temaet om inddragelse og uledsagede flygtninge, og selvom undersøgelsen er 10 år gammel, anser jeg den stadig som aktuel for de problematikker, som uledsagede flygtninge støder på i dag. En faktor, som Bartnik dog ikke berører i sin undersøgelse, er de professionelles holdninger. De professionelle, som har med de unge af gøre til dagligt, ligger inde med værdifuld viden og perspektiver, som jeg mener, er vigtige at undersøge.

Ankestyrelsen har i 2010 udarbejdet rapporten *”Uledsagede mindreårige flygtninge – modtagelse og indsats i kommunerne”*, som tager udgangspunkt i kvalitative interviews med otte kommuner og otte uledsagede flygtninge. Målet med rapporten er at sammenligne kommunernes erfaringer og udfordringer med de unges perspektiver i en form for komparativ analyse på parametre som *modtagelsen, boligforhold, skole- og uddannelsesforhold* og de unges *sociale forhold*. Ligesom Bartniks undersøgelse har denne rapport inspireret mig i retning af specifikke problemstillinger og tilgang til specialet. Der, hvor Bartnik i min optik mangler de professionelles vurderinger og holdninger, opfylder Ankestyrelsens rapport dette på fin vis. Omvendt finder jeg dog, at Ankestyrelsen i meget høj grad tillægges kommunernes perspektiver meget vægt i rapporten,

hvilket illustreres i følgende citat: *"Interviewene er gennemført for at afdække, hvilke erfaringer og udfordringer kommuner har med modtagelse af uledsagede mindreårige og med iværksættelse af foranstaltninger i form af bolig, skole, behandlingstilbud mv. Interviewene med de uledsagede mindreårige er anvendt til at skabe stemningsbilleder, der afspejler de unges opfattelse og oplevelser af hverdagen i kommunen."* (Ankestyrelsen, 2010, s. 95). Det er forståeligt, at Ankestyrelsen har vægtet deres undersøgelse på denne måde, da deres primære opgave er at producere viden til gavn for kommunerne og regionerne. Min vurdering er dog, at de uledsagede flygtnings perspektiver ikke inddrages tilstrækkeligt og det, at deres perspektiver i denne rapport primært er anvendt til at skabe stemningsbilleder, har i høj grad inspireret mig til at efterstræbe en ligelig fordeling mellem de professionelles og de unges perspektiver i mit speciale.

Marie Hessle (2009) undersøger i sin doktorafhandling ved Stockholms Universitet, hvordan uledsagede flygtnings livssituation er ti år efter, de er ankommet til Sverige. Afhandlingen berører mange forhold omkring de uledsagede flygtninge og fungerer godt som en redegørelse eller et overblik over, hvad det vil sige, at være uledsaget flygtning, hvad de flygter fra, hvordan rejsen til Skandinavien har været, og hvordan flygtningesituationen for børn og unge så ud i 2009. Når jeg alligevel vælger at tage den med i denne forskningsvandring, så skyldes det, at afhandlingen har et særligt fokus på, hvordan de unges hverdagsliv og livsvilkår har udviklet sig gennem deres ungdom. Afhandlingen bygger på et massivt empirisk grundlag foretaget i 2001, hvor over hundrede uledsagede flygtninge blev interviewet. Otte år efter har Hessle analyseret 68 af disse interviews og udvalgt tyve af dem til opfølgende interviews med fokus på deres liv i dag. Afhandlingens primære konklusioner er følgende:

- De uledsagede flygtninge, som fik permanent opholdstilladelse i Sverige, bor fortsat i Sverige og lever et favorabelt liv.
- Selvom børnene kom til Sverige alene, så forblev de ikke alene. Størstedelen af dem er lykkedes qua deres personlige ressourcer med at etablere tætte relationer – både med familiemedlemmer og til svenskere.
- At vokse op som uledsagede flygtninge i Sverige er både forbundet med risici og muligheder.
- De uledsagede flygtninge har været dygtige til at opbygge transnationale relationer, som har vist sig at være yderst vigtige for deres favorable situation i Sverige.

Hessle formår at give mig et større indblik og forståelse for de uledsagede flygtnings liv i et længerevarende perspektiv, end jeg tidligere havde tænkt. Det er primært Hessles fokus på de uledsagedes ressourcer frem for deres svagheder, jeg finder inspirerende.

3 Metodisk tilgang

I dette kapitel vil jeg redegøre for specialets metodiske tilgang og introducere to metoder, som jeg finder anvendelige til besvarelsen af problemformuleringen. Jeg har valgt at tage udgangspunkt i to metoder, som jeg mener, komplimenterer hinanden godt. Jeg har gjort dette for at opnå den mest hensigtsmæssige indsamling af empiri samt bearbejdning af data. De to metoder er henholdsvis Vignetmetoden og Grounded Theory. Vignetmetoden anvendes primært til indsamlingen af empiri, hvorimod principperne fra Grounded Theory primært anvendes i databehandlingen. Nedenfor præsenteres og beskrives begrundelsen og anvendelsen af de to metoder.

3.1 Vignetmetoden

Vignetmetoden egner sig særlig godt til at afdække normative holdninger og vurderinger, og metoden bliver ofte betragtet som en decideret form for holdningsundersøgelse (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 13). Vignetter kan beskrives som forholdsvis korte cases, der handler om et specifikt fænomen, hvortil man ønsker informantens holdning. En vignette kan således rette sig imod beskrivelser af en enkelt person, en konkret social kontekst eller mere abstrakte begreber og samfundsmæssige fænomener. Fælles for vignetter er, at de ofte er af hypotetisk karakter samtidig med, at den beskrevne situation forekommer realistisk for informanten (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 13; Finch, 1987, s. 105). En særlig styrke ved vignetmetoden er forskerens mulighed for at opstille et scenarie i en specifik og afgrænset kontekst, der i en vis udstrækning sikrer, at informanternes besvarelser kan sammenlignes. Ved at bede informanten forholde sig til den konkrete vignette, minimeres chancen for, at de forstår spørgsmålet forskelligt, og samtidig undgår man, at besvarelserne får karakter af generaliserede overbevisninger og værdier. Metoden forsøger altså at forebygge fejltolkninger ved, at informanternes meninger er kontekstafhængige, og at vurderinger og holdninger dermed kan variere fra kontekst til kontekst (Finch, 1987, s. 106).

Udover at vignetmetoden egner sig som metode til besvarelse af specialets problemformulering, finder jeg yderligere metoden anvendelig hvad angår mine informanter. Mine overvejelser om anvendelsen af vignetmetoden ift. de to informantgrupper præsenteres i afsnit 3.1.1.

3.1.1 Refleksioner over informanterne

Informantgrupperne, som dette speciale tager udgangspunkt i, består af en gruppe uledsagede mindreårige flygtninge og kontaktpersoner fra de uledsagedes bosted.

Vignetmetoden egner sig i høj grad til netop disse informantgrupper, da den konkretiserede og virkelighedsnære vignette kan hjælpe dem til at forstå begrebet inddragelse. En fremtrædende forforståelse er for mit vedkommende, at de uledsagede har et anderledes kendskab til begreber af denne art; dels fordi de er børn eller teenagere, og dels fordi flere af dem kommer fra andre kulturer og samfund, hvor børn og unge har en anden type af indflydelse på de beslutninger, der træffes (Skytte, 2007). Begrebet inddragelse kan derfor forstås forholdsvis abstrakt, og muligvis kender de ikke til begrebet i en vestlig sammenhæng. Beskrivelsen af et hændelsesforløb, der indirekte handler om inddragelse, kan dermed hjælpe de uledsagede til at forstå begrebet og til at svare relevant på mine spørgsmål. Derudover kan det forekomme, at enkelte af de uledsagede ikke taler dansk, og at vignetten dermed skal tolkes af en tredje part. En konkretiseret vignette kan afhjælpe nogle af de misforståelser eller fejltolkninger, der kan opstå, når vignetten skal oversættes til et andet sprog. Tolken og den uledsagede er i form af vignetten blevet præsenteret for en helt specifik situation, som de bedes tage stilling til, og dermed får det anvendte sprog eller sammensætningen af ord mindre betydning for forståelsen af mine spørgsmål.

I forhold til den anden informantgruppe, personalet fra institutionen, finder jeg også vignette metoden særligt anvendelig. I modsætning til gruppen af uledsagede har jeg en forventning om, at fagligt personale på en institution dels kender til begrebet inddragelse og dels, at de har holdninger til begrebet gennem deres uddannelse, oplæring, faglige møder, supervision eller lignende. På trods af min formodning om, at personalet kender til begrebet, så rejser der en række andre overvejelser vedrørende denne gruppe. Som Ejrnæs finder frem til i undersøgelsen *'Faglighed og tværfaglighed: Vilkaarene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere'*, så findes der i personalegrupper markante modstridende holdninger, som ikke kun gør sig gældende faggrupper imellem, men i høj grad finder sted inden for samme faggruppe (Ejrnæs, 2006). Dermed kan jeg ikke gå ud fra, at personalet forstår inddragelse ens, selvom de potentielt kan være uddannet inden for samme område eller endda fra samme uddannelsesinstitution. Vignette metoden hjælper også her til, at personalet forholder sig til den beskrevne situation, og at de i denne undersøgelse

forstår inddragelse ud fra samme perspektiv, og dermed minimerer jeg chancen for at få besvarelser, der er umulige at fortolke (Finch, 1987, s. 110).

En anden fordel ved vignetmetoden, som ligger i forlængelse af ovenstående er, at jeg på grund af den konstruerede vignet måske kan "lokke" informanterne fra personalegruppen til at svare ud fra et normativt perspektiv, som de i andre situationer ville have svaret anderledes på. Her tænker jeg hovedsageligt på, at der til fænomenet inddragelse knytter sig en række etiske og moralske værdier, som informanterne kan have svært ved at afvige fra. Det er en af mine forforståelser, at de fleste professionelle inden for det sociale område går ind for inddragelse og sjældent ytrer sig, hvis de er uenige. Inddragelse kan siges at være ophøjet til et ideal, som alle automatisk støtter op omkring. Her kan vignetmetodens indirekte måling af inddragelse hjælpe med til, at informanterne svarer uden en forudindtaget forståelse af fænomenet, og at deres udtalelser dermed kommer til at bestå af generaliserede værdier og overbevisninger (Finch, 1987, s. 110).

For begge informantgrupper gælder det, at vignetmetoden bidrager til en fælles forståelse og et fælles udgangspunkt for at svare på spørgsmålene, og derudover giver det mig et godt udgangspunkt for at sammenligne svar og resultater. Endnu en fordel ved vignetmetoden, som gør sig gældende for begge informantgrupper, findes i Finchs paper fra 1987:

(...) The vignette technique seems to offer a way both of asking questions concretely and of distancing them from personal experience" (Finch, 1987, s. 111).

Det faktum, at vignetten handler om en hypotetisk tredjepart kan resultere i, at informanterne kan besvare spørgsmålene uden at have noget i klemme i forhold til deres egne erfaringer og situation. Dette ser jeg som en stor fordel i arbejdet med uledsagede flygtninge, der alt andet lige lever under særlige omstændigheder, har været udsat for traumer af forskellige grader, og hvor det kan være vanskeligt at vurdere, hvor deres grænser går. Denne pointe kan siges at være universel og gælde for alle informanter, men jeg finder den særlig nyttig i denne sammenhæng.

3.1.2 Konstruktion af vignetten

Udarbejdelsen af selve vignetten er ofte en tidskrævende og kompleks proces, og der er mange forhold man bør overveje forud for empiriindsamlingen. Dette afsnit vil handle om mine

overvejelser omkring konstruktionen af vignetten, og jeg vil forsøge at illustrere, hvordan jeg har indarbejdet elementer, der skal gøre vignetten så brugbar og realistisk som mulig.

3.1.2.1 *Typer af vignetter*

Der findes som udgangspunkt to typer af vignetundersøgelser – den horisontale tilgang og den vertikale tilgang. Den horisontale metode tager afsæt i en eksperimental, kvantitativ og positivistisk tankegang, der har til hensigt at undersøge, om særligt udvalgte karakteristika ved en caseperson eller situation har betydning for informanternes holdninger, værdier eller opfattelse (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 93). Det eksperimentelle aspekt ligger især i, at forskeren har kontrollen over hvilke oplysninger, der skiftes ud, og hvilke, der holdes konstante. Dette aspekt har den betydning, at vignetterne ofte bliver meget korte, da det kan være vanskeligt at overskue for mange variable i én vignet. Til gengæld opstiller man derfor oftest mange små vignetter, så det er muligt at afdække alle de variabler, man ønsker undersøgt. Metoden egner sig dermed i høj grad til at undersøge hypoteser, der handler om personers særlig kendetegn, f.eks. køn, alder, profession eller etnicitet (Ibid., s. 94). Den horisontale tilgang er oplagt, hvis man f.eks. ønsker at undersøge, om kontaktpersoners holdninger varierer, alt efter om de arbejder med etnisk danske børn eller børn med en anden etnicitet.

Den vertikale vignetmetode lægger i højere grad vægt på, at konteksten specificeres mest muligt, så forskeren har mulighed for at undersøge meget præcise holdninger til et specifikt holdningsobjekt (Finch, 1987). Derfor er den vertikale vignetmetode ofte længere og mere konkret i sin udformning, og informanterne stilles som regel kun over for én vignet. Den vertikale metode er derfor oplagt, hvis man ønsker at undersøge informanternes holdninger og reaktioner til et helt konkret fænomen.

Det vil sige, at denne type vignetundersøgelse egner sig overordentlig godt til at undersøge, hvordan forskellige personer (...) reagerer på samme velbeskrevne case (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 108).

Som ovenstående redegørelse indikerer, er valget af om det skal være den ene eller den anden tilgang afhængigt af, hvad man ønsker undersøgt. De to forskellige tilgange repræsenterer to forskellige typer af kausalitetsspørgsmål, som det er vigtigt, at man tager højde for i sin problemformulering og i sine efterfølgende valg af tilgange. Hvis man interesserer sig for, hvilke

egenskaber hos casepersonen eller situationen, der fremkalder bestemte holdninger, egner den horisontale vignetmetode sig bedst. Hvis man omvendt er interesseret i, om informanternes baggrundsvariable har betydning for deres holdninger til casepersonen eller situationen, vil den vertikale metode være oplagt. Da jeg i indeværende speciale ønsker at undersøge, om to informantgrupper med forskellige baggrundsvariable (uledsaget flygtning vs. kontaktperson) har betydning for deres respektive holdninger, vurderinger og opfattelser af vignetten, finder jeg den vertikale vignetmetode bedst egnet.

3.1.2.2 Den kvalitative tilgang

Vignetmetoden kan anvendes både kvantitativt og kvalitativt, og valget mellem de to afhænger af undersøgelsens problemformulering og de metodiske overvejelser, man har gjort sig forud for undersøgelsen. Vignetmetoden er som tidligere nævnt velegnet til holdningsundersøgelser og er særligt anvendelig, når der ønskes at undersøge sensitive eller tabubelagte emner (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 29–31). Da jeg i dette speciale ønsker at undersøge personernes subjektive definitioner og holdninger til et fænomen, der kan forekomme sensitivt for informanterne, og samtidig ønsker at belyse, hvordan de forskellige personer tilskriver mening til fænomenet og hvilke forståelsesrammer, de trækker på, når de reflekterer over situationen i casen, så finder jeg den kvalitative tilgang velegnet (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 28). Ud over dette er der yderligere en række forhold, der argumenterer i retning af den kvalitative tilgang, som jeg vil skitsere herunder.

Først og fremmest er det vigtigt at reflektere over undersøgelsens informanter, og jeg er i valget af tilgang utvivlsomt blevet påvirket af min forforståelse af især de uledsagede flygtninge. Jeg har dyrket en forforståelse der siger, at begrebet *inddragelse* kan forekomme abstrakt eller meningsløst for de uledsagede flygtninge, såfremt de spørges direkte ind til begrebet. Omvendt har jeg over for de professionelle haft en forforståelse om, at de qua deres uddannelse og professionelle praksis, har forudindtagede opfattelser af inddragelse. Det er derfor vigtigt for mig, at være til stede under interviewet og have muligheden for at stille opklarende og uddybende spørgsmål, såfremt informanterne enten misforstår casen eller trækker på forudindtagede opfattelser om "hvad der er det rigtige at svare". Her giver den kvalitative tilgang mening, da jeg får mulighed for at undersøge de interviewedes argumenter og begrundelser for deres holdninger til casen (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 29). Derudover giver den kvalitative tilgang mulighed for at spørge ind til, hvilke oplysninger

informanterne mangler, og jeg kan derved få indblik i deres betydningsskabelse og tolkning af vignetten (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 32).

En anden faktor, der taler for en kvalitativ tilgang, er antallet af mulige informanter. Selvom gruppen af uledsagede flygtninge vokser markant i disse tider, så anslår jeg ikke, at det vil være muligt at få et repræsentativt udsnit af gruppen til at lave en decideret spørgeskemaundersøgelse. Der er ingen tvivl om, at det kunne være relevant at lave en kvantitativ vignetundersøgelse blandt de uledsagede flygtninge, men specialets opfang taget i betragtning ville det ikke være muligt. Her gør sprogbarrieren for alvor sit indtog, da det ville være en stor økonomisk udgift, at sørge for tolkning af vignetten til flere hundrede uledsagede flygtninge. De praktiske udfordringer er naturligvis ikke en begrundelse for metodetilgang i sig selv, men det er imidlertid en realitet, jeg har måttet forholde mig til. Eftersom jeg ikke på noget tidspunkt har haft til formål at generere mest muligt data om målgruppen, men til gengæld ønsket at få indsigt i og forståelse for et mindre antal menneskers liv, så finder jeg endnu engang den kvalitative tilgang relevant (Thagaard, 2004, s. 13).

En tredje force ved den kvalitative tilgang er muligheden for at følge informantens fortælling og de temaer, som informanten vælger at inddrage undervejs. Som udgangspunkt virker vignetmetoden forholdsvis struktureret i og med, at casen og spørgsmålene er beskrevne på forhånd (Thagaard, 2004, s. 87). En forudsætning for at kunne beskrive casen og spørgsmålene på forhånd er, at kende til det felt, jeg undersøger. Dette er, som beskrevet i afsnittet *Konkretisering af vignetten*, opnået ved pilotinterview med Mobin, samt min egen erfaring som ansat på et lignede botilbud. Her er det imidlertid vigtigt ikke at tage for givet, at min case dermed er fyldestgørende og dækker alle relevante temaer for informanterne. Det er vigtigt at være åben over for nye temaer, som informanten kan tage op, som jeg ikke selv har overvejet forud for interviewet (Thagaard, 2004, s. 88). Jeg har forsøgt at efterleve dette princip i praksis ved at lade informanten føre ordet, så vidt muligt. Efter hver case stiller jeg det åbne spørgsmål som: *"Hvilket indtryk gør casen på dig?"* eller *"Hvad tænker du om historien?"*. Hermed får informanten mulighed for selv at vælge retning på samtalen, og jeg forsøger derefter at *"(...) følge informantens fortælling, men stadig sørge for at få information om de temaer, der er bestemt fra starten."* (Thagaard, 2004, s. 88). Mine interviews kan dermed karakteriseres som semistrukturerede, hvor det strukturerede aspekt ligger i min fremstilling af case og spørgsmål, og hvor det ustrukturerede aspekt ligger i mit forsøg på at følge informantens fortælling.

3.1.2.3 Vignet i faser

I denne undersøgelse vil jeg tage afsæt i en vignet i tre faser. Jeg finder en faseopdelt vignet interessant, da jeg ønsker at undersøge flere forskellige situationer, hvor forskellige temaer introduceres. At dele vignetten op i faser kan være en god strategi, hvis man ønsker at undersøge flere forskellige temaer i modsætning til at konstruere én lang vignet. Informanten kan nemt miste overblikket, hvis vignetten er lang, og derved påvirke kvaliteten af interviewet. I dette henseende er en faseopdelt vignet yderligere fordelagtig i modsætning til eksempelvis tre skiftende cases, da en fortløbende vignet i højere grad kan engagere informanterne (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 43). Dermed skal informanterne ikke forholde sig til flere forskellige situationer eller hovedpersoner og forskeren undgår at skulle bruge unødigt tid og energi på at introducere konteksten for hver situation. Derudover egner en faseopdelt vignet sig til at undersøge, om vurderinger, holdninger eller forståelser skifter over tid eller i takt med, at indholdet i vignetten udvikler sig.

Såfremt man ønsker at anvende en faseopdelt vignet, er det vigtigt, at informanterne ikke har mulighed for at læse forud i vignetten og dermed tilpasse sine svar ud fra deres nyerhvervede viden (Ibid., s. 44). Denne forudsætning imødekommes i mit tilfælde ved, at jeg selv er til stede under besvarelsen og dermed kan udlevere vignettens næste fase, når den foregående er debatteret.

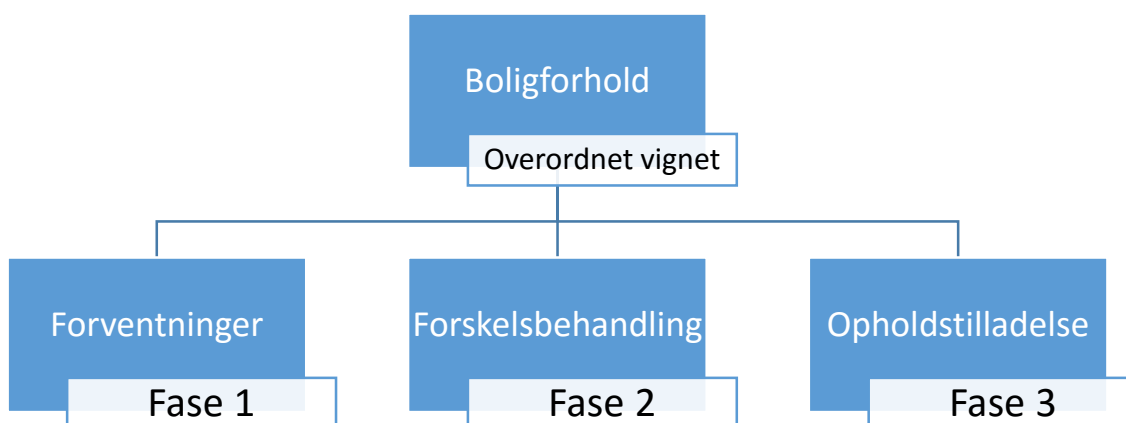
3.1.2.4 Konkretisering af vignetten

Vignetter skal således på samme tid afdække teoretisk relevante problemstillinger og være meningsfulde for respondenterne (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 39; Fra: Jergeby, 1999).

Ovenstående citat findes relevant for konstruktionen af vignetten, da samspillet mellem teori og realisme i vignetten netop har vist sig at være en kompleks udfordring. Et indgående kendskab til problemfeltet er en forudsætning for at kunne konstruere en vignet, som informanterne finder meningsfuld (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 60). Jeg har i kraft af mine egne erfaringer fra arbejdet på en institution for uledsagede flygtninge oparbejdet en forståelse af deres situation og problemstillinger, som kan anvendes i konstruktionen af vignetten. Det er dog et vilkår for denne undersøgelse, at min forståelse kan være mangelfuld og rumme forforståelser, som ikke er i overensstemmelse med informanternes. For at minimere dette har jeg opsøgt en tidligere uledsaget flygtning, som jeg har sparret med ift. konkretiseringen af vignetten. Vignetten til denne

undersøgelse er derfor konstrueret på baggrund af et pilotinterview med Mobin, som kom til Danmark for 14 år siden. Mobin er i dag uddannet pædagog og arbejder til dagligt som bl.a. mentor for uledsagede flygtninge, og han betragtes dermed som ekspert på området. Mobin har, på samme måde som jeg, forforståelser og en forståelseshorisont, som har indflydelse på den måde, han anskuer problemstillingerne på. Ud fra et hermeneutisk perspektiv kan vi dog gennem udvekslingen af vores respektive forforståelse og forståelseshorisonter opnå en horisontsammensmeltning, som nuancerer vores perspektiver yderligere, hvilket betegnes som den hermeneutiske cirkel. Redegørelsen for specialets videnskabssteoretiske position kan læses i afsnit 4.

Gennem interviewet med Mobin er jeg blevet gjort opmærksom på flere temaer, som fylder meget i de uledsagedes hverdag, men særlig ét tema står frem i forhold til de andre, hvilket er spørgsmålet om boligforhold. Boligforhold er, ifølge Mobin, et centralt fokuspunkt i de uledsagedes hverdag, hvor andre undertemaer falder ind under. På baggrund af dette tager vignetten udgangspunkt i inddragelsesmæssige problemstillinger ift. boligforhold. Ud over hovedtemaet kan der af Mobins udtalelser udledes flere undertemaer, som kan anvendes i konstruktionen af vignetten med henblik på at gøre den realistisk. Undertemaerne er: *forventninger*, *forskelsbehandling* og *opholdstilladelse*, og hver vignetfase vil indeholde elementer af disse. Dette er illustreret i Figur 5.

Figur 5: Oversigt over temaer i vignetfaserne

Jeg mener, at der med denne inddeling er en fin parallel til et realistisk tidsperspektiv på de uledsagedes ophold i Danmark. Med dette menes, at de først og fremmest kommer til landet med store forventninger til deres kommende boligsituation. Efter de har fået asyl og er visiteret til en institution eller privat bolig i kommunerne, oplever de forskelsbehandling mellem dem selv og andre uledsagede flygtninge. Til sidst ligger beslutningen om permanent opholdstilladelse, som fylder meget i de uledsagedes liv, hvilket naturligvis også har betydning for deres boligsituation. På baggrund af dette mener jeg, at en vignette, som er konstrueret med udgangspunkt i disse tre temaer, og som samtidig relaterer sig til boligforhold, både forekommer realistisk og genkendelig for informantgrupperne, hvilket er en forudsætning for en god vignette (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 60).

For at konstruere vignetten så den også er realistisk for personalet omkring de unge, har jeg yderligere pilottestet vignetten på den faglige leder på institutionen. Denne pilottestning gav mig sparring i forhold til personalets opfattelse af casen og dannede grundlag for flere justeringer. For nærmere præsentation af institutionen se afsnit **Fejl! Henvissningskilde ikke fundet. Fejl! nvisningskilde ikke fundet..**

3.1.3 Refleksioner over spørgsmål

Inden casen præsenteres for informanterne stiller jeg dem en række spørgsmål, som dækker de baggrundvariable, jeg er interesseret i at kende. For de uledsagede er det alder, hvor de kommer fra (land, stor by/lille by), hvor lang tid de har været i Danmark, og hvad de laver til daglig. For de professionelle spørges ind til alder, uddannelse, hvor lang tid de har arbejdet med udsatte unge, og om de selv har valgt at arbejde med denne målgruppe. Disse spørgsmål skal for det første hjælpe mig i databehandlingen med at finde sammenhænge eller tendenser i svarene, og for det andet kan denne type spørgsmål være med til at skabe en mindre formel stemning, der ofte præger en interviewsituation.

Spørgsmålene til de tre faser i vignetten er som udgangspunkt de samme for både personale og de unge, og dette valg er truffet med henblik på at kunne sammenligne gruppernes holdninger i analysen. Til hver fase er der specifikke spørgsmål, som knytter sig til den respektive del af casen, men de er samtidig forsøgt bygget op på nogenlunde ens måde. Derfor startes der med de indledende spørgsmål, f.eks.: *"Hvad tænker du om casen?"*, der giver informanten mulighed for at bringe sine egne erfaringer i spil. De indledende spørgsmål følges som udgangspunkt op af

specificerede spørgsmål, som har til formål at uddybe informantens fortælling (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 41).

Derudover er der til alle interviews med de uledsagede flygtninge anvendt tolk. Dette er nødvendigt, da de uledsagede ikke alle sammen besidder et dansk sprogniveau, så de kan gennemføre interviewet på dansk. Da der i denne undersøgelse både er tale om en tekst, som de uledsagede skal læse, samt en række spørgsmål, de skal besvare, er tolken essentiel. Evalueringen af tolkeprocessen og refleksioner herom vil fremgå af et særligt afsnit i konklusionen.

3.1.4 Afsluttende bemærkninger ift. vignetmetoden

I ovenstående afsnit gennemgås den metodiske tilgang til empiriindsamlingen i kraft af den kvalitative vignetundersøgelse. Jeg har redegjort for de fordele jeg finder ved vignetmetoden og argumenteret for, hvorfor jeg finder en casebaseret metode velegnet til målgruppen samt besvarelsen af problemformuleringen. Jeg har dog på trods af disse fordele haft nogle betænkeligheder ved anvendelsen af vignetmetoden, hvilket primært skyldes den strukturerede opbygning, der ligger i selve metoden. Som beskrevet i kapitlet fordrer metoden et stort kendskabet til det felt, jeg ønsker at undersøge, samt en forholdsvis struktureret case med dertilhørende spørgsmål. Dette bevirker, at jeg med stor sandsynlighed vil have en række forudindtagelser ift. mit undersøgelsesfelt og min målgruppe. Derudover har jeg allerede inden mødet med informanterne opstillet *inddragelse* som det tema jeg ønsker at undersøge, hvilket vil betyde, at mit fokus uden tvivl trækker i den retning. Dermed kan man sige, at denne tilgang i udgangspunktet har en udpræget induktiv karakter, som måske ikke udelukkende er hensigtsmæssig for undersøgelsen.

"(...) hvis man styres af forudfattede opfattelser om, hvad der er vigtigt, så kommer man til at indsamle det datamateriale, som man på forhånd tror er vigtigt, til forskel fra det, som virkelig er vigtigt" (Hartman, 2005, s. 54).

I et forsøg på at sikre mig selv imod at være forudindtaget omkring temaet ønsker jeg i min bearbejdning af empirien at følge principper fra *Grounded Theory*. Nogle ville måske argumentere for, at Vignetmetoden og grounded theory ikke ligger i umiddelbar forlængelse af hinanden med udgangspunkt i deres ontologiske og epistemologiske vidensopfattelser. Jeg mener dog, at de to metoder kan komplimentere hinanden, og at der i litteraturen omkring Grounded Theory er mange eksempler på, hvordan metoden har været anvendt i samspil med andre metoder (Guvå & Hylander,

2005, s. 14). Jeg mener dermed, at tilgangen til empiriindsamlingen via vignetmetoden og databearbejdningen med inspiration fra Grounded Theory danner grundlag for en solid og helhedsorienteret undersøgelse.

Jeg vil i det efterfølgende afsnit præsentere Grounded Theory som metode og i denne sammenhæng redegøre for min anvendelse af redskaberne, som ligger i tilgangen.

3.2 Grounded Theory

Grounded Theory er en forskningsmetode, som først så sit lys i 1967, hvor Glaser og Strauss udgav bogen 'The Discovery of Grounded Theory – Strategies for Qualitative Research'. Denne bog er på daværende tidspunkt banebrydende, idet Glaser og Strauss introducerer en middelvej, der placerer sig mellem de klassiske opfattelser af metoder. "*Funderet teori blev opdaget, ikke opfundet*" (Glaser i Hartman, 2005, s. 51). Metoden udspringer fra de to forfatters opposition imod de traditionelle inddelinger i kvalitativ vs. kvantitativ forskning og induktiv vs. deduktiv forskning. I midten af 1900-tallet er sociologien præget af rene induktive eller deduktive metodiske tilgange, hvor man går ud fra en allerede etableret teoretisk ramme. Glasers og Strauss' udvikling af grounded theory kan ses som en reaktion på datidens manglende interesse for teoriudvikling, og de ønskede derfor at bygge bro mellem teori og empiri (Hartman, 2005, s. 53 ff.).

"Our basic position is that generating grounded theory is a way of arriving at theory suited to its supposed uses" (Glaser & Strauss, 1967, s. 3).

Ifølge Glaser og Strauss bør forskningen handle om at udvikle eller opdage teorier om et givent fænomen, og en forudsætning for dette er at gå åbent til sit undersøgelsesfelt.

Strauss og Glaser har dog på trods af deres 'opdagelse' af Grounded Theory forskellige opfattelser af, hvordan man skal operationalisere metoden. I udgangspunktet er de enige om, at byggestenene i Grounded Theory er udviklingen af kategorier, koncepter og teorier, og de er ydermere enige om hvilke faser i forskningsprocessen, man skal igennem. Deres uenighed opstår, når det kommer til rækkefølgen af de enkelte faser i forskningsprocessen. Strauss og Corbin (1990) giver deres bud på, hvordan Grounded Theory bør anvendes som metode, hvilket Glaser med sin udgivelse af '*Basis of Grounded Theory Analysis. Emergence versus forcing*' stærkt kritiserer. To af de væsentlig forskelle ved de tilgangene er 1) Strauss og Corbin forsøger i deres version at finde relationer mellem

kategorier tidligere, end Glaser gør det. Strauss og Corbin forsøger at finde relationen mellem kategorierne allerede i den første fase, hvorimod Glaser mener, at relationerne mellem kategorier bør findes i den sidste fase. 2) Derudover er de uenige i, hvornår i forskningsprocessen 'kerne-kategorien' skal udpeges. Kerne-kategorien er i begge tilfælde den overordnede kategori, som danner ramme om undersøgelsen, med tilhørende underkategorier og koncepter. Strauss og Corbin mener, at kerne-kategorien bør findes i sidste fase, hvorimod Glaser mener, at den bør findes i den første fase (Hartman, 2005, s. 63). Uden at gå yderligere i diskussion mellem de to tilgange, har jeg valgt at følge principperne fra Glasers udlægning af Grounded Theory. Jeg anvender Glasers tilgang, idet jeg på forhånd har udvalgt en kerne-kategori i kraft af mit fokus på inddragelse. Hele præmissen for specialet udgøres af netop dette tema, og denne kendsgerning kan jeg ikke afvige fra. Derudover arbejder jeg aktivt med sammenhængen mellem kategorier i det, som Glaser ville kalde den sidste fase – databehandlingen. Selve kategoriseringen og databehandlingen beskrives i afsnit 5.1.2.

4 Videnskabsteoretisk positionering

I dette afsnit vil jeg præsentere de videnskabsteoretiske perspektiver, som gør sig gældende i indeværende speciale. Jeg vil kort redegøre for det hermeneutiske perspektiv, og hvordan dette gør sig gældende i valg af problemstilling, problemformulering og metodisk tilgang. Derudover vil jeg også beskrive, hvordan et socialkonstruktivistisk perspektiv kan være relevant at have in mente for de fortolkninger, jeg løbende foretager.

4.1 Den hermeneutiske tilgang og et socialkonstruktivistisk blik

Dette speciales videnskabsteoretiske positionering kan hovedsagligt beskrives som hermeneutisk, idet problemstillingen og problemformuleringen retter sig mod forståelse og fortolkning. Selve problemformuleringen kan anskues som et forsøg på at forstå, fortolke og oversætte informantgruppernes holdninger og vurderinger for derigennem at komme frem til informantens iboende meninger, så disse fremstår tydeligere (Collin, 2012, s. 218). Hensigten med dette speciale er jf. 'det 20. århundredes hermeneutik' ikke at anskaffe objektiv viden om verden eller det undersøgte fænomen, men derimod at forstå den opnåede viden gennem fortolkning af informanternes perspektiver (Berg-Sørensen, 2012, s. 220).

Helt konkret indskriver dette speciale sig i hermeneutikken, idet jeg fra begyndelsen har valgt at forholde mig til og aktivt anvende mine forforståelser i forhold til målgruppen og temaet. Som

beskrevet i indledningen har jeg qua mine erfaringer omkring arbejdet med uledsagede flygtninge, samt min teoretiske såvel som praktiske viden om inddragelse, en række forforståelser om de unges situation og det socialpædagogiske arbejde på institutionen.

Vi mennesker møder ifølge Gadamer altid de fænomener, vi søger at få mening ud af, gennem fortolkning med, hvad han kalder forforståelse. Vi går ikke uhildede og blanke til sociale og politiske fænomener; vi har altid allerede en forforståelse af diverse fænomener ud fra de erfaringer, vi hidtil har gjort os (Collin, 2012, s. 222).

Jeg vælger i dette speciale at arbejde med mine forforståelser bl.a. gennem eksplicit at redegøre for disse i indledningen, hvorigennem det bliver muligt at gå åbent og selvkritisk til undersøgelsen, men også ved at bruge forforståelserne som udgangspunkt for udviklingen af min vignette. De problemstillinger, som jeg beskriver i vignetten, er fremkommet ved 1) Samtale og sparring med den tidligere uledsagede flygtning Mobin, hvor min fortolkning af hans historie, har bidraget til beskrivelsen, 2) Mine erfaringer og mit kendskab til aktuelle problemstillinger er blevet anvendt i udarbejdelsen af vignetten. Ved at forholde mig direkte til forforståelserne blev det muligt at konstruere en vignette, som både de uledsagede og kontaktpersonerne potentielt finder realistisk.

Udviklingen af vignetten i samarbejde med Mobin kan ses som udtryk for en inkorporering af den hermeneutiske cirkel, idet jeg her søger vekselvirkningen mellem del og helhed i håb om at forstå meningen med fænomenet bedre. Mobins anekdoter og beretninger kan anskues som de dele, hvilke jeg ønsker at indpasse i min forståelse af fænomenet inddragelse, som er helheden. Omvendt har fænomenet inddragelse i høj grad betydning for, hvilke historier Mobin vælger at fortælle og fokusere på i sin fortælling, og hermed 'opstår' den hermeneutiske cirkel.

For at kunne forstå og få mening ud af et enkeltstående udsagn bliver man nødt til at se udsagnet i forhold til den sammenhæng, det indgår i (Collin, 2012, s. 221).

Derved har forforståelserne og den hermeneutiske cirkel indvirkning på selve udvælgelsen af metode, men også for udarbejdning af vignette og dertilhørende spørgsmål, som i høj grad er præget af mine forforståelser.

Den hermeneutiske tankegang afgrænser sig ikke kun til den indledende fase af indeværende speciale og selve empiriindsamlingen men påvirker også databearbejdningen. Databearbejdningen

har bidraget til, at informanternes respektive holdninger er blevet kategoriseret i forskellige temaer, som kan relateres til eller har betydning for inddragelse, hvilket har ledt til nye forståelser af sammenhænge og dermed et nyt erkendelsesgrundlag for mig, hvilket er med til at ændre min forforståelse af fænomenet. Det er bl.a. via anvendelsen af Grounded Theory som komplimenterende metode, at jeg formår at opdage disse nye eller anderledes koblinger i empirien og derved formår at udvide min erfaringshorisont (Collin, 2012, s. 222).

Et tredje område, hvor hermeneutikkens principper gør sig gældende i dette speciale, er gennem mit forsøg på at belyse og måske opnå horisontsammensmeltningen ikke blot mellem de to informantgrupper men også mellem dem og mig selv. Selve begrebet 'horisontsammensmeltning' er mere kompliceret end som så, men hensigten med dette speciale er at bidrage med perspektiver, som kan være behjælpelige i jagten på en horisontsammensmeltning mellem de professionelle og brugerne, så forståelsen for hinandens tolkninger fremmes.

Udover ovennævnte koblinger til hermeneutikken kan der i dette speciale også drages paralleller til socialkonstruktivismen, idet der i al fortolkning implicit forefindes dominerende diskurser og spørgsmålet om definitionsmagt (Collin, 2012, s. 338). De holdninger, som informanterne giver udtryk for, og den viden jeg fortolker på, kan dermed være udtryk for diskurser i samfundet eller være betingede af en dominerende gruppes definitionsmagt. Dette gør sig især gældende i min analyse af behovstilfredsstillelse og børneperspektiver, hvor selve fortolkningen af informanternes udtalelser bør ses i dette lys. Eksempelvis rejses spørgsmålene om, hvorvidt den biologiske alder bør være afgørende for, hvornår et individ anses som barn, ung eller voksen, hvilket i høj grad hænger sammen med både samfundsmæssige diskurser og definitionsmagt.

5 Analyse

Dette afsnit udgøres af min analyse af datamaterialet. Inden selve analysen, vil jeg præsentere min tilgang til empirien og måden hvorpå, jeg har kodet og kategoriseret mine data. I dette afsnit fremgår det, hvordan jeg rent praktisk har anvendt principperne fra grounded theory i udarbejdelse af kategorier og samtidig gives en indføring i de overvejelser og refleksioner jeg har gjort mig i forbindelse med kategoriseringen. Selve analysen er opdelt i tre dele med henblik på at besvare problemformuleringens forskellige elementer. Analysedel 1 omhandler de to informantgruppers perspektiver og vurderinger på behovstilfredsstillelse, belyst ud fra henholdsvis Abraham Maslows

og Erik Allardts teorier om dette. Analysedel 2 har fokus på de to informantgruppers forståelser af inddragelse og belyses gennem Skyttes teori om kulturperspektiver, Hanne Warmings beskrivelser af børneperspektiv, samt Emma Uprichardts teoretiske diskussioner om synet på børn som 'beings' eller 'becomings'. Analysedel 3 vil med udgangspunkt i analyserne fra de to tidligere analysedele omhandle informantgruppernes vurderinger og beskrivelse af den egentlige inddragelse som finder sted på institutionen. Selve inddragelsen vil blive holdt op i Roger Harts teori om inddragelse, herunder hans model om inddragelsesstigen, for dermed at belyse, hvordan inddragelsen finder sted. Disse fund uddybes yderligere af Harry Shiers model om 'pathways to participation' med henblik på at belyse de organisatoriske rammers betydning.

5.1 Indledende analyse og bearbejdning af empiri

Et af de første og vigtigste skridt i databehandlingen er transskriptionen af mine interviews (Kvale, 2008, s. 170). Ved at transskribere lydfilet opnår jeg mulighed for at nærstudere og analysere de egentlige holdninger og udsagn og ikke mindst kategorisere disse. Databehandlingen er foregået i det kvalitative analyseredskab Nvivo, der udover at egne sig godt til selve transskriptionen også er ideelt, når det drejer sig om at kode materialet og danne overblik over kategorier.

5.1.1 Åben eller lukket kodning

I tilgangen til mit data bestræber jeg mig på at være så åben over for kategorier som muligt. I denne fase har jeg fokus på ikke at lade mig styre for meget af de afgrænsede spørgsmål jeg har opstillet til vignetten. Umiddelbart der stilles spørgsmålstegn ved, at jeg ikke foretager en lukket kodning af materialet ud fra de strukturerede spørgsmål, som jeg har udformet til vignetten, for dermed at analysere de helt konkrete svar, jeg har fået. Forklaringen på dette ligger i, at informanterne kun meget sjældent svarer direkte på mine spørgsmål, og i stedet anvender spørgsmålene som pejling for samtalens kontekst. Som jeg delvist var forberedt på, så forholder informanterne sig ikke udelukkende til den struktur, som jeg på forhånd havde planlagt. Interviewet med Hidi er et godt eksempel på, at min hensigt med at styre interviewet kun delvist lykkes. I udgangspunktet var min hensigt, at vi skulle tale om casepersonen Yousef, så informanterne kunne relatere til problemstillingen uden at føle, at det drejede sig om dem selv. I interviewet med Hidi går der præcis 7 minutter og 51 sekunder, før hun bryder ud af min ramme og bringer sig selv ind i interviewet:

I: Så du kan godt forstå, at Yousef vil passe sig selv?

R: Ja.. Hvis jeg skal snakke om mig selv, så (...).

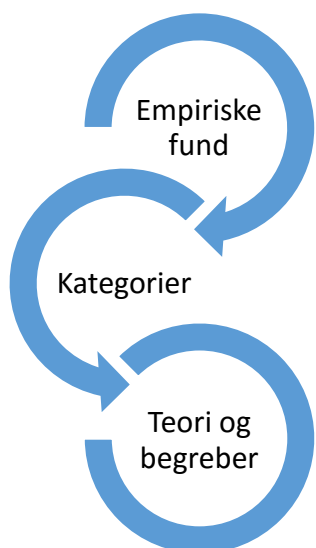
7 minutter og 51 sekunder er naturligvis en normativ vurderingen, som for nogle kan være lang tid. I dette tilfælde er der dog brugt tid på både introduktion og oversættelse af vignetten fra tolken, så da den uledsagede bryder ud af rammen, er interviewet nærmest lige startet. Derfra taler Hidi i jeg-form stort set resten af tiden og på trods af ihærdige forsøg på at bringe samtalen tilbage på Yousef, fortsætter Hidi med at tale ud fra hendes egne erfaringer. Samme mønster gør sig gældende for tre fjerdedele af de uledsagede og halvdelen af kontaktpersonerne. Disse observationer og erfaringer tyder på, at informanterne ikke finder det vigtigt at tale om Yousef, og dermed kan dette ses som et større behov hos mig end hos dem. Under selve interviewet undrer det mig lidt, hvor svært det er at holde rammen, som jeg har planlagt, men efterfølgende har jeg kun set dette som en styrke for undersøgelsen. At mange af informanterne har 'sprunget' rammen for interviewet, har tvunget mig til at forholde mig mere åbent til empirien, og samtidig er det den primære årsag til, at jeg har valgt at anvende principper fra Grounded Theory, som bl.a. indeholder den åbne tilgang i kategoriseringen af datamaterialet. I det efterfølgende afsnit vil jeg præsentere måden, hvorpå mine kategorier er blevet til.

5.1.2 Kategorisering af udtalelser

I dette afsnit vil jeg introducere de kategorier og temaer, som jeg er kommet frem til gennem min bearbejdning af datamaterialet. Hensigten er at opstille et skema, der illustrerer de forskellige faser i databehandlingen, jeg har gennemgået, så læseren kan følge den proces. Som nævnt i afsnit 5.1.1 har jeg i min første databehandlingsfase kategoriseret så åbent som muligt. Dette valg er truffet på baggrund af interviewenes forholdsvis ustrukturerede karakter og på baggrund af de mange nye tematiske perspektiver, som informanterne ligger vægt på. Det er undervejs hurtigt blevet klart for mig, at min vignette har rummet en række åbenlyse temaer men samtidig også har gjort plads til, at informanterne selv har kunnet udfolde deres respektive perspektiver og vurderinger. Den åbne kodning anses derfor for essentiel i specialets undersøgelse med henblik på at forfølge de temaer, som informanterne finder vigtige.

Jeg har via åben kodning gjort adskillige fund i analysen af både de uledsagedes og kontaktpersonernes interviews, og disse fund er listet op i afkortet og omformuleret format i kolonnen længst til venstre i Oversigt 1. Ved at samle, analysere og sammenligne de empiriske fund

på kryds og tværs mellem informanterne blev det muligt at opstille kategorier, som fungerer som fællesnævner for fundene. En af grundprincipperne i Grounded Theory er netop at finde en relation mellem enkelte kategorier og via disse blive i stand til at udvikle eller opdage teoretiske perspektiver, der kan belyse problemstillingerne. Processen er illustreret i Figur 6.

Figur 6: Proces i databehandlingen

De begreber og teoretiske perspektiver, som jeg gennem mine empiriske fund og kategorier er kommet frem til, er opstillet i højre kolonne i Oversigt 1, og det er disse teoretiske perspektiver, der vil udgøre rammen for min egentlige analyse. I de efterfølgende afsnit vil jeg indføre læseren i de overvejelser og tanker, der ligger til grund for min udvælgelse af begreber og teoretiske perspektiver. Kontaktpersonernes og de uledsagedes holdninger og udtalelser er som udgangspunkt delt op i hver deres underafsnit, så det tydeligt fremstår, hvilke faktorer i de respektive informantgrupper, der har givet anledning til kategorisering og begrebsudvikling.

Oversigt 1: Sammenhæng mellem empiriske fund, kategorier og teori

Empiriske fund*	Kategori	Teori eller begreb
De er motiverede for at komme i sikkerhed	Sikkerhed Behov	Behovsteori

<p>Kan ikke forstå jeg bekymrer mig</p> <p>Behov for velfærd</p> <p>Kontaktpersonens behov vs. den unges behov</p> <p>Jeg er ligeglad med, hvem der bestemmer</p> <p>Mit ønske var at være sammen med min bror.</p> <p>Inddragelse mindre vigtigt</p> <p>Hvis man er sulten, så laver man mad</p>		
<p>"Du kommer fra en jordhule"</p> <p>Bekvemhedsflygtninge?</p> <p>Små voksne</p> <p>Uledsagede ser meget pragmatisk på beslutninger (over/under 18)</p> <p>Jeg kan klare mig selv</p>	<p>Medbestemmelse</p> <p>Definitionsmagt</p> <p>"Små voksne"</p>	<p>Børnesyn</p> <p>Børneperspektiver</p> <p>Being and Becomings</p>
<p>Noget vi ikke har prøvet før</p> <p>Rammer og præmisser for at være i DK</p> <p>Spilleregler</p> <p>De forstår os ikke</p> <p>Bedst at voksne bestemmer</p> <p>Savner én voksen der bestemmer</p>	<p>Kulturforskelle</p> <p>Kulturel forståelse</p>	<p>Kulturperspektiver (Kollektivism og individualisme)</p> <p>Magtstrukturer og kompetencefordeling</p>
<p>Det er mig der bestemmer, men de får medbestemmelse i beslutningen</p>	<p>Medbestemmelse</p> <p>At lytte</p> <p>Respekt og anerkendelse</p>	<p>Inddragelsesteori (Shier, Hart, Thomas)</p>

Der skal to til at samarbejde		
De hører godt, men de hjælper ikke		
Vi bliver passive		
Vil bo for sig selv		

* Fund markeret med RØD er kontaktpersonernes udtalelser, og fund markeret med GRØN er de uledsagedes udtalelser.

Jeg har valgt at opstille en samlet oversigt over fund, kategorier og teori for både de uledsagede og kontaktpersonerne for at gøre det lettere at overskue. Fundene i Oversigt 1 er akkumuleret fra alle interviews og viser udpluk af de holdninger, informanterne giver udtryk for. Flere af fundene går igen i de forskellige kategorier, hvilket jeg ser som et udtryk for, at der er tætte relationer mellem de enkelte kategorier og at der er et dialektisk forhold mellem disse. I de efterfølgende afsnit vil jeg redegøre mere uddybende for, hvordan jeg er kommet frem til disse kategorier og begreber, så læseren kan opnå en bedre forståelse af mine tanker og valg.

5.1.2.1 Basale eller selvrealiserende behov?

Fælles for *kakaktpersonernes* udtalelse er, at de har nogle meget klare forestillinger om, hvad de unge har brug for, når de kommer til Danmark. Kontaktpersonerne taler om, at de unge har brug for mad, bolig og uddannelse, som kan siges at være af materiel karakter. Kontaktpersonerne er i nogle af deres udtalelser meget lavpraktiske og fokuserer meget på de hverdagsting, som er nødvendige at beherske for at kunne begå sig i det danske samfund:

Den unge skal altså selv kunne komme op om morgenen og den unge skal sørge for, at der altid er pænt og ryddeligt på værelset, at den unge kan lave mad og den unge skal ligesom vise os, at den unge er i stand til at tage vare på sig selv (Citat af kontaktperson).

Kakaktpersonerne taler dog også om, at de unge har brug for omsorg, lære kulturen at kende, og at de har behov for stabilitet og kontinuitet, hvilket kan siges at være af en anden karakter end de lavpraktiske og materielle behov. Kontaktpersonerne nævner altså en lang række af behov, som de mener, de unge har brug for at få realiseret, hvilket giver mig anledning til at opstille kategorierne 'behov'.

Når det kommer til *de uledsagede* giver de ligeledes udtryk for, at de har visse behov, de skal have opfyldt. I modsætning til kontaktpersonerne taler de uledsagede dog nærmest udelukkende om basale behov som mad, bolig og sikkerhed, og de fokuserer stort set ikke på selvrealiserende behov eller behov for integration. Dette fører mig til kategorien 'sikkerhed'.

Umiddelbart viser det sig altså, at grupperne ikke vurderer de forskellige behov ens, hvilket er et fund jeg finder yderst interessant. Sidst men ikke mindst er jeg yderligere blevet opmærksom på, at de uledsagedes behov også adskiller sig fra de forestillinger, jeg selv har haft om dette emne inden udarbejdelsen af specialet, hvilket styrker min interesse for at undersøge det nærmere. På baggrund af disse kategorier finder jeg det derfor relevant at opstille mit første teoretiske perspektiv, eller begreb, som *behovsteori*.

5.1.2.2 *Børn, voksen eller 'små voksne'?*

Et emne, der i høj grad er til stede i min vignet, er spørgsmålet om, hvorvidt det er kontaktpersonerne eller de uledsagede, der skal træffe beslutningerne i og om de unges liv. Dette spørgsmål har affødt en række holdninger, der kan relateres til menneskesyn. Mine to informantgrupper er åbenlyst forskellige i form af voksen >< barn, etnisk dansker >< flygtning og professionel >< klient, hvilket kan forklare, hvorfor netop dette tema fremtræder i empirien. I kontaktpersonernes empiri nævnes bl.a. ting som 'små voksne' og 'medbestemmelse', som i høj grad knytter sig an til menneskesyn.

I empirien fra de uledsagede flygtninge er der et stort fokus på alder. De er meget opmærksomme på casepersonens alder, og de er meget pragmatiske, når jeg beder dem vurdere, om casepersonen har ret til det ene eller det andet:

Er man umyndig eller under 18 år, så gør man bare som de siger de voksne (Citat uledsaget flygtning).

Omvendt giver flere af dem dog også udtryk for, at de gerne vil have større medbestemmelse over deres eget liv. De uledsagede agerer på én måde, idet de anerkender reglen eller vilkårene om, at man er først som 18-årig er myndig i Danmark, men de ønsker i virkeligheden noget andet. Dette giver anledning til at opstille kategorien 'definitionsagt'.

Kategorierne definitionsmagt, medbestemmelse og 'små voksne' falder ind under det teoretiske perspektiv, som jeg vælger at kalde 'Børnesyn', hvilket i denne sammenhæng også indeholder børneperspektiver og begrebet 'Being and Becomings'.

5.1.2.3 Kulturperspektiver

I empirien findes der adskillige eksempler på kulturforskelle, som har betydning for den inddragelse, der finder sted på institutionen. Som udgangspunkt fortæller alle kontaktpersoner, at de aldrig før har arbejdet med flygtninge eller indvandrere:

Fordi det er så svært. Man har ikke prøvet det før. Også fordi det ER forskelligt om de er fra Eritrea - der kan de snakke 7 forskellige sprog. De kan være muslimer, de kan være kristne, de kan være alt muligt. Det kan være rigtig svært ift. danskere at vi snakker ens, vi tænker ens - næsten. Så det er rigtig svært.

Her beskriver en kontaktperson, at den kulturelle forskel kan være vanskelig at overkomme, fordi der kan være så stor forskel fra flygtning til flygtning. Kontaktpersonen efterlyser i dette citat noget viden og nogle færdigheder, der kan ruste dem bedre i arbejdet med de uledsagede flygtninge. En af de unge bidrager til pointen om, at de to grupper er meget forskellige:

Vi er forskellige. Vi er fra Eritrea og vi gør tingene på forskellige måder.

Den kulturelle forskel er en faktor, som både kontaktpersonerne og de uledsagede flygtninge er bevidste om, og på baggrund af dette opstilles kategorierne 'Kulturforskelle' og 'Kulturel forståelse'.

5.1.2.4 Inddragelse

Begrebet inddragelse er udgangspunktet for undersøgelsen, og vignetten er som nævnt tidligere konstrueret med henblik på at undersøge dette fænomen. Dermed er det naturligt, at empirien derfor centrerer sig om dette begreb. Den åbne tilgang, som ligger i Grounded Theory gør dog, at jeg i databehandlingen har haft fokus på at være åben over for andre kategorier, hvilket ovenstående underafsnit eksemplificere. I empirien nævnes 'inddragelse' eksplicit kun få gange, men til gengæld kredser empirien om fænomener som: 'at lytte', 'medbestemmelse' og 'anerkendelse', hvilket alle relaterer sig til inddragelse.

5.2 Analysedel 1 - Behovstilfredsstillelse

Som beskrevet i den indledende analyse er et af de centrale temaer i empirien de uledsagedes behov. Jeg vil i dette afsnit analysere de forskellige former for behov, der er på spil i de unges hverdag, og hvordan faktorer som behov kan have betydning for informanternes udtalelser i interviewene. Jeg vil med udgangspunkt i citater fra både kontaktpersoner og de uledsagede eksemplificere, hvordan forskellige perspektiver på behovstilfredsstillelse kan komme til udtryk, hvorefter jeg vil belyse, hvordan informanternes udtalelser kan forstås ud fra henholdsvis Erik Allardt velfærdsorienterede behovsteori og Abraham Maslows psykologiske teori om behovstilfredsstillelse. Afslutningsvis vil jeg analysere, hvordan de divergerende perspektiver på behov kan have indflydelse på graden af den inddragelse, som kontaktpersonerne har mulighed for at praktisere.

De uledsagede, som indgår i dette speciale, er alle anbragt på den pågældende institution efter SEL kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge. I kapitlets formålsparagraf (§ 46) skrives der:

*Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et **særligt behov** herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at*

1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,

2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,

3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,

4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og

5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Som anvist i citatet, via fremhævnningen, bruges ordene 'særlige behov' over for målgruppen og efterfølgende oplystes fem punkter, som alle indgår som en del af de behov. Derved har man i serviceloven forsøgt at opstille objektive guidelines for, hvad børn og unge mennesker har behov for, når de befinder sig i særligt svære livssituationer. Kontaktpersonerne på institutionen er i deres daglige arbejde underlagt denne formålsparagraf, og det er en af deres vigtigste opgaver at rette sig denne. På baggrund af dette er der grund til at antage, at disse fem punkter fylder meget i deres arbejde med uledsagede flygtninge. Det forekommer derfor interessant at analysere, om uledsagede flygtninge, der kommer fra andre kulturer og samfund, deler denne forståelse af, hvad de har behov for. Gruppen af uledsagede kan i langt de fleste tilfælde karakteriseres som børn, der har behov for særlig støtte, og det er ikke hensigten med dette afsnit, at anfægte formålsparagraffen i servicelovens paragraf 11. Hensigten er derimod at nuancere de behovsmæssige fokuspunkter, der er til stede i de to informantgrupper, da divergerende opfattelser kan få betydning for inddragelsen.

En gennemgående holdning blandt kontaktpersonerne er, at de uledsagede skal tilegne sig en række færdigheder, inden de kan begå sig i det danske samfund. Disse færdigheder dækker bl.a. over sprog, kulturforståelse, madlavning, rengøring og det at kunne overholde sine daglige aftaler. Da jeg spørger en af kontaktpersonerne om, hvad der skal til for at kunne begå sig i det danske samfund, svarer denne:

Jamen så skal du passe din skole og du skal stå op til tiden og du skal sørge for at få vasket dit tøj og få noget rent tøj på, du skal vise at du kan lave noget fornuftigt mad (...)

En anden kontaktperson udtaler:

Hvis nu du skal flytte ud i lejlighed, så skal du være bedre til det vi har snakket om til vores samtaler f.eks. være bedre til at lave mad, vaske dit tøj, gå i bad, lave almindelig dagligdagsting, hvis det er den mangel de har. Og så er den ikke meget længere.

Overordnet fokuserer kontaktpersonerne i høj grad på de unges behov for at kunne klare sig selv, så de kan komme i egen bolig, hvilket i øvrigt stemmer fint overens med servicelovens § 46. De unges boligforhold er et generelt omdrejningspunkt i samtalerne, dels fordi jeg i mine vignetter bringer

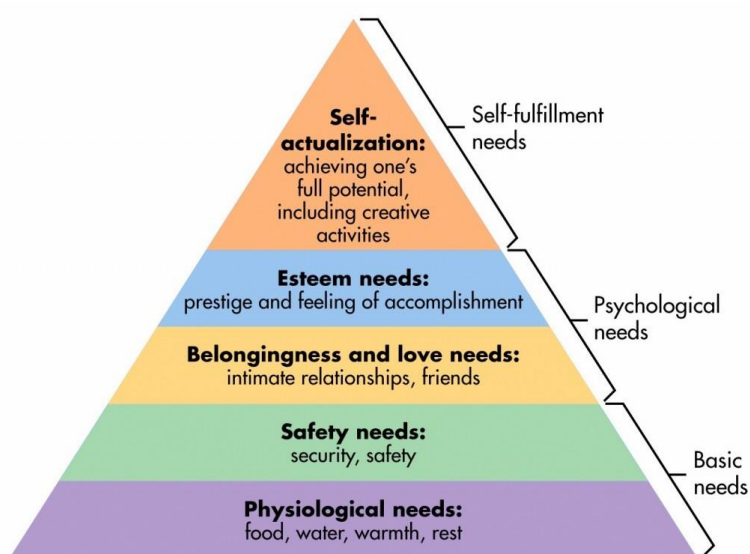
temaet op, men også fordi det endelige formål med foranstaltningen er, at de unge skal kunne klare sig selv. Behovene, som kontaktpersonerne her taler om, kan ses som udtryk for generelle færdigheder, som de fleste danske børn og unge i en eller anden grad forventes at besidde. Det er en indlejret del af vores vestlige kultur, at man selvfølgelig kan lave 'fornuftig mad', at man passer sine aftaler, og at man går i bad og tager rent tøj på hver dag. Jeg antager ud fra mine forforståelser, at tilgangen ikke er meget anderledes i de kulturer, hvor de uledsagede kommer fra, og flere af de unge giver da også udtryk for, at de i høj grad prioriterer at kunne lave mad, vaske tøj og i det hele taget at klare sig selv. Når det specifikt drejer sig om at klare sig selv, siger en af de uledsagede:

Man lærer meget når man klarer sig selv (...) Der er ikke nogle der går uden at spise, når man er sulten, så skal man nok lave mad. Så der er ikke nogle der ikke kan finde ud af det, især når man bliver sulten, så skal man nok lære det.

Citatet ligger godt i tråd med kontaktpersonernes opfattelse i citaterne ovenfor, og udtalelserne tager her udgangspunkt i et meget lavpraktisk tema omkring madlavning. Citaterne illustrerer, at kontaktpersonen og den uledsagede i bund og grund er enige i, at det er godt at kunne lave mad og klare sig selv. På trods af dette kan man argumentere for, at der er en væsentlig forskel i deres udtalelser, som er værd at se nærmere på. Når kontaktpersonerne taler om at 'være bedre til at lave mad' og at kunne tilberede 'fornuftig mad', så kan det ses som udtryk for, at de opererer ud fra en specifik standard om, hvornår de unges madkundskaberne er gode nok til at kunne klare sig. Kontaktpersonerne taler ud fra et dansk normsæt, hvor det handler om at leve op til de visse standarder eller diskurser, der findes omkring madlavning. Den uledsagede taler også om mad og madlavning, men i modsætning til kontaktpersonen handler det her i højere grad om dække et grundlæggende fysiologisk behov, nemlig 'sult'. Den uledsagede udtaler det nærmest som en selvfølge, at såfremt man er sulten, så laver man naturligvis mad – forudsat at maden er til rådighed. Her handler det ikke om at kunne leve op til forventninger eller standarder fra samfundet, men om at dække et helt basalt behov for mad.

Mad-eksemplet er et udtryk for en generel tendens i empirien, og er et eksempel på, at de to grupper taler ud fra forskellige behovsmæssige og kulturafhængige perspektiver. For at kunne belyse dette yderligere finder jeg det relevant at inddrage to teoretiske perspektiver på behov af henholdsvis Erik Allardt og Abraham Maslow. Maslow (1908-1970) er en amerikansk psykolog med

speciale inden for udviklingspsykologien. Han betragtes af mange som en af grundlæggerne af den humanistiske psykologi og har i mange år forsket inden for menneskelig behovstilfredsstillelse (Koester & Frandsen, 2009, s. 1297). Årsagen til, at jeg finder Maslows teori om behovstilfredsstillelse relevant i denne sammenhæng, er, at hans teori bl.a. omhandler et behov for sikkerhed, hvilket jeg finder særlig anvendeligt i analysen af de uledsagede unge. Maslow taler om *The Basic Needs* og oplister i den forbindelse fem basale menneskelige behov (Maslow, 1970, s. 33 ff). De fem typer af behov bliver ofte opstillet i en pyramide-form for at illustrere den hierarkiske opdeling, som man kan se i Figur 7.

Figur 7: Maslows behovspyramide

Erik Allardt er en finsk sociolog, som beskæftiger sig med socialproblemer i et velfærdsperspektiv. Allardt anvendes som teoretiker i dette speciale, idet han betragtes som en af de mest indflydelsesrige og dominerende teoretikere inden for den nordiske forskning af velfærd og levekår, men fordi også han er relevant i forhold til belysningen af min problemstilling (Ejrnæs & Kristiansen, 2004, s. 76). Derudover er Allardts teori forankret i velfærdssamfundet, hvilket står i kontrast til teoretikere som f.eks. Maslow. Hans teori forekommer dermed interessant at anvende, idet de uledsagede unge kommer fra et traditionelt samfund til et velfærdssamfund med dertilhørende værdier og behovsmæssige perspektiver. Allardt udvikler sit eget begrebsapparat inden for behovsteorien, som i nogen udstrækning kan siges at være inspireret af Maslow. Allardt opstiller følgende faktorer, som indgår i menneskets behovstilfredsstillelse (Allardt, 1975, s. 36):

- 1) At have; indkomst, boligforhold, beskæftigelse, helbred og uddannelse
- 2) At elske; kammeratskabsrelationer, familierelationer, venskabsforbindelser
- 3) At være; Anseelse eller prestige, uerstattelighed, politiske ressourcer, fritidsaktiviteter.

Den primære forskel på de to perspektiver på behov er, at Maslow betegner sin teori som universel, hvorimod Allardt mener, at tilfredsstillelse af behov skal ses i sammenhæng med det samfund, man lever i, og den kontekst, hvori behovet opstår (Allardt, 1975, s. 16). Når Maslow karakteriserer sin teori som universel, skal det forstås sådan, at behovene i hans behovspyramide ikke knytter sig til specifikke kontekstuelle sammenhænge men i stedet gør sig gældende i alle kontekster og sammenhænge. Det interessante i forhold til Allardts teori er, at de uledsagede ikke har noget kendskab til det samfund, de nu befinder sig i som følge af deres position som flygtninge. Da de oven i købet også er uledsagede, har de ikke nogle primære omsorgspersoner, der kan hjælpe dem med at forstå den kontekst, de befinder sig i. Det er derfor kontaktpersonernes opgave at hjælpe dem til at forstå, hvilken kontekst, der omgiver dem og er til grund for deres behov. Holdningerne til tilberedningen af mad vs. oplevelsen af sult er et eksempel på en kontekstuel og en universel forståelse af behovet for mad. Definitionen af at lave 'fornuftig' mad afhænger i høj grad om, hvorvidt man befinder sig på en dansk institution, eller om man er på flugt op gennem Europa. At tale om fornuftig mad er derfor yderst kontekstafhængig, hvorimod sult er et behov, der indtræffer uden hensynstagen til den kontekst, hvori det opleves. Kontaktpersonernes holdning til madlavning er dog langt fra uberettiget, idet deres holdning kan være udtryk for en hensigt om at ville opfylde formålet med anbringelsen og dermed, at de unge kan *'opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende'* (Serviceloven, 2015, § 46). Serviceloven er med denne paragraf med til at afgrænse den kontekst, hvori behovet skal dækkes.

5.2.1 Pædagogik i et velfærdsperspektiv

Når kontaktpersonerne udtaler, at de uledsagede skal tillæres specifikke færdigheder for at kunne begå sig, kan det ses som udtryk for de samfundsmæssige normer, som gør sig gældende i det danske velfærdssamfund. Som tidligere nævnt fokuserer kontaktpersonerne på madlavning, rengøring og tøjvask, men de arbejder også ud fra andre mål, f.eks. demokratisk dannelse og integration:

Jeg mener, der er jo også noget demokratisk opdragelse og dannelse i det her. (...) Der ligger en hel del kulturforståelse eller at de skal vende sig til, at sådan gør man i Danmark. Der kan man godt blive hørt og der kan ens holdninger også godt blive taget til efterretning (citater kontaktperson).

En anden kontaktperson udtaler:

Han skal jo integreres i det danske samfund og 'sådan gør vi her'. Vi snakker meget om demokrati og samarbejde og aftaler (...) Det er vigtigt at de unge lærer dette, så de engang kan begå sig i samfundet uden problemer, men også så de føler, at de kan bidrage med noget (citater kontaktperson).

Kontaktpersonerne arbejder mere eller mindre bevidst ud fra et perspektiv, der handler om at leve op til normerne. De arbejder så at sige hen imod, at de unge skal opnå 'det gode liv'. 'Det gode liv' er ikke et begreb kontaktpersonerne eksplicit anvender i interviewet, men i kraft af de værdier og holdninger, de giver udtryk for, er der flere ting, der taler herfor. Når en kontaktperson siger, at det er vigtigt at lære om demokrati og følelsen af at kunne bidrage med noget, så taler de ud fra nogle værdier, som de vurderer er vigtige for at være et helt menneske. 'Det gode liv' er et centralt omdrejningspunkt i Allardts terminologi og er defineret af begreberne; velfærd og lykke. Metoden til at opnå 'det gode liv' foregår via behovstilfredsstillelse inden for kategorierne 'at have', 'at elske' og 'at være' (Allardt, 1975, s. 23). Når kontaktpersonerne taler om demokratisk dannelse og følelsen af at kunne bidrage med noget, kan det med Allardts begrebsapparat ses som om, at de taler ind i kategorien 'at være', som bekendt rummer begreberne politiske ressourcer og uerstattelighed. Kontaktpersonerne argumenterer for, at det er vigtigt for en uledsaget flygtninge at besidde disse værdier, så de rent udviklingsmæssigt kan nærme sig deres danske jævnaldrende. De uledsagede har altså et behov for at lære om demokratisk og kulturel deltagelse, for at de kan blive lykkelige.

At kontaktpersonerne i denne sammenhæng er underlagt en diskurs om indfrielse af 'det gode liv', giver imidlertid god mening, da de selv er opvokset i et velfærdssamfund og rent fagprofessionelt er uddannet i en kontekst, der kan siges at stile efter disse mål. Hvis man vælger at følge denne præmis, hvor kontaktpersonernes udtalelser kan siges at knytte sig til et velfærdsteoretisk perspektiv på behov og værdier, er det interessante imidlertid, at deres udtalelser hovedsagligt relaterer sig til kun den ene af Allardts kategorier; nemlig 'at være'. Selvom Allardts begrebsapparat

ikke er tiltænkt at skulle opstilles i hierarki ligesom Maslows behovspyramide, så mener jeg at kunne identificere en vis form for kronologisk rækkefølge i hans kategorier. Det vil sige, at kategorien 'at have' introduceres først, dernæst kategorien 'at elske' og til sidst kategorien 'at være' (Allardt, 1975, s. 36). Dermed kan man argumentere for at anskue at 'at være'-kategorien, som den sidste kategori hvori behovstilfredsstillelse opnås, hvor de andre kan anskues som værende mere grundlæggende/basale. Dette er interessant at forfølge i denne sammenhæng, da kategorien 'at være' stort set ikke er identificerbar i de uledsagedes udtalelser. De fokuserer ikke umiddelbart på selvrealiserende behov, og hvis man analyserer hovedparten af de uledsagedes udtalelser med Allardts begreber, så befinder de sig hovedsagligt i 'at have' og 'at elske' kategorierne:

Jeg har været væk fra min familie i næsten to år og det giver mig stress. Jeg tænker hele tiden på min familie og når jeg siger til dig, jeg har mødt en her, som jeg er blevet kæreste med, så vil jeg gerne bo sammen med ham. Det er der en årsag til, fordi han støtter mig i min situation og der bliver ikke taget hensyn. De siger, du skal bo her og du skal være der (citater uledsaget flygtninge).

Dette citat giver udtryk for, at den uledsagede har et behov for at være sammen med én, som kan støtte vedkommende i dagligdagen, og som kender til den situation, som den uledsagede befinder sig i. Det fremgår ikke af interviewet, men kæresten er ligeledes flygtning fra samme land. Udtalelser som denne indskrives i kategorien 'at elske', idet der her er tale om grundlæggende relationer i den unges liv, som til en vis grad kan erstatte den familie, som den unge ikke længere kan være sammen med. Den unge er meget utilfreds med, at kontaktpersonerne ikke anerkender eller identificerer hendes behov for at dyrke den specifikke relation og ikke vil lade hende bo sammen med hendes kæreste. Dette kan ses som endnu et eksempel på, at kontaktpersonen og den unge har forskellige vurderinger af, hvad den unge har behov for. Kontaktpersonen vurderer, at den unge ikke bør flytte sammen med sin kæreste, hvortil der kan opstilles den hypotese, at anbringelsen har et specifikt formål, som ikke kan indfries, hvis den unge fraflytter institutionen. Den unge giver på den anden side udtryk for, at hun har behov for at være sammen med sin kæreste for at være glad og vurderer ikke indfrielsen af formålsparagraffen vigtig, og der opstår dermed en konflikt mellem de to parter.

Set ud fra Allardts teori alene opstår der en diskrepans mellem de to gruppers vurderinger af behov. Kontaktpersonen fokuserer i høj grad på at opfylde behov inden for kategorien 'at være', hvorimod den uledsagede fokuserer mere på kategorierne 'at elske'. Udover denne diskrepans mellem to af Allardts kategorier er der andre forhold i empirien, der udtrykker perspektiver på behovstilfredsstillelse, som ikke umiddelbart er omfattet af Allardts velfærdsteori. Dette vil jeg analysere nærmere i afsnit 5.2.2.

5.2.2 Behov for sikkerhed, stabilitet og bolig

I empirien fra de uledsagede fremtræder der flere eksempler på behov, som jeg mener kan belyses ud fra Maslows behovsteori. Maslows behovsteori er i dette tilfælde et supplement til Allardts velfærdsteori og muliggør at belyse ekstra dimensioner af behovsbegrebet. Dette gør sig især gældende, når det drejer sig om at analysere helt basale behov som f.eks. føde og sikkerhed. Som jeg tidligere har været inde på, så taler den ene uledsagede om 'sult', hvor kontaktpersonerne taler om 'madkundskaber'. Når kontaktpersonerne taler om at blive bedre til at lave mad, så adskiller det sig markant fra at dække et grundlæggende behov for føde, som er det, den uledsagede fokuserer på. Ifølge Maslow refererer sult til et dybereliggende behov for føde, hvor madkundskaber i Allardts univers refererer til et behov for 'at være' eller det, som Maslow ville kalde Esteem-needs – behov for respekt og anerkendelse.

Slusen, som du nok ved, så har de rigtig mange penge og de bruger rigtig mange penge. De har sådan et værelse med madvarer, som er fyldt op. Det er som om de har taget hele bazaaren, men herovre, der er der ikke så meget. Herovre får vi 200-300, som vi i løbet af ugen skal tilpasse de der 200-300. Jeg har nogle venner derovre i Slusen. Nogle gange ringer de og inviterer mig derover og så har de lavet rigtig mange forskellige slags mad.

Jeg tolker den uledsagedes udsagn som om, at han føler en form for uretfærdighed/forskelsbehandling over, at han ikke har samme adgang til madvarer, som hans venner. Den uledsagede observerer, at der er en forskel i fordelingen af madvarer fra det ene sted til det andet, hvilket han er utilfreds med. Derudover kan citatet tolkes som om, at han ikke kan klare sig for 200-300 kroner om ugen eller ikke ønsker selv at forvalte pengene. Alt andet lige fremgår det af citatet, at det er vigtigt for ham at have adgang til mad, hvilket muligvis kan hænge

sammen med den flugt, som den uledsagede har gennemgået for at komme til Danmark. Som bekendt er det en farefuld færd, når flygtninge rejser op gennem Europa, og det er oftest med meget få midler og uden stabil adgang til mad og drikke. Når man oven i købet er et barn, så bliver flugten markant mere usikker og farefuld. Derudover fortæller den unges kontaktperson, at den unge har opholdt sig et halvt år i Grækenland, hvor han ved hårdt fysisk arbejde tjente penge, så han kunne rejse videre til Italien. I Italien har han boet på gaden som illegal flygtning, og han har været nødsaget til at leve som kriminel for at kunne skaffe sig selv mad. Den unges kontaktperson fortæller:

Nu kan jeg ikke huske, hvilket land han skulle igennem, for at komme videre op til Italien, men der fortalte han mig at han prøvede at komme over grænsen 10 gange. Og han sagde, så blev man taget og så fik man tæsk og så kom man i fængsel. Nogle gange var man i fængsel 2 måneder andre gange kun 1 dag, men man fik altid tæsk.

Selvom dette citat ikke er fra den unge selv, så understreger det, at der under hans flugt har været en stor usikkerhed forbundet med hans egen sikkerhed, og når den unge som noget af det første i interviewet bringer mad-temaet på banen, kan det hænge samme med, at han fortsat føler sig usikker i denne henseende. Når han derudover ikke kan få kostpengene til at slå til, kan det forværre situationen. Med sådan en historie i bagagen er det selvsagt naturligt, at han har behov for sikkerhed og stabilitet ift. at få dækket de mest basale behov. Ser man dette behov i Maslows optik, så befinder den unge sig i den nederste del af behovspyramiden, som dækker over fysiologiske og sikkerhedsmæssige behov.

Et andet eksempel på de uledsagedes behov for sikkerhed kommer til udtryk, da jeg via vignetten bringer deres boligforhold på banen. I interviewet taler vi om, hvordan den uledsagede er endt med at komme til den pågældende kommune:

R: Det er sådan da jeg fik opholdstilladelse, der var en på flygtningecenteret der sagde til mig, at du har placeret i Anonymiseret Kommune, men på forhånd havde vi et ønske om at komme i [en anden kommune], men jeg fik mit allerstørste ønske, at Hakim - en anden dreng der bor her, at vi bliver samme sted.

I: Så et af dine ønsker var at du skulle bo sammen med Hakim?

R: Ja, at vi skulle være samme sted.

Her giver den uledsagede udtryk for, at det vigtigste for ham er, at være sammen med Hakim, som han anser for sin bror. De to drenge er ikke direkte beslægtede, men den uledsagede, jeg taler med, er den ældste af de to drenge, og siden deres flugt fra Eritrea har han taget sig af Hakim, som om han var hans lillebror. De to drenge har kun hinanden, og derfor er det eneste som betyder noget, at de kan være samme sted, og om de så bor i én kommune frem for en anden er underordnet. Min forforståelse af, at boligforholdene spiller en vigtig rolle i de uledsagedes liv, udfordres her en smule. Der er ingen tvivl om, at boligforholdene har betydning for de unge, og mange af deres dagligdagsfrustrationer handler da også om, at de gerne vil have bedre boligforhold i form af større værelser, bedre mad eller mere selvbestemmelse. På den måde antager jeg, at de ikke adskiller sig specielt meget fra vestlige unge. Der hvor de uledsagede kan siges at adskille sig, er når man skærer helt ind til benet og analyserer på, hvad der er vigtigst i deres dagligdag, og her står behovet for sikkerhed meget centralt. Når alt kommer til alt, så har disse unge været udsat for forhold i deres liv, som gør, at de har mistet alt. De har været udsat for at miste både familiemedlemmer, bolig og direkte adgang til mad og drikke. Nogle af disse forhold er blevet bragt i orden igen, efter de er ankommet til Danmark og har fået asyl, men på baggrund af deres mulige traumatiske oplevelser kan der være skabt et helt grundlæggende behov for sikkerhed. Denne tolkning underbygges af kontaktpersonens udtalelse:

Vi har to Eritreiske drenge og jeg tror de er rigtig glade for at bo her og de vil ikke ud. De har det godt med, at der bliver passet på dem og at der bliver sørget for mange af tingene.

Her vurderer kontaktpersonen, at de unge drenge har behov for, at der bliver passet på dem, og han kan ikke forestille sig, at de ville have lyst til at flytte for dem selv endnu. Kontaktpersonens observation understreger drengenes behov for sikkerhed, hvilket ligeledes kan kobles til Maslows nederste niveauer i behovspyramiden. Man kan argumentere for, at der er tale om et behov for venskabsforbindelser eller familierelationer, som indskrives på Maslows 'Belongingness and love needs'-niveau, og dermed også kan relateres til dette. Ved at anvende Maslows teori er det muligt at forklare nogle dybereliggende dimensioner af de unges udtalelser, som i dette tilfælde handler om behovet for sikkerhed.

5.2.3 Behov for inddragelse eller inddragelse af behov?

I dette afsnit vil jeg med udgangspunkt i ovenstående analyser af informanternes udtalelser analysere, hvordan divergerende behovsopfattelser kan få betydning for den inddragelse, der praktiseres på institutionen.

I afsnit 5.2.1 og 5.2.2 argumenteres for, at kontaktpersonerne og de uledsagede i flere tilfælde har forskellige opfattelser af begrebet behov. En tolkning kunne i denne sammenhæng være, at kontaktpersonerne hovedsagligt vurderer de uledsagedes behov ud fra et velfærdsperspektiv i en dansk kontekst, hvor de uledsagede selv vurderer deres egne behov på baggrund af de oplevelser, de har været igennem for at nå til Danmark. Umiddelbart er det naturligt, at de to grupper har forskellige udgangspunkter, da de kommer fra forskellige kulturer med dertilhørende normer og værdier, samt at kontaktpersonerne kan være influeret af deres professionelle perspektiver. Det er derfor forventeligt, at disse forskelle kommer til udtryk i dagligdagen og kan skabe grobund for diskussioner og misforståelser mellem kontaktpersoner og de uledsagede. Der, hvor forskellene kan være u hensigtsmæssige, er, hvis kontaktpersonerne ikke er i stand til at identificere de unges behov, hvilket kan skyldes kontaktpersonernes forståelseshorisont. Et eksempel på dette findes i nedenstående citater. Kontaktpersonen fortæller:

I: Bruger du meget tid på det? Snakker I meget om følelser?

R: Jeg tror det er meget individuelt fra pædagog til pædagog, vil jeg sige. Jeg snakker meget med mine unge. Jeg vil gerne vide hvordan mine unge har det.

Da samme emne bringes på banen i interviewet med samme kontaktpersons ung, svarer hun:

Nogle gange er der ikke engang nogle der spørger, hvordan jeg har det eller hvordan min familie har det. De gør det ikke fordi, de ikke forstår det. Fordi når man har sin familie omkring sig, så forstår man ikke, hvordan det er at være uden. Så det er derfor, de ikke forstår det, når vi siger, det ville være dejligt, hvis der er en der kom og spurgte mig: Hvordan har du det? Hvordan har din familie det?

Kontaktpersonen mener, at hun i sin daglige relation til den unge lægger stor vægt på at tale om følelser og undersøge, hvordan hendes unge har det. Den unge derimod har en helt anden opfattelse af situationen og føler *ikke*, at kontaktpersonen er i stand til at identificere hendes behov

for at tale om sin familie. Den uledsagede beskriver, hvordan hun føler det nærmest umuligt for kontaktpersonen at sætte sig ind i de oplevelser, som hun har været igennem, hvilket kan forklares med, at kontaktpersonens forståelseshorisont kan være afgrænset af den kontekst, hun befinder sig i. Såfremt kontaktpersonen ikke er i stand til at sætte sig uden for sin normale kontekst og leve sig ind i den unges, så kan det blive meget svært at tilfredsstille nogle former for behov. Det er i situationer som denne, at inddragelsen af den unges behov bliver utrolig vigtig. Det kræver et dedikeret og målrettet indsats hos kontaktpersonerne at forstå de unges behov, og dette kan ikke lade sig gøre uden inddragelse af den unge selv. Der er dog flere faktorer, der har indflydelse på inddragelsen end identificeringen af de unges behov, hvilket jeg vil analysere i de efterfølgende afsnit.

5.2.4 Opsamling på del 1

I dette afsnit har jeg med udgangspunkt i empirien fra både kontaktpersonerne og de uledsagede unge identificeret begrebet 'behov' som en væsentlig faktor, der kan have indflydelse på inddragelsen af de uledsagede. Jeg har argumenteret for, at kontaktpersonerne i høj grad anskuer indfrielsen af behov ud fra et vestligt velfærdsperspektiv, og at de i deres vurderinger og handlinger arbejder ud fra disse forståelser. Dette resulterer i kontaktpersonernes forsøg på at indfri behov hos de uledsagede flygtninge, som sidstnævnte enten ikke er klar til eller ikke vurderer som vigtige. Hvor kontaktpersonerne i nogen grad fokuserer på indfrielsen af selvrealiserende behov, fokuserer de uledsagede i højere grad på indfrielsen af basale behov for sikkerhed og stabilitet. Man kan med andre ord sige, at den forståelse eller forforståelse de to grupper hver især har, får afgørende betydning for, hvordan de ser på og forstår behovstilfredsstillelse, og således får det også betydning for, hvorvidt en horisontsammensmeltning mellem de to gruppers forståelser er mulig eller ej.

5.3 Analysedel 2 - Børneperspektiver

I forlængelse af afsnit 5.2, hvor jeg identificerer forskellige behovsmæssige perspektiver i henholdsvis kontaktpersonernes og de uledsagedes interviews og udtalelser, finder jeg det relevant at analysere disse forskelle yderligere. Jeg ønsker i dette afsnit at tage et spadestik dybere i empirien og bevæge mig fra at identificere faktoren 'behov' til at kigge på de årsager eller forklaringer, der kan ligge til grund for forskellene og dermed de forståelser, som de to grupper har af begrebet inddragelse.

Et af de temaer, som jeg mener kan bidrage til forklaringen af disse forskelle, er informantgruppernes respektive børnesyn. Dette fremgår ligeledes af den kategorisering, jeg tidligere har lavet af empirien, hvor temaet børnesyn står meget centralt. Som beskrevet i forskningsvandringen er begreberne 'beings' eller 'becomings' udgangspunkt for flere teoretiske diskussioner, og i de forskningsmiljøer, der beskæftiger sig med børnesyn og inddragelse, er der uenighed om, hvorvidt det er gavnligt at anskue børn som kommende voksne eller ligeværdige sociale aktører (Warming, 2011, s. 17). Uprichard (2008) bidrager med et perspektiv, der forsøger at forbinde de to poler og dermed se på børn som både-og. Denne tilgang finder jeg særligt relevant, når det drejer sig om uledsagede flygtninge, da de uledsagede er et udemærket eksempel på, hvorfor det kan være nødvendigt at tillægge sig dette både-og perspektiv, når man skal analysere deres udtalelser. Jeg vil i det efterfølgende analysere udtalelser fra de to grupper ud fra begrebsparret being og becoming og ud fra Warmings tre børneperspektiver for at finde frem til hvilket børnesyn, de enkelte informanter taler ud fra.

5.3.1 Kontaktpersonernes syn på begrebet 'børn'

Når det drejer sig om børnesyn eller børneperspektiver, er der i pædagogiske og socialfaglige kredse stor enighed om, at børneperspektiver er et positivt og vigtigt begreb (Warming, 2011, s. 13). Dette er også gældende på den institution, hvor jeg har indsamlet min empiri. I deres værdigrundlag skriver de bl.a., at anerkendelse af det enkelte barn og dets synspunkter er en af de vigtigste elementer i en vellykket foranstaltning. De ansatte på institutionen er i høj grad bekendt med disse værdier, og flere af dem udtrykker det også undervejs i interviewene:

Den helt store opgave i at arbejde med uledsagede er af rumme deres frustrationer og rumme deres savn og deres traumer.

Og:

Først og fremmest så er det anerkendelsen, der er rigtig vigtig.

Disse udtalelser peger på, at kontaktpersonerne forsøger at arbejde ud fra nogle værdier og forestillinger om, at de skal kunne forstå barnet og barnets situation. Det samlede billede af institutionen giver altså et indtryk af, at man anser de uledsagede for aktører i deres egne liv. Et sådan børnesyn indskriver sig i det, Warming kalder for et indefra-perspektiv. Indefra-perspektivet

er karakteriseret ved: *et forsøg på at forstå, hvordan det føles og opleves at være barnet/børnene i en bestemt situation eller under bestemte vilkår* (Warming, 2011, s. 18). På baggrund af institutionens værdigrundlag er det ingen umiddelbar grund til at antage, at de ikke skulle arbejde ud fra et sådant børnesyn. En af de primære årsager til, at jeg har valgt at interviewe informanterne med udgangspunkt i min vignet, er dog for at finde frem til de holdninger, som ikke er almen gængse. Jeg ønskede med vignetten at komme bag om de forudindtagede svar, som professionelle tit og ofte et tilbøjelige til at grave frem, når det handler om f.eks. børnesyn og inddragelse. Der er her tale om min egen forforståelse, som jeg ønsker at udfordre. De fleste, som har gennemgået en pædagogisk eller socialfaglig uddannelse, har stiftet bekendtskab med disse begreber, og det kan derfor tænkes, at kontaktpersonerne har indlejrede common-sense forestillinger om, hvad der er rigtigt at svare, når man stilles denne type af spørgsmål.

Når det gælder gruppen af kontaktpersoner, kommer deres holdninger omkring børnesyn i høj grad til udtryk, når spørgsmålene handler om, hvem der skal træffe beslutninger i forhold til vignetpersonens boligsituation. Til dette siger en af kontaktpersonerne:

I: Mener du at Yousef selv skulle bestemme, hvor han skal bo?

R: Nej det mener jeg faktisk ikke. Jeg mener at han skal have mulighed for at bo [for sig] selv på et tidspunkt og det er det han skal loves. Men til at starte med, så skal han have noget tillid og vejledning i hverdagen og så må personalet vurdere, om han er klar til at komme videre. Jeg tænker det er en rigtig god ide, når han er 17 år, at han ligesom kommer igennem et forløb, hvor han ligesom bliver observeret og; "hvad er du klar til?" (...) Jeg tænker man lige bliver nødt til at vurdere.

En anden kontaktperson siger:

Jeg tænker, at det måske nok er meget godt, at det er de professionelle, der nogle gange varetager de der beslutninger, som skal træffes.

Med disse citater giver begge kontaktpersoner udtryk for, at de anser de professionelle som værende dem, der ved bedst, og dermed kan man argumentere for, at udtalelserne indskriver sig i det Warming kalder for 'et udefra-perspektiv'. Udefra-perspektivet er kendetegnet ved en

generaliseret forståelse af, hvad det vil sige at være barn, og perspektivet sættes ofte lig den professionelle opfattelse af barnets bedste (Warming, 2011, s. 14). I citaterne fremgår det forholdsvis tydeligt, at der netop er tale om de professionelle opfattelse af barnets bedste, og kontaktpersonerne er meget direkte i deres udtalelser, når det kommer til dette. I de fire interviews jeg har lavet med kontaktpersoner, er den grundlæggende holdning som følger: det er de professionelle, der bør træffe beslutningen. I citaterne ovenfor nævnes bl.a., at de professionelle bliver nødt til at observere og vurdere de unge, så de derved kan sikre sig, at den unge er klar til at tage vare på sig selv. Her spiller kontaktpersonernes behovsmæssige perspektiv i høj grad ind, da de som tidligere nævnt har nogle meget klare forestillinger om, hvad de unge har behov for. Udefra-perspektivet er ifølge Warming et forældet børnesyn, der i ringe grad fordrer inddragelse af børn, og perspektivet kritiseres ofte for at indtage en position, hvor man mener, at børns behov og barnets bedste kan identificeres rent objektivt. Kritikere påpeger, at det vi betragter som viden om børn, blot er ét – og på det givne tidspunkt det mest magtfulde – af flere mulige perspektiver (Warming, 2011, s. 14). På baggrund af dette er det i inddragelses-øjemed ikke videre positivt, at kontaktpersonerne indtager dette perspektiv.

Det er forståeligt, hvor denne holdning kommer fra, idet kontaktpersonerne på mange områder kan betragtes som eksperter i modsætning til de uledsagede. Eksperter skal her forstås ud fra følgende præmisser: For det første er kontaktpersonerne de voksne (myndige), hvor de uledsagede er børn (umyndige). Om de er myndige eller ej har stor betydning, idet nogle af disse unge hverken har forældre eller værger. I kraft af dette er det institutionen og dermed kontaktpersonen, der har ansvaret for de enkelte barn. For det andet er kontaktpersonerne de professionelle rent socialfagligt og pædagogisk, hvor de uledsagede betragtes som klienter. For det tredje er kontaktpersoner kulturelle eksperter i kraft af deres kendskab og viden om det danske samfund, hvor de uledsagede er novicer i kraft af deres status som flygtning. Der er givetvis flere forhold, der positionerer kontaktpersonerne som eksperter, men disse tre er de mest fremtrædende i min empiri, hvorfor mit fokus ligger her. Warming beskriver dette som børn-voksen-polariteten, og dette begreb anskueliggør den magt, som den voksne er i besiddelse af i kraft af sin viden, erfaringer og sprogbrug. I Warmings beskrivelse tages der dog primært udgangspunkt i forholdet mellem barn og voksen, men i denne situation mener jeg, at man i lige så høj grad bør tale om professionel-klient-polariteten samt en form for kultur-polaritet. Kontaktpersonerne indtager i alle disse forhold den

magtfulde position, og derfor giver det mening, at de indtager en position som den, der ved bedst, og dermed også indtager et udefra-perspektiv. Warming understreger vigtigheden af, at magthaverne har en forståelse for og en kritisk refleksion over magtsamspillet. Hvis ikke den magtfulde er opmærksom på samspillet, er der en risiko for, at magtforholdet kan forhindre inddragelsen af børn som ligeværdige medspillere, eller at en manglende opmærksomhed på magtforholdet kan afstedkomme uhensigtsmæssige og uintenderede konsekvenser (Warming, 2011, s. 70).

Et eksempel på, hvor professionel-klient-polariteten kommer til udtryk, finder man i følgende citater:

Der er en masse ting man ikke kan observere, hvis han bor i en lejlighed, end hvis han bor et sted som her. Her er de ikke overvåget 24/7, men man har øjne på dem og man kan se rigtig meget af deres adfærd (Citat, kontaktperson).

Her giver kontaktpersonen udtryk for, at det er hans professionelle opgave at observere de unges adfærd, og at denne observation bedst muligt lader sig gøre inden for organisationens rammer. Det er altså ham som professionel, der i kraft af sin uddannelse, viden og erfaring, er den magtfulde.

I modsætning hertil svarer en af de uledsagede:

Det bedste er i Danmark, at bo alene, fordi sådan er det i Danmark. Det der er godt ved at bo alene er, at du selv bestemmer over tingene, men når du er herovre [institutionen] så er det som om at du ikke får lov at bestemme selv. Når du skal ud, skal du spørge om lov, når du skal ind, skal du. Du er nødt til at spørge om alt.

Den uledsagede, eller klienten, har altså en helt anden opfattelse af, hvad der er bedst for ham selv, og han peger specifikt på følelsen af at blive overvåget, som en af de væsentlige årsager til, at han er utilfreds. Disse citater er eksempler på, hvad en manglende forståelse for eller refleksion over magtforholdet kan medføre. Kontaktpersonen handler på baggrund af den viden, han har om godt pædagogisk arbejde, men fordi han også arbejder ud fra et udefra-perspektiv, får handlingen den uintenderede konsekvens, at den uledsagede bliver mere og mere utilfreds med sin boligsituation.

Ud fra dette kan man argumentere for, at kontaktpersonerne ikke anser de uledsagede som ligeværdige aktører i eget liv, og som anvist ovenfor knytter dette børnesyn sig til et udefra-

perspektiv. Kontaktpersonerne er dog ikke hele vejen igennem så ensidige i deres børnesyn, som hidtil fremstillet. Flere af dem giver udtryk for, at uledsagede flygtninge er en meget svær målgruppe at arbejde med, da årsagerne for deres tilstedeværelse i Danmark er så specielle. Her spiller flugten fra deres hjemland til Danmark en væsentlig rolle, og denne bidrager til, at kontaktpersonerne kan have svært ved at finde ud af, hvordan de bør se på de unge.

5.3.2 Flugtens indflydelse på børnesynet

I interviewet med en af kontaktpersonerne bringes netop dette tema op, da vi taler om, hvad kontaktpersonerne kan tillade sig at forvente af de unge:

Det der reelt sker er, at de i en tidlig alder er gået hen og blevet voksne og har taget ansvar for deres eget liv, for så at komme til Danmark og så få taget alt ansvaret fra sig igen. Kan du prøve at forestille dig hvor forfærdeligt det er? "Jamen du skal derud og du skal gøre det og du skal være hjemme klokken 22" - Når vi siger til drengene dernede, at de skal være hjemme klokken 22, eller: "Skriv lige til mig hvor I er henne"... Jamen hvorfor? Det giver jo slet ikke nogen mening. De har jo rejst selv gennem hele Europe, så: "Skal jeg skrive til dig om jeg er i Køge eller i Greve?" Det betyder ingenting. Det betyder noget for mig [kontaktpersonen], fordi jeg bekymrer mig for dem og så er det jo den vej, man skal arbejde med dem (Citat KP).

Dette citat indskriver sig i høj grad i debatten om børnesyn, da kontaktpersonen peger på en meget væsentlig faktor: Er de uledsagede flygtninge børn, voksne eller potentielt noget helt tredje?

Spørgsmålet om, hvornår man er voksen, og hvornår man er barn, kan danne grobund for adskillige kontekstuelle og konstruktivistiske diskussioner. Der er mange forskellige måder at definere et barn på og lige så mange måder at definere en ung, voksen eller en gammel på. I Danmark er alle eksempelvis myndige, når de er fyldt 18 år², hvilket bl.a. giver adgang til stemmeret og til at indgå juridiske og økonomiske aftaler. Sådan har det været i over 100 år. Afghanistan derimod har en helt anden historie, hvad angår disse forhold, da man inden for de seneste 50 år har oplevet flere forskellige styringsformer og krige, hvor synet på, hvornår man er myndig, har ændret sig mange

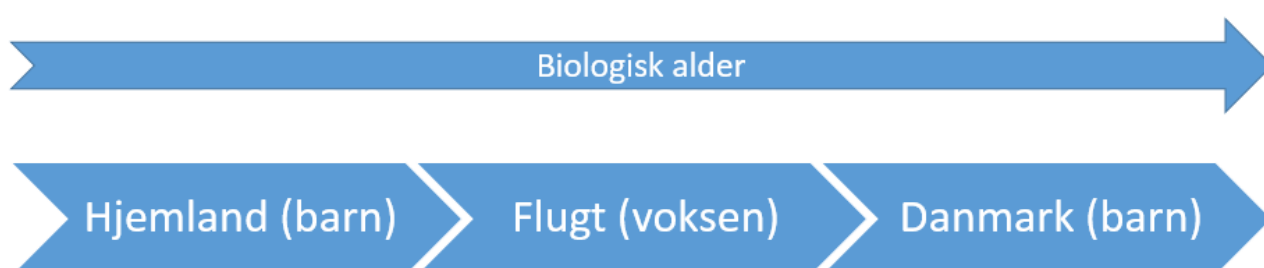
² Personer, som er fyldt 18 år, kan også være umyndige på en række områder. Det sker, hvis du får frataget din retlige handleevne (Borger.dk, 2015).

gange (Information, 2015). At være myndig er dog ikke nødvendigvis det samme som at være voksen, men fælles for de to definitioner er dog det alders-deterministiske syn, der afgør, hvilken kategori man tilhører. Denne deterministiske tilgang til alder er særlig interessant, når begreberne 'beings' eller 'becomings' analyseres, og netop alder er et gennemgående tema i størstedelen af mine interviews.

Kontaktpersonens citat oven for understreger, hvor kompliceret det kan være at placere de uledsagede i én kategori. Om de er myndige eller ej er naturligvis let at afgøre ud fra deres opgivne alder, men spørgsmålet, om man bør anskue dem som børn, voksne eller 'små voksne', står til diskussion. I min optik er denne diskussion tæt forbundet med deres flugt fra deres respektive hjemland. Hvad enten de kommer fra Afghanistan, Eritrea eller nu også Syrien, så har det faktum, at de er blevet nødt til at flygte fra deres familier og lokalsamfund, tvunget dem ud i en situation, hvor de har skulle begå sig på lige fod med voksne. Det virker dog til, at der kan forekomme forskellige holdninger til, hvad flugten har af betydning for de unges position i samfundet. I denne forbindelse kan det være interessant at analysere nærmere, hvordan de uledsagedes rejse spiller sammen med det børnesyn, der møder dem i Danmark.

Kontaktpersonen opstiller det rationale, at de uledsagede er gået fra at være børn til at være voksne for så er være børn igen. Som en underliggende konstant i denne udvikling

ligger deres biologiske alder. Dette er illustreret i Figur 8.

Figur 8: Barn, voksen, barn

Set ud fra en dansk pædagogisk kontekst, giver dette god mening, og det er også denne tankegang, som kontaktpersonerne giver udtryk for tidligere i citaterne. Hvis man skal oversætte dette med begreberne beings eller becomings, så kan man sige, at de uledsagede er gået fra at være becomings i hjemlandet, beings under flugten og nu igen bliver anset som becomings i kraft af deres position

som mindreårige i Danmark. Som udgangspunkt har min forforståelse omkring de uledsagedes flugt ligget godt i tråd med denne tankegang. Efter jeg er begyndt at analysere empirien grundigt, er der dog imidlertid flere forhold ved disse koblinger, som rejser nogle spørgsmål.

Hvordan ved kontaktpersonerne, at de uledsagede flygtninge har været anset som børn i hjemlandet? Kontaktpersonerne antyder flere gange, at de har et vist kendskab til den kultur, de uledsagede flygtninge kommer fra:

I: Hvad er dit indtryk ift.- Nu sagde du lige, at de ikke kendte den danske pædagogik - kan du uddybe det?

R: Ja. f.eks. med danske børn. De skal inddrages og man skal forklare dem rigtigt meget og hvorfor og de skal være en del af processen og det gør man rigtig rigtig meget ud af og har gjort det i lang tid i Danmark. Og den proces behøver ikke at være så lang hos flygtningedrengene, fordi det har de aldrig nogensinde været vant til. Det har været enten-eller, eller A og B de kunne vælge imellem og så har det været det.

Kontaktpersonen giver i dette citat udtryk for, at de uledsagede adskiller sig fra danske unge, idet de aldrig har været vant til at blive inddraget. På baggrund af den manglende inddragelse i deres hjemlande, vurderer han yderligere, at det ikke er et fænomen kontaktpersonerne behøver at dyrke over for disse unge. Her legitimerer kontaktpersonen i en eller anden grad et perspektiv, hvor han anskuer de uledsagede som becoming, og samtidig udtaler han sig om, hvordan børnesynet i barnets hjemland er. Denne påstand ville være legitim, hvis kontaktpersonen rent faktisk kendte til kulturen i det respektive land eller kendte den unges opvækst. Dette er dog ikke tilfældet her, da samtlige kontaktpersoner siger indledningsvist i interviewet, at de ikke tidligere har arbejdet med indvandrere eller flygtninge og dermed ikke har et udbredt kendskab til kulturforskellene. Kontaktpersonerne ved altså ikke særlig meget om vilkårene for de uledsagedes opvækster, eller hvilket syn man har på børn i henholdsvis Eritrea og Afghanistan. For at opnå en bedre forståelse for hvilke familier de unge kommer fra, er det relevant at inddrage Marianne Skyttes (2007) gennemgang af to forskellige livssyn. Skytte opstiller hhv. det individualistiske og det kollektivistiske livssyn, hvor de uledsagede hovedsagligt kan siges at være opvokset i samfund med sidstnævnte livssyn. Det kollektivistiske livssyn er kendetegnet ved det enkelte individs afhængighed af og

opofrelse for familien, hvor barnet har en stor andel i familiens samlede lykke (Skytte, 2007, s. 66). Dette betyder, at de uledsagede, jeg har talt med, angiveligt har haft en stor andel i familiens daglige gøremål, og at de har haft et medansvar for, at familiens livsprojekter kan realiseres. Dette kan hermed også betyde, at de rent faktisk har været vant til at blive inddraget i beslutninger vedr. deres egen og familiens bedste og dermed har været vant til at blive hørt, hvilket står i kontrast til kontaktpersonens udtalelse om, at de uledsagede ikke tidligere er blevet inddraget. Et perspektiv man kunne overveje i denne forbindelse er, om børn fra fattige samfund og udviklingslande måske i højere grad inddrages i hverdagslivets beslutninger, da de i en meget tidlig alder er med til at tage ansvar for at få mad på bordet eller penge til skolegang. Det er alment kendt at f.eks. børnearbejde i mange tilfælde er en nødvendighed i lande som Afghanistan og Eritrea, og at børnene dermed har helt andre roller end dem, vi kender til i Vesten (Red Barnet, 2015). På denne baggrund er det derfor ikke en selvfølge, at de på grund af flugten er blevet tvunget til at blive voksne i en tidlig alder – dette kan de have været langt tidligere i deres liv. Anerkender man denne præmis, er det naturligvis vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om to forskellige typer af inddragelse. Danske børn og unge er sjældent vant til at tage del i realiseringen af familiens lykke, idet de kan siges at være opdraget ud fra et individualistisk livssyn, hvor det enkelte menneske opdrages til at være eneansvarlig for sit eget liv (Skytte, 2007, s. 67). Der hvor danske unge i høj grad inddrages er ift. deres rettigheder og ift. de beslutninger, de træffer på deres egne vegne og altså ikke i den praktiske hverdag. Unge mennesker fra familier med kollektivistiske livssyn er derimod i højere grad vant til den praktiske form for inddragelse, der gør, at familien som helhed fungerer men hvor udeblivelsen af inddragelse ift. deres individuelle livsbeslutninger er større. Måske laver kontaktpersonen dermed en fejlslutning, når han antager, at de uledsagede ikke er vant til at blive inddragede.

Derudover har kontaktpersonerne et ringe kendskab til selve flugten. De mangler oplysninger om denne fase i de unges liv, dels fordi det kan være traumatisk for de unge at tale om flugten og derfor lader være, men også fordi de unge helt reelt kan være i Danmark på en dækhistorie. En af kontaktpersonerne siger:

Mange af dem er her på dækhistorier (...) Mange af dem lever på en løgnehistorie og en opdigtet identitet: Hvad kan jeg fortælle, hvad kan jeg ikke fortælle.

Der kan være flere årsager til, at de uledsagede er i Danmark på dækhistorier. En af dem er, at de skal skjule sig for personer eller myndigheder fra de regimer de flygtede fra, og dermed ikke har mulighed for at oplyse deres rigtige navne og historier i tilfælde af, at de bliver sendt tilbage til hjemlandet igen. En anden forklaring er, at de kan lyve sig yngre, end de er, så har de dermed opnår andre rettigheder som asylansøgere eller opnår ret til foranstaltninger i længere tid. På min tidligere arbejdsplads var der et tilfælde, hvor en af de unge ifølge sin historie var 13 år, men hvor hans fysiske fremtoning og udvikling antydede, at han var en del år ældre. Fordi de eneste oplysninger, der var om den pågældende unge, var hans egen mundtlige beretning, antog man, at han talte sandt, og dermed havde han ret til en 4-årig midlertidig opholdstilladelse. Alt dette peger på, at kontaktpersonerne ikke ved specielt meget om selve flugten men alligevel vurderer, at den har gjort de uledsagede til små voksne.

Den tredje betænkning, jeg har i forhold til den opstillede udvikling i Figur 8, er, om de uledsagede overhovedet kan anses som børn igen, selvom de er kommet til Danmark. Uagtet om de er blevet anset som børn eller voksne i deres respektive hjemlande, så er det et faktum, at disse unge har været udsat for forhold i deres liv, der har haft indflydelse på deres udvikling. De er modnet på en måde, som jeg ikke tror, at vestlige samfund er i stand til at forstå ud fra de parametre, vi normalt vurderer børn på. Derfor anser jeg det for problematisk, når kontaktpersonen indledningsvist i dette afsnit giver udtryk for, at de uledsagede får taget ansvaret fra sig igen, og dermed kan siges at blive anset som becoming. I samme citat udtrykker kontaktpersonen dog noget meget interessant, idet han udviser forståelse for, hvor svært det må være for de unge at skulle håndtere den situation. Kontaktpersonen har tydeligvis forståelse for, at de uledsagede ikke betragter dem selv som børn men som selvstændige individer, der nok selv skal bestemme, om de ringer hjem og fortæller, hvor de er.

Det, at kontaktpersonen i stor udstrækning viser forståelse for dette, står i kontrast til hans tidligere udmeldinger om, at det er de professionelle, der bør træffe beslutninger på de unges vegne. Ifølge min vurdering veksler han mellem flere børneperspektiver, hvilket understreger pointen om, at uledsagede flygtninge kan være vanskelige at kategorisere.

Med udgangspunkt i ovenstående gennemgange af hhv. kontaktpersonernes syn på de uledsagedes hjemland og deres flugt kan det siges, at det er vanskeligt at kategorisere dem som enten børn, unge

eller voksne. Overordnet set er det naturligvis problematisk, for ikke at sige umuligt, at kategorisere alle unge flygtninge i én bestemt kategori. De kommer alle sammen fra forskellige vilkår og kulturer, og hver historie er unik. Jeg mener dog alligevel at have argumenteret for, at de unge er sat i en kategori som børn, hvilket er et resultat af kontaktpersonernes børnesyn, organisationens rammer og generelt et manglende kendskab til kulturforskellene.

5.3.3 De uledsagedes syn på begrebet 'børn'

Når det kommer til empirien omkring de uledsagede, er der en grundlæggende fællesnævner; de taler ikke om deres opvækst eller om deres flugt. Hvor kontaktpersonerne i høj grad bruger disse to forhold i deres refleksioner og argumentationer, så indgår det stort set ikke i de uledsagedes interviews. Dette kan have forskellige årsager, og det kan blandt andet hænge sammen med de tidligere nævnte falske identiteter eller deres mistillid i forhold til myndighederne. En af de observationer, jeg har gjort gennem mine interviews, er, at de uledsagede har svært ved at forstå min rolle i interviewsituationen, hvilket en af kontaktpersonerne underbygger i dette citat:

Jeg har også brugt lang tid på at forklare [den uledsagede] her, hvad det er for en opgave [specialet]. Han er også blevet ved med at spørge: "Hvad er det han vil, ham der?"

Forud for og under interviewene med de uledsagede har jeg været meget bevidst om at forklare, hvem jeg er, og hvor jeg kommer fra, men på trods af dette virker det ikke til, at de fuldt ud har forstået denne rolle. Såfremt de har haft mistro til mig og har haft en mistanke om, at jeg repræsenterer myndighederne, eller at deres udtalelser kan få betydning for deres asylsag, er det forståeligt, at de er tilbageholdende med at inddrage deres fortid.

Som beskrevet i afsnittet om kontaktpersonernes børnesyn har de unges biologiske alder en væsentlig betydning, når det gælder vurderinger og holdninger til beslutningerne om boligforhold. Flere af de uledsagede flygtninge har et stort fokus på vignetpersonens alder, og tillægger denne stor betydning i deres vurderinger.

I: Hvorfor tror du at Hassan kan få en lejlighed, når Yousef ikke kan?

R: Jeg ved ikke, hvor gammel Hassan er?

I: Nej...

R: Det kan godt være fordi Hassan han er over 18 år og Yousef ikke er 18 år og derfor bor et sted som her.

Hassan er egentlig en bi-person i vignetten, som er tiltænkt en rolle i forhold til at åbne op for en diskussion om, hvorvidt nogle kommuner kan være bedre til at inddrage deres borgere end andre. Interviewet tages dog ikke i denne retning, da den uledsagede bremses af den manglende oplysning om bi-personens alder. Den uledsagedes citat kan ses som udtryk for, at det at være myndig har stor betydning for, hvad man kan tillade sig at forvente af myndighederne. Citatet understreger, at den biologiske alder er et helt centralt tema for den unge, og at alderen bruges som argumentation, når den unge skal vurdere beslutningen. En anden ung supplerer denne holdning:

I: Hvad synes du så om, at kommunen de siger nej? At de ikke lytter til ham [Yousef]?

R: Fordi han er 17 år, så... Han skal bestemme når han er 18 år. Han har et år til han skal bestemme... [Tolken taler i 3. person] Han siger, at det er de voksne som skal bestemme, så det er fint de andre har taget beslutningen.

Denne unge anvender ligeledes myndighedsgrænsen som argumentation for sin holdning og siger direkte, at så længe Yousef ikke er 18 år, så er det de voksne som skal bestemme. Samtidig ligger der i dette citat dog også en forventning om, at beslutningskompetencen overleveres, når den unge fylder 18 år. Ud fra disse to citater kan man dermed argumentere for, at der hersker en form for aldersdeterminisme, som spiller ind i de unges vurderinger af vignetten. Det fremstår af begge citater, at deres forståelse af børn omfatter, at så længe de ikke er 18 år, så er det de voksne, der træffer beslutningerne. Dette syn på børn og unge kan siges at minde om det udefra-perspektiv, som, jeg tidligere har argumenteret for, at kontaktpersonerne besidder, og dermed fremstår de to unge som enige med kontaktpersonerne, når det gælder beslutningskompetence. Dette kan dog reelt ikke siges at være tilfældet, idet de unge i andre sammenhænge giver tydeligt udtryk for, at deres egen mening er vigtig, og de har en klar holdning til, hvad der er bedst for dem selv:

I: Hvorfor tror du så at socialrådgiveren på asylcenteret, hvorfor tror du at hun alligevel vælger det [Ikke at lytte til Yousef]? Kan du forstå, hvorfor hun gør det?

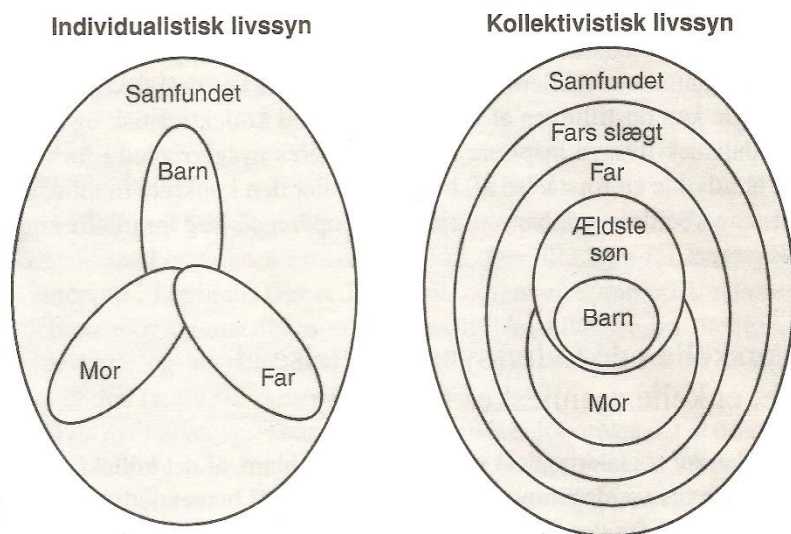
R: Fordi, det kan godt være hun begår fejlen, hun tager det synspunkt, hvor det er bedst for... [Tolk: Hun taler i jeg-form], men det er ikke nødvendigvis det bedste for mig, fordi jeg ved, hvad der er bedst for mig. Jeg vil gerne have det på den ene måde og SR hun vil gerne have det på den anden måde. Det kan godt være ment godt, men det bliver ikke godt modtaget, fordi jeg vil gøre det på min egen måde.

En anden uledsaget siger:

R: For de fleste gange, hvis man beslutter selv, hvis man har indflydelse, så man bliver mere tilfreds. Og det synes jeg, det er sådan. Hvis man har indflydelse i beslutninger, om hvor man vil bo, så er det det bedste.

Disse to citater står i modsætning til de to tidligere citater, da de unge her giver udtryk for, at det *ikke* er de voksne som ved bedst, men derimod de unge selv. Det er interessant, at de unge i én sammenhæng siger, at det er de voksne der bestemmer og i en anden, at det er dem selv, der ved bedst. Disse modsatrettede udtalelser kan forklares ud fra flere perspektiver, som jeg vil gennemgå herunder.

For det første er der tale om en klar distinktion mellem det de unge beskriver som: *'Det er de voksne der bestemmer'* og deres udtalelse om, hvem der ved bedst. De unge skelner altså mellem det *'at bestemme'* og det *'at vide bedst'* og sætter ikke lighedstegn mellem disse fænomener. Det fremstår meget tydeligt af de to første citater, at de unge er fuldt ud klar over, hvem der bestemmer, så længe de er under 18 år. Der er her tale om en magtfordeling, der tilgodeser de voksne, hvilket de unge tilsyneladende accepterer. Her kan Skyttes to livssyn endnu engang anvendes til at forstå, hvor denne holdning kommer fra. Som det fremgår af Figur 9, er magtfordelingen inden for det kollektivistiske livssyn i høj grad dikteret af slægten, som har stor beslutningskompetence og autoritet i enkeltsituationer og over for familiemedlemmer. Dernæst kommer faderen, så den ældste søn og moderen og til sidst kommer barnet (Skytte, 2007, s. 71).

Figur 9: Magt og kompetencestrukturer i familier præget af kollektivistisk og individualistisk livssyn (Skytte, 2007, s. 71).

Når de uledsagede flygtninge anerkender den hierarkiske beslutningskompetence på institutionen og i kommunen, kan det ifølge Skytte, stamme fra deres kulturelle opvækst, idet de er vant til en hierarkisk magtfordeling. Dette kan have betydning for de unges ageren og holdning, når en kontaktperson eksempelvis spørger dem, om de vil gøre deres værelse rent om onsdagen eller om torsdagen. Såfremt de unge ikke er vant til, at denne type spørgsmål overhovedet bliver stillet til dem, virker det naturligt, at de svarer: "Du bestemmer". Set ud fra en vestlig pædagogisk kontekst kan udtalelsen 'du bestemmer' nemt tolkes som om, at de unge enten ikke gider deltage i beslutningen, eller at de er ligeglade med at blive inddraget, og kontaktpersonernes konklusion kan derfor blive, at de unge ikke er klar til at blive inddraget, hvilket nedenstående citat er et eksempel på.

I: Snakker I om inddragelse her på ROUC?

R: De kan ikke finde ud af det. De har ikke... Det er jo ikke noget de har lært, ikke noget der er implementeret i dem, som det er med danske børn.

De unges holdninger til spørgsmålene om, hvem der bestemmer, kan dog ikke ses som udtryk for, at de ikke ønsker at blive inddraget, eller at de ikke kender til inddragelse. Samtlige af de unge giver på et eller flere tidspunkter udtryk for, at de bedste beslutninger opnås, såfremt de unge selv inddrages i beslutningsprocessen. Deres kollektivistiske opvækst kan dog forårsage, at de unge ikke altid er klar over, hvornår de har ret til sig at sige deres meninger, eller i hvilke sammenhænge de

kan forvente at blive inddraget. Denne kulturelle barriere har stor betydning for, hvordan inddragelsen kan finde sted, og såfremt kontaktpersonerne ikke har disse barrierer for øje, opstår der en risiko for, at de fejltolker de unge og dermed ikke formår at lytte til de unges ønsker. Kontaktpersonerne bør være bevidste om, at de bl.a. taler om og forstår inddragelse ud fra et helt andet perspektiv end de unge. Figur 9 kan anvendes til at belyse dette, idet kontaktpersonerne i denne sammenhæng baserer deres holdninger om beslutninger og inddragelse ud fra et individualistisk livssyn, hvor børn anses som ligeværdige og lige kompetente til at foretage beslutninger. Når en uledsaget derfor siger: "Du bestemmer", er der risiko for, at kontaktpersonerne tolker det som en overlagt og overvejet handling fra den unges side; at han frasiger sig ansvaret for beslutningen. Hvis kontaktpersonen ikke kender til eller formår at inkorporere den kulturelle forskellighed, der er til stede, så stopper inddragelsen uhensigtsmæssig tidligt. Et eksempel på dette findes i følgende citat, hvor kontaktpersonen muligvis fejltolker den unge:

R: [Den unge] falder til ro, hvis jeg går ind og er meget, meget tydelig og siger: 'Det er sådan her det er og det er sådan her, vi gør'. Okay, siger han så: 'Du bestemmer'.

Kontaktpersonen tolker og respekterer den unges beslutning om at frasige ansvaret for beslutningerne, og han forklarer det med, at den unge falder til ro af det. Kontaktpersonen konkluderer dermed, at den unge ikke ønsker at blive inddraget. Den unges side af sagen ser dog en smule anderledes ud:

R: Der er rigtig mange der er ligesom Yousef herovre [De uledsagedes afdeling på institutionen], der gerne vil bo alene for sig selv, fordi personalet har regler. Så når du bor her på stedet, så er der nogle regler og dem skal du overholde. Det er f.eks. når du skal ud og hvad tid du skal være hjemme igen, hvad tid må du f.eks. høre musik, der er regler over om alle tingene. Så de regler skal du følge, når du er herovre, så jeg kan godt forstå ham.

Den unge giver her udtryk for, at der er en række regler, der skal overholdes, og at han er utilfreds med, at han ikke selv kan bestemme noget mere. Den unge vil gerne inddrages i, hvornår han skal være hjemme, eller hvad han skal have at spise om aftenen, men på grund af sit syn på magtfordelingen, der bl.a. kan skyldes hans kollektivistiske opvækst, respekterer han de voksnes beslutninger uden videre diskussion. En mulig tolkning kunne være, at inddragelsen i denne

situation falder ned mellem to stole, hvor kontaktpersonen gerne vil inddrage den unge, men inddragelsen "stopper", idet han tolker den unges handlinger som udtryk for, at han ikke ønsker det. Den unge vil gerne inddrages men kender ikke til de vestlige magtstrukturer eller rettigheder og formår dermed ikke at gøre kontaktpersonen opmærksom på, at han ønsker inddragelsen.

En anden faktor, der kan spille ind i denne sammenhæng, og som også knytter sig til magtstrukturer, er den uledsagedes rolle som asylansøger. Dette er en vigtig pointe at have in mente, når de unges udtalelser skal analyseres – både af mig som specialestuderende men også for kontaktpersonerne i deres daglige kontakt med de unge. De unge har i kraft af deres position som asylansøgere et enormt pres på deres skuldre, idet de 'kun' er i Danmark på en midlertidig opholdstilladelse. Grundlæggende for dem alle er, at deres opholdstilladelse skal fornyes, når de fylder 18 år, og kontaktpersonernes observationer og udtalelser tæller i høj grad med, når afgørelsen om forlængelse af den midlertidige eller permanente opholdstilladelse træffes. Der er derfor grund til at antage, at de unge i nogle tilfælde taler kontaktpersonerne efter munden i håb om at 'please' dem eller i håb om ikke at udfordre dem for meget, når det drejer sig om beslutninger, de ikke er enige i. En af de unge siger:

R: Jeg tror ikke det ændrer noget [at brokke sig til personalet]. F.eks. om mig i vores situation. Fordi vi ER flygtninge, så det er bedst for os at få de penge og så lukke munden. (...) Jeg har snakket eller klaget over det flere gange og det ændrer sig ikke. Så det er bedst bare at lukke munden og sige: "Okay, Okay" og så færdig.

Den unge udtrykker en bevidsthed om, at der er en usynlig grænse, som de bevæger sig inden for, når det drejer sig om, hvilke krav de tør stille over for kontaktpersonerne. Den unge fortæller, at hun har forsøgt at brokke sig over beløbet af lommepenge fra kontaktpersonen, men at det ikke ændrer ved noget. En antagelse her kunne være, at hun ikke tør fortsætte med at brokke sig (eller kræve at blive inddraget), da hun ikke ved, om det på sigt kan få indflydelse på hendes udtalelse og vurdering fra kontaktpersonen og dermed hendes asylsag. Derfor vælger den unge at 'lukke munden' og acceptere beslutningen. Dette citat understreger, hvor vigtigt det er, at kontaktpersonerne er opmærksomme på de bagvedliggende mekanismer, som forårsager bestemte holdninger og handlinger hos de unge. I denne situation kan den unges accept af et specifikt lommepengebeløb fejltolkes af kontaktpersonen, der måske sætter lighedstegn mellem den unges accept af vilkårene og det faktum, at den unge også er tilfreds med vilkårene. Den unge er tydeligvis

ikke tilfreds og nævner gentagne gange, at økonomiske problemer er en af hendes allerstørste hovedpiner. Denne ulige magtfordeling har altså stor betydning for inddragelse, som reelt kan finde sted.

5.3.4 Opsamling på del 2

I dette afsnit har jeg med udgangspunkt i de to gruppers udtalelser analyseret, hvorvidt deres forståelser af inddragelse kan være forskellige. De divergerende forståelser kan bl.a. bunde i de to gruppers syn på børn og de børneperspektiver, som er fremherskende i de kontekster, som grupperne indgår i. Kontaktpersonerne giver i interviewene udtryk for, at beslutninger vedrørende de uledsagedes liv bedst træffes af det professionelle personale, og at de professionelle dermed er mere kompetente i beslutningsprocesserne. Denne type børnesyn kan karakteriseres som et udefra-perspektiv på børn, hvor de uledsagede ikke anses som beings – altså ligeværdige aktører i eget liv.

Jeg har derudover analyseret, hvorvidt de uledsagedes flugt kan have stor betydning for, hvordan de bliver anset af de professionelle, og hvordan de uledsagede anser sig selv. Flugten kan have stor betydning for børnesynet, og manglende viden omkring flugten, og hvad den har indebåret, kan i høj grad vanskeliggøre de professionelles arbejde med de unge, hvilket kan tænkes at påvirke inddragelsen af den unge.

Til sidst har jeg analyseret, hvorvidt de unges børnesyn og deres forståelse af inddragelse kan være influeret af deres kulturelle opvækst i Afghanistan og Eritrea, hvor der kan forefindes andre typer af inddragelse, som vi ikke kender til i en vestlig kontekst.

5.4 Analysedel 3 - Inddragelse

I de foregående afsnit om Behovstilfredsstillelse og Børneperspektiver har jeg analyseret forhold i empirien, som har betydning for den inddragelse, der kan finde sted på institutionen. I denne del af analysen vil jeg fokusere mere direkte på den inddragelse, der, som informanterne giver udtryk for, finder sted, med udgangspunkt i deres holdninger og vurderinger til begrebet. Dernæst vil jeg anvende Robert Harts teori om inddragelse og deltagelse med henblik på at analysere, hvordan kontaktpersonernes inddragelse kan karakteriseres. På baggrund af dette vil jeg ved hjælp af Harry Shiers teori om inddragelse analysere, hvorvidt rammerne omkring organisationen og den enkelte kontaktperson muliggør inddragelsen.

I interviewene med kontaktpersonerne er der stor forskel på, om de på baggrund af vignettens problemstillinger identificerer inddragelse som et tema. Således identificerer to af kontaktpersonerne med det samme, at der er inddragelsesmæssige problemstillinger, hvorimod de to andre først bringer begrebet i spil, da de spørges eksplicit ind til det. Nedenstående citater er eksempler herpå:

I: Godt... vi bevæger os lige hurtigt ud over casen. Taler I eksplicit om inddragelse i personalegruppen?

R: Inddragelse!?! Inddragelse hvad?

Dette citat er fra de sidste to minutter i interviewet, hvor jeg vælger at bringe spørgsmålet om inddragelse på banen, da det endnu ikke er blevet behandlet. Kontaktpersonens svar illustrerer udmærket, at spørgsmålet om inddragelse kommer helt bag på hende, og det kunne dermed tyde på, at inddragelse ikke er en fremtrædende del af eller fokus i hendes daglige arbejde, men det kan også forklares med, at hun ikke kender til denne betegnelse for fænomenet. Den anden kontaktperson fortæller:

R: Ja. Det er dejligt lige at... altid... spændende og svært lige at tænke. Jeg havde faktisk ikke helt gennemskuet, at du ledte efter brugerinddragelsen.

I: Nu valgte jeg at sige det eksplicit til sidst, men det er også lidt ideen bag, at jeg ikke fortæller for meget.

R: Tricky mand. Da du sagde det, der sad jeg med det samme og tænkte på, hvad jeg havde svaret tidligere og om jeg skulle have ændret nogle af svarerne.

Det kommer altså også bag på denne kontaktperson, at mit fokus med interviewet var at tale om inddragelse. At kontaktpersonen derefter siger, at "åbenbaringen" fik ham til at overveje, hvorvidt han skulle have ændret sine svar under interviewet, kunne tyde på, at de holdninger, han har givet udtryk for undervejs, i mindre grad er påvirket af common-sense udtalelser om begrebet. Det interessante ved disse citater er, at på trods af deres manglende identificering af temaet, så giver de efterfølgende udtryk for nogle meget tydelige holdninger omkring inddragelse. Der kan være forskellige forklaringer på, at de to kontaktpersoner ikke opfanger temaet om inddragelse i

interviewet, og én af dem kan være, at det i vignetten ikke er blevet tydeligt nok, hvad temaet for interviewet ville være. Dermed kan hensigten om ikke eksplicit at give udtryk for inddragelsen som tema have givet bagslag i og med, at to af kontaktpersonerne ikke har opfanget det. Denne forklaring undermineres dog af, at kontaktpersonerne efterfølgende sagtens kan se, at det handler om inddragelse, og at de er meget ivrige efter at tale mere om dette. En anden mulig forklaring kan være, at inddragelse ikke er et af de pædagogiske værktøjer, som kontaktpersonerne er vant til at anvende i deres tidligere arbejder, og dermed ikke kender specielt meget til. Dette vil jeg i efterfølgende afsnit belyse nærmere.

5.4.1 Er der tale om inddragelse?

Som nævnt oven for er begge kontaktpersoner ivrige efter at tale om inddragelse, så snart emnet eksplicit blev bragt på banen. Den ene kontaktperson forklarer:

R: Brugerinddragelse? Jamen jeg synes brugerinddragelse er alpha-omega. Det er.. jeg synes.. en af de vigtigste opgaver.. Fordi i ordet brugerinddragelse der ligger også automatisk anerkendelse. Og anerkendelse er det vigtigste værktøj og grundværktøjet til alt andet pædagogisk arbejde, som f.eks. relationen. Uden anerkendelse er der ingen relation.

Af citatet fremgår det, at inddragelse er alpha-omega for kontaktpersonen, og der kan næsten siges at være et slags buzz-word i denne sammenhæng. Med dette menes, at kontaktpersonen gennem interviewet ikke tidligere har bragt inddragelse op som et tema, men så snart han konfronteres med begrebet, giver han udtryk for, at det er en af de vigtigste opgaver i det pædagogiske arbejde. Citatet oven for kan anses som udtryk for en eksplicit holdning, som kontaktpersonen bevidst 'hiver' frem, idet han konfronteres med spørgsmålet om inddragelse. Kontaktpersonen er udmærket klar over, at inddragelse er et centralt begreb i det sociale og pædagogisk arbejde, idet både den sociale lovgivning samt institutionens værdigrundlag fremhæver inddragelse som vigtig, og måske af samme årsag har han en klar holdning til begrebet parat. Imidlertid er det dog interessant at se, hvordan han forbinder inddragelse med et helt andet begreb. I ovenstående citat fremhæver han inddragelse som alpha-omega, men samtidig bøjer han begrebet til at handle om anerkendelse, som han også nævner som det vigtigste redskab i pædagogisk arbejde. Her er det naturligvis vigtigt at have in mente, at inddragelse og anerkendelse ikke er ét og samme begreb. Der er ingen tvivl om,

at de to begreber kan være tæt forbundne, og at der i de fleste tilfælde af inddragelse også ligger en anerkendende tilgang til den inddragede. Omvendt kræver anerkendende pædagogisk arbejde også en eller anden form for inddragelse af målgruppen. Med udgangspunkt i Roger Harts (1992) beskrivelse af grader af inddragelse, så indgår der anerkendelse af børnene på de øvre trin af deltagelsesstigen (Figur 1) i de kategorier, som han kalder for 'Consulted and informed', 'Adult-initiated, shared decisions with children', 'Child-initiated and directed' og 'Child-initiated shared decisions with adults'. Inden for disse grader af inddragelse kan børnene siges at blive anerkendt som 'beings' og altså aktører i deres eget liv, hvorimod de i de lavere rangerende grader af inddragelse, ikke anerkendes som aktører (Hart, 1992, s. 9 ff). Det er hermed ikke sagt, at der automatisk forekommer inddragelse, når en uledsaget flygtning anerkendes som aktør i sit eget liv. Den unge kan sagtens blive anerkendt som aktør, uden at han/hun kan siges at blive inddraget i beslutninger eller vice versa, men alt andet lige, så fordrer en anerkendende tilgang en eller anden form for inddragelse. Kontaktpersonens sammenligning og forståelse af begreberne inddragelse og anerkendelse kan dermed til dels give mening, såfremt den konkrete inddragelse kan placeres i den øvre del af Harts deltagelsesstige. På baggrund af dette kan det derfor være relevant at placere kontaktpersonernes udtalelser inden for Harts kategorier for dermed at kunne sige noget konkret om graden af inddragelse.

Når kontaktpersonerne spørges ind til konkret inddragelse ift., hvordan de gør brug af dette i deres daglige arbejdsgang, eller om de inddrager, så tager alle fire kontaktpersoner udgangspunkt i samme eksempel, som er et beboermøde, der afholdes én gang om måneden:

I: Har i nogle strategier for, hvordan man griber det an? Hvordan taler I om det?

R: Jamen vi prøver jo. En gang om måneden har vi et ungemøde, hvor vi har tolke inde, og så prøver vi at spørge ind til hvordan de har det og hvad de synes der skal ændres. (...) Og det er også et meget godt eksempel på den kulturelle forskel. De tror jo, at et møde er lig med skæld ud. De tror jo, at det her, det er et møde, så skal jeg lige fortælle alt hvad der er dårligt. De har slet ikke forstået konceptet om at være i dialog om noget: 'Hvordan får vi det godt her og hvordan kan vi trives'? Vi lægger rigtig meget op til at de unge selv byder ind med f.eks. hvilke aktiviteter

skal der være, hvad skal der være til morgenmad, hvad skal vi have at spise om søndagen, men de kan ikke finde ud af det.

Kontaktpersonen bruger her ungemødet som eksempel på, hvordan de sikrer inddragelse i hverdagen. Han beskriver, hvordan det på mødet er muligt for de unge at fortælle, hvordan de har det, og hvad de godt kunne tænke sig. Derudover fokuserer han på, at de unge ikke er i stand til at forstå selve konceptet om et beboermøde, og han begrundet det med den kulturelle forskel. Der er ingen tvivl om, at den kulturelle forskel har en betydning i sådanne sammenhænge, hvilket jeg også tidligere har været inde på. Måske er de unge i kraft af deres kulturelle opvækst ikke vant til at blive inddraget i denne form for beslutninger, eller også er de vant til, at det, de efterspørger, bliver imødekommet. Med udgangspunkt i afsnit 5.3 er der en sandsynlighed for, at en ung dreng fra Afghanistan aldrig før er blevet inddraget i, hvad der skal serveres til aftensmad. I Afghanistan er det som oftest kvindernes territorium at sørge for madlavningen, og hvis manden i huset er utilfreds med denne, så imødekommer kvinden ønsket. Dette er naturligvis stillet groft op, men med udgangspunkt i Figur 9 om magt- og kompetencefordelingen i kollektivistiske samfund, så er det en pointe, der er værd at reflektere over.

Når de unge angiveligt ikke har forstået konceptet om beboermødet eller ikke deltager på det månedlige møde, kan det imidlertid også hænge sammen med, at mødet er initieret af kontaktpersonerne og ikke af de unge selv eller via et samarbejde mellem parterne. Det er kontaktpersonerne, der bestemmer rammen, hyppigheden, varighed og til dels også indholdet for mødet, og det kan dermed være svært at se, at der er tale om reel inddragelse. Det faktum, at selve mødet bliver afholdt, er et klart forsøg fra kontaktpersonerne om at ville inddrage de unge, men set ud fra Harts deltagelsesstige, så befinder denne type inddragelse på trinnet *Tokenism*. Definitionen af tokenism beskrives bedst af Hart selv:

Tokenism is used here to describe those instances in which children are apparently given a voice, but in fact have little or no choice about the subject or the style of communicating it, and little or no opportunity to formulate their own opinions (Hart, 1992, s. 9).

Ifølge Hart er denne type inddragelse bedre kendetegnet ved *ikke*-deltagelse og er selvom de voksne forsøger at skabe nogle rammer og har intentioner om at inddrage dem, som er i børnenes bedste

interesse, så bevæger de sig ikke væk fra at være manipulerende i deres inddragelse (Hart, 1992, s. 9). Helt praktisk kan man sige, at kontaktpersonerne inddrager de unge, da de spørger dem ind til deres ønsker og behov, men rammerne og konteksten for inddragelsen fordrer ikke, at de unge reelt er deltagende i beslutningerne.

En anden kontaktperson siger om samme beboermøde:

I: Taler I også med de unge om det [Inddragelse]?

R: Ja, det er det vi bruger de der ungemøder til. Hvor de f.eks. siger, at vores morgenmad ikke er god nok, og så vi prøver at forklare dem, at det er et tilbud der er og så kan I tage det eller lade være. Det kan godt være i har nogle ønsker om nogle andre ting, men så kan I tage jeres kostpenge og købe det morgenmad I gerne vil have. Så de vil gerne have medbestemmelse, men nogle gange, så bremses vi dem lidt i det.

Her cementeres placeringen af beboermødet i laveste ende af deltagelsesstigen. Kontaktpersonen bruger igen mødet som et eksempel på, hvordan de unge inddrages, men modsiger sig selv allerede fra begyndelsen. Kontaktpersonen giver her tydeligt udtryk for, at de unge rent faktisk ikke har noget at skulle have sagt ift. emnerne på dagsordenen. Hensigten med mødet er at tale om, hvordan de unge har det, og om der er noget, de kunne tænke sig var anderledes. Tilsyneladende lytter kontaktpersonen ikke til de unges ønsker, og måden hvorpå utilfredsheden behandles er ved at lægge ansvaret over på de unge selv. Der kan derfor sættes spørgsmålstegn ved meningen med at afholde et møde, hvor formålet bl.a. er at diskutere de unges trivsel, hvorefter helt konkrete forslag eller anker til forbedringen af trivslen afvises. Derudover siger kontaktpersonen direkte, at medbestemmelsen fra de unges side bevidst bremses, hvorfor det kan virke selvmodsigende, hvordan pågældende kontaktperson berettiger eller bifalder et begreb som inddragelse. Meget tyder i denne sammenhæng på, at disse kontaktpersoner ikke har samme teoretiske forståelse af begrebet inddragelse som f.eks. Roger Hart, idet deres handlinger ift. inddragelse kan placeres i Harts *ikke*-deltagelseskategorier.

Beboermødet er ikke det eneste eksempel i empirien, hvor inddragelsen af de uledsagede befinder sig i bunden af deltagelsesstigen. Citatet nedenfor beskriver endnu en kontaktpersons eksemplificering af inddragelse:

R: Det kan man gøre... Det er lidt ligesom små børn, ikke? Vil du i bad før aftensmaden eller efter aftensmaden? De får ikke lov at bestemme om de skal i bad, for det skal de. Det er mig, der bestemmer, men de får noget inddragelse i beslutningen omkring det og jeg tænker det er jo... Ikke at sammenligne dem med små børn, men der noget med inddragelsen, altså sådan er rammen og præmissen.

Der er to interessante forhold i denne kontaktpersons udtalelse. For det første fremstår der igen en helt anden forståelse af inddragelse end Harts definitioner, idet kontaktpersonen manipulerer den unge til at tro, at de selv har noget at skulle have sagt. Kontaktpersonerne har opstillet en ramme eller besluttet en diskurs, som fordrer, at man går i bad et vist antal gange om ugen. Inden for denne ramme kan den unge selv træffe beslutninger, hvilket beskrives som inddragelse af kontaktpersonen. Dette har ifølge Hart heller ikke noget med inddragelse af gøre, da holdninger som denne befinder sig et sted mellem kategorien manipulation og tokenism, altså igen *ikke*-deltagelse. Man kunne fristes til at kategorisere denne type inddragelse i kategorien 'adult initiated, shared decisions with children', hvilket ifølge Hart er '*true participation*' (Hart, 1992, s. 12). Umiddelbart kunne kontaktpersonens eksempel godt betragtes som en voksen-initieret handling, hvor beslutningen deles med de unge, men som kontaktpersonen selv siger: '*Det er mig, der bestemmer*', hvormed deltagelsen i beslutningen falder til jorden. Skulle denne type beslutning have karakter af ægte inddragelse, så ville den voksne være åben over for de unges input ift., hvordan deres hygiejnestandarder er. Kontaktpersonen kunne i den forbindelse initiere en dialog med de unge omkring, hvordan man sikrer trivsel og hygiejne blandt otte mennesker, der bor sammen, og samtidig være åben over for deres forslag og behov.

Det andet interessante forhold i citatet er, at der alt andet lige er nogle rammer eller nogle præmisser for de unges tilværelse på institutionen og i Danmark, men kontaktpersonen har dog en pointe i, at der bør være en hensynstagen til disse. Tages der udgangspunkt i hygiejne-eksemplet, så er der uden tvivl en diskurs inden for personlig hygiejne i Danmark, som de fleste mennesker

kender til og overholder. Det er derfor vigtigt, at de unge gøres opmærksom på sådan en diskurs, så de er klar over, hvordan de fremstår i almindelige danskeres øjne. Hermed ikke sagt, at man ikke kan have tilsvarende diskurser i Afghanistan eller Eritrea, men man kan saggens argumentere for, at de unges orienteres om dette. Derfor er det berettiget at dialogen initieres af kontaktpersonen, men at gå derfra til at diktere, hvordan de unges hygiejne-vaner skal være, kan ifølge Hart ikke betegnes som inddragelse.

I de fire ovenstående citater har jeg via Harts inddragelsesstige påvist, at kontaktpersonernes udtalelser ikke kan karakteriseres som inddragelse. Modellen egner sig særlig godt til at identificere og analysere de sammenhænge, hvor der kan stilles spørgsmålstejn ved, om inddragelsen reelt finder sted eller ej (Shier, 2001, s. 110). Selvom kontaktpersonernes forsøg på inddragelse kan karakteriseres som ikke-inddragelse, så har de dog en bevidsthed om, at inddragelse er vigtig, og de giver udtryk for, at de i en eller anden grad ønsker inddragelsen. Noget kunne dermed tyde på, at årsagerne til den manglende inddragelse kunne findes et andet sted end i kontaktpersonernes manglende intentioner. I denne sammenhæng giver det mening af anvende Harry Shiers teori om inddragelse, som i høj grad fokuserer på, om den respektive person eller organisation er klar til at inddrage. I Shiers figur (Figur 2) starter han med at stille spørgsmålet: 'Are you ready to listen to children'? Såfremt kontaktpersonen kan svare 'Ja' til dette, kan han/hun bevæge sig videre til stadiet 'opportunities' eller muligheder. Dette stadie er i min optik særlig interessant, idet man her finder rammerne omkring den enkelte kontaktpersons arbejde. Har kontaktpersonen reelt mulighed for at inddrage de unge? Er der en sprogbarrierer? Har kontaktpersonen den nødvendige viden til at arbejde med flygtninge? Er institutionen underlagt begrænsninger af eksempelvis kommunen ift. at opnå specifikke mål?

I denne sammenhæng er der en helt tydelig sprogbarriere, som institutionen forsøger at løse via brugen af tolke. Tolkene kan dog ikke være til stede alle døgnets timer, og dermed er der i dagligdagen en klar sprogbarriere, som kan have indflydelse på inddragelsen. Noget tyder derudover på, at kontaktpersonerne ikke har den nødvendige viden til at arbejde med flygtninge. Dette er til dels påvist gennem denne undersøgelses analyse og fortolkninger, men kontaktpersonerne siger også direkte i interviewene, at de ingen viden har om flygtninge, og at de aldrig tidligere har arbejdet med denne målgruppe. I forlængelse af dette er institutionen i høj grad påvirket af kommunens mål og intentioner. Institutionen blev således pålagt at tage imod

uledsagede flygtninge fra en dag til en anden på trods af, at deres hidtidige målgruppe var utilpassede danske unge. Dermed er der en række forhold som peger i retning af, at mulighederne for at inddrage ikke er tilstrækkeligt til stede for den enkelte kontaktperson eller organisationen som helhed.

I empirien er der dog yderligere enkelte eksempler på, at en kontaktperson decideret ikke er klar til at inddrage:

I: Taler I eksplicit om inddragelse i personalegruppen?

R: Ja det taler vi meget om. Vi taler meget om alting. Vi taler meget om, hvor meget medbestemmelse de skal have og hvor meget medbestemmelse de ikke skal have. Om de skal have medbestemmelse og hvad de skal have medbestemmelse i. Det taler vi i hvert fald om hver anden gang vi ses.

Kontaktpersonen giver udtryk for, at det er op til de voksne at afgøre, hvorvidt de unge skal have medbestemmelse. Dette citat kan i Shiers optik anses som om, at kontaktpersonen ikke er klar til at dele medbestemmelsen med de unge og dermed ikke er klar til at inddrage. I sådan et tilfælde kunne ledelsen i organisationen overveje, hvordan de forbereder deres medarbejdere på at inddrage, f.eks. ved at muliggøre rammerne for dette.

5.4.2 De uledsagedes holdninger til inddragelse

I ovenstående afsnit har jeg beskæftiget mig med kontaktpersonernes udtalelser om inddragelse og analyseret disse ved hjælp af Hart og Shiers inddragelsesteorier. I det efterfølgende vil jeg analysere udtalelser fra de uledsagede, som relaterer sig konkret til inddragelse.

Når empirien fra de uledsagede analyseres med henblik på at finde udtalelser om inddragelse, så er det langt mere sparsomt end blandt kontaktpersonerne. Dette siger dog ikke så meget i sig selv, da interviewene med de unge generelt er meget kortere, og der bliver brugt meget tid på tolkning. De uledsagede er derudover ikke velbevandrede i det danske sprog, og de er ikke fagfolk, hvilket kan forklare udeblivelsen af udtalelser, hvor begrebet inddragelse eksplicit indgår. Derimod nævnes forhold om 'at blive lyttet til', som i høj grad har inddragelsesmæssig karakter. En af de unge siger:

I: Synes du at bostedet lyttede til dig, da du sagde, at du helst ville bo for dig selv?

R: Ja.

I: Men alligevel kom du til at bo her?

R: De lytter til mig, men de beslutter noget andet. De hører godt, men de hjælper ikke.

Dette citat siger flere ting, som er væsentlige at holde fast i. For det første er citatet et eksempel på, at den unge tager mit spørgsmål meget bogstaveligt. Jeg spørger, om bostedet lytter til de ting han siger, hvortil han svarer 'Ja', hvilket kunne tyde på, at alt er som det skal være. Da jeg stiller et opklarende spørgsmål bagefter, finder jeg dog frem til, at den uledsagede ikke lægger samme betydning i ordet 'lytter', som jeg gør. Det viser sig, at kontaktpersonerne rent fysisk hører, hvad han siger, når han siger det. Den uledsagede svarer her meget nøgternt på det første spørgsmål, men på det opfølgende spørgsmål viser det sig, at han faktisk er utilfreds med den måde, kontaktpersonerne hjælper ham på. For det andet siger dette citat en hel del om den uledsagedes holdning til inddragelse, selvom begrebet ikke direkte nævnes. Citatet peger på, at den unge gerne vil inddrages, og at han ikke er tilfreds med de beslutninger, der bliver truffet. Han ønsker simpelthen at deltage i beslutningen. Dette kan være et eksempel på, at man som undersøger eller kontaktperson meget hurtigt kan komme til at drage uhensigtsmæssige konklusioner, såfremt man ikke formår at være undersøgende i sine spørgsmål og samtaler med de unge og dermed formår at indtænke nogle af de faktorer, som kan have betydning for den unges svar. I dette tilfælde er det sprogbarrieren og den unges anderledes forståelse af begrebet 'at lytte'. Der opstår dermed en risiko for at drage fejlagtige konklusioner, som her kunne være endt med en konklusion om, at den unge føler sig "lyttet" til. En anden af de unge bidrager til denne problemstilling:

R: Hvis de lytter til os og gør hvad vi siger til dem, eller prøver at høre hvad vi siger til dem, i stedet for, at de hele tiden siger til os: "Nej, I skal gøre sådan her". Det ville også være en af de ting, de kan lære fra os. Fordi ligesom vi kan lære fra dem, så kan de også lære fra os, men det gør de ikke, fordi de siger bare, at det skal være på den måde og de siger bare nej.

Dette citat eksemplificerer endnu engang, at de unge i høj grad ønsker at blive lyttet til og altså savner at blive inddraget. Den unge giver udtryk for, at magtforholdet mellem ung og

kontaktpersoner i højere grad bør udlignes, da kontaktpersonerne også kan lære noget fra de unges egne perspektiver. Denne pointe kan sættes i forbindelse med tidligere nævnte børneperspektiver, hvor den unge her ikke føler sig anset som aktør i eget liv, men at hun i høj grad mener, at hun bør være det. Den unge kan her siges at give udtryk for et ønske om mere ligestilling mellem dem og kontaktpersonerne både i beslutningsprocesser og i relationen.

En tredje uledsaget fokuserer også på denne ligestilling mellem parterne:

I: Hvordan tænker du, at Yousef kunne komme til at forstå sagsbehandleren?

Hvordan tænker du at de to kunne mødes om hvad der skulle ske? Samarbejde?

R: Det er gennem gensidig forståelse, at de kan løse problemet. Han skulle have forstået hendes synspunkter og måske hun skulle forklare ham det på en anden måde, men det eneste er, at de skal findes et fælles ståsted, hvor de kan mødes.

Her efterlyser den unge gensidig forståelse mellem ung og socialrådgiver, men han anerkender samtidig, at de voksne også har kompetencer, viden og erfaring, som han være gavnlige for den unge. De uledsagede er generelt enige i, at kontaktpersonerne besidder vigtig viden, og at deres intentioner om at ville de unge det bedste er reelle. Derudover accepterer de præmissen om, at kontaktpersonerne har beslutningskompetencen i langt de fleste tilfælde. Dog efterlyser de unge at blive inddragede i beslutninger og få mulighed for at bidrage med deres synspunkter. Disse antagelser stemmer i høj grad overens med fundene fra Thomas og O'Kanes (1999) artikel, som siger, at de unge langt hellere vil blive hørt og anerkendt for deres holdninger end reelt at skulle træffe den afgørende beslutning.

Dette kapitel afsluttes med et citat fra Harry Shier, som er meget sigende for hele inddragelsesdebatten:

*Children must be given their **say**, but they do not always have to be given their **way** (Shier, 2001, s. 113).*

Dette citat er centralt i inddragelsesdebatten, da inddragelse kan være meget vigtig og grundlæggende for det sociale arbejde med udsatte børn og unge men samtidig ikke er ensbetydende med, at beslutningskompetencen i alle tilfælde bør og skal overlades til den unge. De professionelle, som omgiver de unge, har i langt de fleste tilfælde stor viden, erfaring og uddannelse

i bagagen, som kvalificerer dem til at træffe beslutninger *om, for og med* de unge. Det vigtigste er blot, at den unge inddrages under hensynstagen til væsentlige forhold, som jeg bl.a. har behandlet i denne undersøgelse.

5.4.3 Opsamling på del 3

I analysens tredje del har jeg analyseret, hvordan kontaktpersonernes forståelse af inddragelse kan karakteriseres ud fra Harts inddragelsesteori. Jeg er kommet frem til, at kontaktpersonerne har en anden opfattelse af fænomenet 'at inddrage' end Harts teoretiske udlægning. I denne sammenhæng befinder kontaktpersonernes udtalelser og holdninger til inddragelse sig på de nederste trin på Harts deltagelsesstige, altså *ikke*-deltagelse. På trods af dette giver flere kontaktpersoner udtryk for, at de ønsker at inddrage, og at de ser inddragelse som en vigtig del af det pædagogiske arbejde. Dette kan ud fra et teoretisk perspektiv siges at være i opposition til deres egentlige handlinger. Ydermere er jeg via Shiers model kommet frem til, at institutionens rammer i en vis udstrækning besværliggør inddragelsen af de uledsagede unge, idet kontaktpersonerne ikke er tilstrækkeligt fagligt rustede til at håndtere målgruppen hensigtsmæssigt.

Derudover er jeg kommet frem til, at de uledsagede i høj grad ønsker at blive inddragede og deltage i hverdagslivets beslutninger, men at de betegner den konkrete inddragelse som mangelfuld. Flere af de unge anerkender kontaktpersonernes kompetencer og erfaringer og anfægter ikke direkte fordelingen af beslutningskompetencen på institutionen. De unge ønsker dog i høj grad at blive hørt og anerkendt i processen. På baggrund af dette kan man sige, at de uledsagede ønsker indflydelse og deltagelse i beslutningerne, men at de ikke ønsker at skulle stå helt alene med ansvaret for disse.

6 Diskussion

I dette kapitel vil jeg diskutere nogle af de fund jeg gjort i analysen af datamaterialet. Diskussionen vil hovedsageligt tage udgangspunkt i analysens tredje del, som handler om den konkrete inddragelse, som finder sted. Jeg vil på baggrund af dette diskutere, hvordan organisationens rammer får indvirkning på det socialpædagogiske arbejde, som kontaktpersonerne udfører samt

den integration dette arbejde muliggør. Derudover vil jeg diskutere begreberne inddragelse og deltagelse med henblik på at forstå kontaktpersonernes ønsker om og forsøg på at inddrage de uledsagede.

6.1 Organiseringens betydning for inddragelsen

Når det drejer sig om den sociale indsats over for uledsagede flygtninge, viser denne undersøgelse bl.a., at rammerne omkring de unge samt kontaktpersonerne angiveligt ikke er gearret til denne type indsats. Denne undersøgelse peger på, at kontaktpersonerne har et ønske om at inddrage de unge i hverdagen, men at deres viden om målgruppen, eller mangel på samme, forårsager, at de reelt set ikke inddrager. Omvendt viser denne undersøgelse også, at de uledsagede unge ønsker at blive inddraget, men at deres forståelse af inddragelse kan være forskellig fra en vestlig forståelse af dette. Noget indikerer altså, at rammerne for kontaktpersonernes arbejde og de uledsagedes dagligdag ikke ligefrem fordrer hverken inddragelse eller den gensidige forståelse grupperne imellem. Dette kan imidlertid hænge sammen med, at de uledsagede flygtninge anbringes på en institution, som i udgangspunktet er tiltænkt danske behandlingskrævende unge, og at pædagogikken på det pågældende sted dermed er målrettet denne type af unge. Dermed opstår der en risiko for, at indsatsen ikke er gearret til at håndtere de problemstillinger, som nogle af de uledsagede flygtninge oplever. Dette skal ikke forstås som en kritik af institutionen, hvori jeg indsamlede min empiri, men nærmere som en kritik af den politiske indsats over for uledsagede flygtninge generelt. Det fremgår ikke af mit empiriske materiale, men selve beslutningen om, at den undersøgte institution fremadrettet skulle håndtere uledsagede flygtninge, blev truffet over en weekend af kommunalbestyrelsen, og ledelsen på institutionen måtte opfinde ad-hoc løsninger for at blive klar til modtagelsen. Dette er langt fra et enestående eksempel, og undersøgelser som bl.a. Ankestyrelsen (2010) og DR Nyheders rundspørge fra august (2015) viser begge, at uledsagede flygtninge ofte bliver placeret på institutioner med anbragte/utilpassede unge. DR Nyheders rundspørge viser, at 19 % af de uledsagede flygtninge anbringes på sådanne institutioner, hvilket møder stor kritik fra bl.a. Red Barnet (DR Nyheder, 2015). En af kontaktpersonerne i dette speciale udtrykker også en klar holdning til denne konstellation, som understøtter problematikken:

R: Altså i min optik, der er det fuldstændig forkert. De danske børn som er her, er jo nogle unge, der er ødelagt i deres personlighedsstruktur. De er omsorgssvigtede og det er noget helt andet at arbejde med de danske børn her, end det er, med de

uledsagede. Så at sætte dem i samme bo-gruppe og lade dem spejle sig i hinanden er jo fuldstændig forkert. De uledsagede har jo sindssygt mange ressourcer og er nogle rigtig stærke unge mennesker, som skal have nogle andre udfordringer og støttes på andre måder end de danske skal.

Kontaktpersonens udtalelse stemmer godt overens med den kritik, der gives af bl.a. Red Barnet. Det kan forekomme som en meget svær opgave at integrere uledsagede flygtninge, når de til daglig spejler sig i utilpassede danske unge. Derudover skal man påregne personalets begrænsede viden og kendskab til flygtninge og indvandrere som en yderligere udfordring ift. at integrere de uledsagede unge. Den pædagogik, som de fleste af kontaktpersonerne er uddannede inden for, målretter sig danske børn og unge på institutioner, og de problemstillinger, som kan opstå dér. I denne sammenhæng kan det være relevant også at overveje, hvordan forskellige typer af organisering kan have betydning for den integration, som udføres på området. En af målsætningerne med indsatsen over for de uledsagede flygtninge er bl.a. at integrere dem i det danske samfund, så de kan indgå på lige vilkår med herboende unge og på sigt også med herboende voksne. Nogle af de principper, som den danske velfærdsstat bygger på, er bl.a. principperne om det aktive medborgerskab. Principperne om medborgerskab stammer oprindeligt fra T.H. Marshall, og i meget grove træk kan man i Marshalls teori identificere principperne *rettigheder, deltagelse og identitet* (Goul Andersen, 2013, s. 90). Tanken er, at lighed i samfundet opnås gennem disse tre niveauer. Det interessant her er, at den type af organisering, hvor man anbringer uledsagede flygtninge på institutioner sammen med utilpassede unge i håb om, at personalet formår at integrere dem, kan siges at modvirke principperne om medborgerskab. Noget tyder på, at uledsagede flygtninge ikke stifter bekendtskab med principper om rettigheder, deltagelse og identitet på en institution målrettet utilpassede unge. Jeg har i dette speciale påvist en tendens til, at de unge sjældent deltager i beslutninger vedrørende deres eget liv, hvilket tyder på, at de uledsagede heller ikke stifter bekendtskab med principper om deltagelse. Når det kommer til princippet om identitet, så er der en risiko for, at de uledsagede identificerer sig med danske unge, som har psykosociale vanskeligheder, og at der dermed skabes en forvrænget forestilling om, hvad det vil sige at være ung i Danmark. Dette er naturligvis en påstand jeg ikke direkte kan underbygge, men en af kontaktpersonerne beskriver en pointe, som er værd at reflektere over:

R: Ja man kan sige, at det måske både kan være en fordel og en ulempe [at anbringe uledsagede unge og danske unge samme sted]. De [danske unge] kan måske hjælpe på det integrationsmæssige område, hvor de uledsagede kunne hjælpe dem, eller vise dem noget mere normalitet, fordi de tit og ofte har en sundere kerne end de danske. De [danske] er mere med diagnoser og forskellige socio-sociale problemstillinger end de uledsagede. Trods nogle af de uledsagede selvfølgelig også har traumer og psykiske problemstillinger.

Kontaktpersonen påpeger, at de uledsagede unge har en 'sundere kerne', og indikerer dermed, at de to grupper værdier og opfattelser ikke direkte harmonerer. Han nævner, at de danske unge **måske** kan hjælpe på integrationen, men hvis de danske unges 'kerne' er usund, så bør man måske stille spørgsmålstejn ved de miljøer og forståelser, som de uledsagede integreres ind i. Samtidig fremhæver han, at sådanne konstellationer giver de uledsagede unge en rolle, hvor de kommer at være udtryk for normalitet over for de danske unge på institutionen. De uledsagedes vilkår og oplevelser kan ikke siges at være mål for normalitet, og såfremt de får denne rolle, opstår der en risiko for, at de traumer og psykiske problemstillinger, som flere af dem alt andet lige er underlagt, skubbes i baggrunden og dermed ikke behandles.

Når det gælder de unges rettigheder, kan der også her være tale om, at de får en forvrænget forståelse af, hvad de har ret til, da de i kraft af den førte pædagogik på institutionerne kan risikere blive behandlet på lige fod med behandlingskrævende danske unge. Dette er groft stillet op, og dækker naturligvis ikke alle de nuancer, som måske burde indgå i en sådan diskussion. Pointen er dog, at når uledsagede flygtninge, som rummer enormt mange ressourcer, placeres på institutioner, der ikke er målrettede deres specifikke problemstillinger, så opstår der en risiko for at integrationen skævvrides, idet de uledsagede ikke introduceres til principperne om det aktive medborgerskab.

R: Fordi når man kommer fra et sted, hvor der er 9 andre, det er for mange. Plus man bliver passiv, fordi de voksne de laver mad for os og vi spiser en anden slags mad og vi vil gerne lave det på vores måde, men vi får ikke lov, fordi de laver det og giver det til os.

Man bliver vred, fordi hvis man spørger om et eller andet, så siger de NEJ det skal være på den her måde og det skal være sådan, så det er jeg vred over også.

Ovenstående citat er et eksempel på dette, hvor en af de uledsagede giver udtryk for, at hun føler sig passiviseret på institutionen. I modsætning til denne type af foranstaltning findes eksempelvis placeringen af uledsagede flygtninge i egne boliger, som i langt højere grad fordrer et aktivt medborgerskab, idet de udsættes for nogle andre og mere repræsentative problemstillinger i det danske samfund, end de gør inden for institutionens rammer. Ved placeringen af uledsagede flygtninge i egne boliger er der i princippet tale om en anden type foranstaltning, som er mere empowerment-orienteret, og som har et større integrationsmæssigt sigte.

7 Konklusion

I dette afsnit konkluderes der på undersøgelsens resultater, herunder hvordan mine fund og svar fra vignetten og interviewene kan besvare problemformuleringen. Da min analyse indeholder tre dele, som skal bidrage til besvarelsen af problemformuleringen, så finder jeg det relevant at opdele konklusionen i tre tilsvarende dele. Derudover har jeg gennem arbejdet med denne undersøgelse gjort mig adskillige metodiske overvejelser og fund i forhold til anvendelsen af vignetmetoden og grounded theory, hvorfor afsnittet afslutningsvis vil indeholde en vurdering af og kritisk refleksion over den anvendte metode, herunder vurdering af undersøgelsens validitet og reliabilitet. Jeg vil starte med vurderingen og kritik af metode, hvorefter jeg vil konkludere på undersøgelsens resultater.

7.1 Vurdering og kritik af metode

I forbindelse med anvendelsen af vignetmetoden til indsamlingen af empiri, har jeg gennem undersøgelsesprocessen gjort adskillige fund og overvejelser herom. I dette afsnit vil jeg kort redegøre for disse fund og konkludere på anvendelsen af metoden i denne undersøgelse.

Formålet med vignetmetoden har fra starten af undersøgelsen været, at indsamle holdninger og vurderinger til begrebet inddragelse. Jeg har således brugt meget tid på at indsamle viden og udforme vignetten, så den har egnet sig bedst muligt til formålet. I forhold til gruppen af kontaktpersoner, har vignetmetoden tjent sit formål, idet den som nævnt i analysens afsnit 5.4, skjuler temaet om inddragelse i en sådan grad, at to af kontaktpersonerne ikke opdager det før til sidst. Det er dermed ikke sagt, at de ikke udtaler sig om inddragelse undervejs, for det gør de, men det tyder på, at jeg i kraft af denne metode har fået adgang til deres umiddelbare holdninger og vurderinger. At én kontaktperson fortæller, at han overvejer om han skulle have ændret sine svar

efter at være blevet informeret om det egentlige fokus i undersøgelsen, er et godt eksempel på, at metoden har virket hensigtsmæssigt. Derudover anerkender alle kontaktpersonerne præmissen om at arbejde ud fra en case, og de forholder sig i høj grad til den struktur jeg har opstillet og svarer hovedsagligt jævnfør denne. Det kan derfor konkluderes, at vignetmetoden i denne undersøgelse, har virket efter hensigten til indsamlingen af empiri blandt de professionelle pædagoger og kontaktpersoner.

Hvad angår de uledsagede flygtninge så kan det konkluderes, at vignetmetoden har virket på en anden måde på disse end på kontaktpersonerne. Min forforståelse har gennem hele undersøgelsesprocessen været, at de uledsagede kunne have svært ved at forholde sig til et abstrakt begreb som inddragelse, hvorfor jeg har anset vignetmetoden som særligt egnet til alligevel at tale om inddragelse og deltagelse med dem. Det viste sig dog, at de uledsagede sagtens kunne tale om inddragelse og deltagelse og i høj grad besidder holdninger til disse begreber. De uledsagede følger imidlertid ikke præmissen om at tale ud fra casen og hensigten om at eksternalisere problemstillinger viser sig at være mindre vigtige end først antaget. De passager, hvor de uledsagede svarer ud fra vignetten, er sparsomme på informationer, idet de forholder sig meget nøgternt til spørgsmålene. Dermed kan man stille spørgsmålstegn ved validiteten af undersøgelsen ud fra en forståelse af, at man ved den anvendte metode undersøger det, man har til hensigt at undersøge (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 272). Når jeg derimod vælger at give plads til, at de uledsagede kan ytre sig ud fra deres egne oplevelser og livssituation, så bliver fortællingerne i højere grad interessante og anvendelige for undersøgelsen. De uledsagede har et stort behov for at bringe sig selv ind i fortællingen og de er ikke bange for, at berøre vanskelige temaer og emner. Dermed er anvendelsen af Grounded Theory som komplementær metode en styrke for opgaven, da jeg via grounded theory højner validiteten af resultaterne – altså resultaternes overensstemmelse med virkeligheden (Olsen, 2003, s. 87–88). Det kan dermed konkluderes, at kombinationen mellem vignetmetoden og grounded theory gør undersøgelsens resultater valide. På baggrund af dette kan det yderligere konkluderes, at anvendelsen af de to metoder har virket efter hensigten ift. de uledsagede flygtninge.

En relevant kritik at rette mod undersøgelsens validitet, er anvendelsen af tolk i alle interviews med de uledsagede. På den ene side er tolken en nødvendighed for, at undersøgelsen overhovedet kan gennemføres, hvilket naturligvis er et stort plus, idet sprogbarrieren er en grundlæggende præmis

for undersøgelsen. Dog har sprogbarrieren også bidraget til, at min opnåede viden og dermed fortolkningen af resultaterne, er gået gennem en tredje part. Jeg har dermed fået tolkens version af de uledsagedes fortællinger og da jeg ikke forstår det anvendte sprog, har jeg ikke mulighed for at kontrollere validiteten af oversættelsen. Der er dermed en risiko for, at tolken kan have udeladt ord, vendinger eller pauser, som kunne have været interessante at have med i fortolkningen af interviewene. En måde at højne validiteten i sådan en sammenhæng kunne være, at instruere tolken i formålet og metoden for undersøgelsen og få tolken til at transskribere interviewet efterfølgende, så udskriften dermed kommer så tæt på informanternes udtalelser og forståelser som muligt.

Undersøgelsens reliabilitet forstås ud fra, hvorvidt det er muligt for andre at gentage eller reproducere samme resultater ved anvendelsen af samme metode og fremgangsmåde (Kvale, 2008, s. 271). Det er forsøgt at højne reliabiliteten i denne undersøgelse ved at registrere og dokumentere data og fremgangsmåde så transparent, som overhoved muligt. Dette er i praksis sket ved at transskribere alle interviews samt en bestræbelse på at være så eksplicit som muligt i forbindelse med mine fortolkninger. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at en kvalitativ undersøgelse som denne, bygger på fortolkninger og vurderinger af informanternes udtalelser, hvilket kan skabe udfordringer i forhold til reliabiliteten, da en anden forsker muligvis ville fortolke udtalelserne anderledes. Derudover er kvalitativ forskning i høj grad præget af de deltagende aktører og jeg har som deltager i interviewsituationen været med til at præge resultaterne. Dette kom især til udtryk i interviewene med de uledsagede, da de var usikre på, hvor jeg kom fra og hvilken funktion jeg havde. Såfremt de uledsagede havde en mistanke om, at det de sagde kunne blive formidlet videre til myndighederne, så kan det i høj grad have indflydelse på de holdninger og vurderinger de gav udtryk for. Derudover har mine forforståelser, viden og erfaring om arbejdet med uledsagede flygtninge, uden tvivl påvirket dataindsamlingen og dermed resultaterne i en sådan grad, at andre forskere ville have vanskeligt ved at lave samme undersøgelse. Tager man validiteten af undersøgelsens resultater med i betragtningen, så ville det dog være muligt, at en anden forsker, ville kunne komme frem lignende resultater (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 272).

7.2 Behovstilfredsstillelse som betydende faktor for inddragelse

I analysen første del har jeg fokuseret på at identificere faktorer, som har indflydelse på den inddragelse, som finder sted på institutionen. Et af de fremtrædende temaer i empirien fra både kontaktpersoner og de uledsagede er deres forståelse af behov. Jeg er kommet frem til, at en faktor

som behovstilfredsstillelse har stor betydning i hverdagen og i interaktionen mellem de to grupper, men at forståelsen og vurderingen af, hvad der er behov for, varierer blandt de to grupper. Kontaktpersonerne vurderer i høj grad de unges behov ud fra en vestlig pædagogisk kontekst, hvor de lægger vægt på faktorer som bl.a. demokratisk dannelse og integration. Kontaktpersonernes udtalelser er blevet analyseret primært ud fra Erik Allardts velfærds- og behovsteori, idet deres udtalelser belyses på fin vis ved hjælp af Allardts begrebsapparat. I denne sammenhæng er det blevet fremanalyseret, at kontaktpersonerne til en vis grad fokuserer på de uledsagedes behovstilfredsstillelse inden for Allardts kategori 'at være', hvor de uledsagedes selv, fokuserer på behov inden for kategorien 'at elske'. De unge har altså, måske i kraft af deres position som flygtninge, ikke et særlig stort fokus på faktorer som anseelse, prestige eller uerstattelighed men derimod i højere grad på faktorer som familie- eller venskabsrelationer. Det kan altså konkluderes, at de to grupper begge har et fokus på behovstilfredsstillelse, men at de er uenige om, hvilke faktorer der er vigtige, hvis udgangspunktet tages i Allardts velfærdsteori.

Derudover viser analysen, at de uledsagede giver udtryk for en række af behov, som ikke nødvendigvis kan analyseres udelukkende ud fra en vestlig velfærdsteori om behovstilfredsstillelse. Det er gennem analysen blevet klart, at de uledsagede har et stort behov for sikkerhed og stabilitet, hvilket er blevet belyst ud fra Abraham Maslows behovspyramide. Det viser sig, at flere af de unge har været udsat for forhold i deres liv, enten i hjemlandet eller via flugten til Danmark, som har skabt et behov for sikkerhed for dem selv og deres nærmeste. Disse behov kommer især til udtryk i form af stærke holdninger til adgangen til mad og økonomi samt bolig.

Sidst i analysens første del kan det konkluderes, at de forskellige opfattelser og vurderinger af behov tyder på at have stor betydning for inddragelsens tilstedeværelse. Det konkluderes, at det kan være svært for kontaktpersonerne at identificere de unges behov, delvist på grund af manglende viden herom, og såfremt anerkendelse og identificeringen af disse behov udebliver, opstår der en risiko for, at også inddragelsen udebliver.

7.3 Divergerende forståelser af og forventninger til inddragelse

I analysens anden del har jeg fokuseret på at analysere de to gruppers forståelser af inddragelse, for efterfølgende at identificere hvilke perspektiver, de taler ud fra, når de udtrykker sig om inddragelse.

Generelt for kontaktpersonerne gælder det, at de anlægger eller besidder et udefra-perspektiv på de uledsagede flygtninge. Dette kommer især til udtryk, når kontaktpersonerne spørges ind til, hvem der bør have beslutningskompetencen i forhold vedrørende de uledsagede. Kontaktpersonerne betragter i en vis udstrækning dem selv og andre professionelle som eksperter, når det bl.a. gælder viden om det danske samfund, integration og behovstilfredsstillelse. I mange henseender er kontaktpersonerne da også eksperter, især når det gælder viden om danskhed eller socialpædagogik, men som en konsekvens af denne forståelse af magtpositionerne, anses de uledsagede ikke altid som ligeværdige aktører i eget liv. De uledsagede giver derimod udtryk for, at de selv ved, hvad der er bedst for dem. Det kan altså konkluderes, at det børnesyn, som kontaktpersonerne giver udtryk for, og den forståelse, de besidder i forhold til de uledsagedes deltagelse i beslutninger, ikke fordrer en ligeværdig magtfordeling af beslutningskompetencen, hvilket i høj grad får betydning for niveauet af den inddragelse, som finder sted.

Derudover kan det konkluderes, at der i begge grupper er et stort fokus på de uledsagedes aldre. Flugten, som de alle har været igennem, kan vanskeliggøre kontaktpersonernes opfattelse af dem som målgruppe, idet det kan være svært at vurdere, hvorvidt de uledsagede bør betragtes som børn, voksne, små voksne eller noget helt fjerde. Med udgangspunkt i begreberne 'beings' og 'becomings' argumenteres for, at de unge har bevæget sig fra en position, hvor de bliver anset som becomings i deres hjemland, som beings under flugten og nu igen som becomings i en dansk pædagogisk kontekst. Denne varierende identitet hos de unge har stor indflydelse på forståelsen af dem som aktører; både i kontaktpersonernes forståelse af de unge og de unges egne selvopfattelser.

Sidst i analysens andel del kan det konkluderes, at de uledsagedes opvækst i kollektivistiske samfund, samt kontaktpersonernes ageren i individuelle samfund har stor betydning for deres respektive forståelser af og forventninger til inddragelse. De uledsagede har i kraft af deres kollektivistiske livssyn en forståelse af inddragelse, som vestlige pædagoger ikke nødvendigvis forstår. Der konkluderes dermed, at de unge er vant til en anderledes form for inddragelse end den type, som en vestlig socialpædagogisk institution forventer, hvormed forståelserne af inddragelse er divergerende.

7.4 Inddragelse men ikke deltagelse

Der kan i denne del konkluderes, at kontaktpersonerne vurderer at inddragelse er vigtig i arbejdet med udsatte børn og unge. Det er dog kun to ud af fire kontaktpersoner, der undervejs i interviewet identificerer vignettens problemstillinger til overvejende at handle om inddragelse. De to andre kontaktpersoner taler først om decideret inddragelse, efter temaet eksplicit bringes på banen. De holdninger og forståelser af inddragelse, som kontaktpersonerne giver udtryk for, kan ud fra Harts inddragelsesteori dog ikke karakteriseres som deltagelse. Samtlige eksempler, som kontaktpersonerne anvender i deres forklaring af praktisk inddragelse på institutionen, befinder sig på de laveste trin i Harts deltagelsesstige. Det kan dermed konkluderes, at inddragelse kan forstås på mange måder, og at kontaktpersonerne har et ønske om at inddrage, men at dette ikke nødvendigvis betyder, at de lader de uledsagede deltage i beslutningsprocesserne.

Det tyder dog på, at kontaktpersonernes mangelfulde inddragelse kan skyldes andre forhold end manglende intentioner. Ifølge Shiers inddragelsesmodel giver rammerne omkring kontaktpersonernes pædagogiske arbejde ikke mulighed for inddragelse på det niveau, som de uledsagede har behov for. Der peges i den forbindelse på sprogbarrierer og manglende viden hos kontaktpersonerne om de unges kultur, opvækst, flugt og ønsker som indikatorer på, at organisationen måske ikke er gearet til at modtage og behandle uledsagede flygtninge. I ét tilfælde peges der endda på, at en kontaktperson ifølge Shiers model ikke virker til at være villig og klar til at dele den magt, det kræver, at inddrage de unge i beslutninger.

Afslutningsvist kan det konkluderes, at de uledsagede savner at deltage i beslutninger vedrørende deres eget liv. De peger på, at inddragelsen på institutionen er mangelfuld og rammer skævt i forhold til deres konkrete ønsker. De uledsagede savner en ligestilling i beslutningsprocesserne, og de giver udtryk for, at de mangler anerkendelse for deres kompetencer. Til sidst konkluderes det, at de uledsagede i høj grad ønsker at blive inddragede i form af deltagelse i beslutninger, men at de ikke ønsker at stå alene med hele ansvaret.

8 Perspektivering

I dette afsnit vil jeg perspektivere undersøgelsens resultater med henblik på at kunne anvende resultaterne som grundlag i andre lignende undersøgelser.

Undersøgelsens resultater peger i retning af, at arbejdet med at inddrage de uledsagede flygtninge i beslutninger vedrørende deres eget liv, kunne forbedres på flere parametre. Da jeg empirisk har taget udgangspunkt i inddragelsen på en given socialpædagogisk institution, er det nærliggende at perspektivere resultaterne til andre arenaer, hvori de uledsagede indgår. En aktuel arena kunne i denne forbindelse være hos de uledsagede flygtninges værger – formelt kaldet midlertidig forældremyndighedsindehaver (MFI). Selvom der pt. er akut mangel på værger til de mange uledsagede flygtninge (Berlingske, 2015; DR Nyheder, 2015a), så er der trods alt også rigtig mange uledsagede der allerede har fået tildelt en MFI og i et inddragelsesperspektiv kunne det være yderst interessant at undersøge, hvordan inddragelsen foregår blandt MFI'erne. Som det ser ud i dag, så skal alle børn og unge under 18 år være under forældremyndighed (Forældreansvarsloven, 2014), men dette betyder ikke nødvendigvis, at de også skal bo hos deres MFI. Mange af de uledsagede bor fortsat på institution eller i egen bolig og har derudover tilknyttet en MFI, som bl.a. skal være medvirkende til at sikre barnets retssikkerhed, udvikling og velbefindende. Et interessant perspektiv kunne dermed være, at undersøge hvordan samarbejdet, involveringen og inddragelsen fungerer mellem MFI og den uledsagede flygtning, for dermed at kunne sige noget om, hvorvidt det at have en MFI fordrer en større grad af inddragelse end det eksempelvis gør sig gældende blandt kontaktpersonerne og de uledsagede på en institution.

9 Referencer

Allardt, E. (1975). *Att ha, att älska, att vara: om välfärd i Norden*. Argos.

Ankestyrelsen. (2010). *Uledsagede mindreårige flygtninge - modtagelse og indsats i kommunerne*.

Hentet fra <http://ast.dk/publikationer/uledsagede-mindrearige-flygtninge-i-kommunerne>

Berlingske. (2015). Flygtningebørn mangler værger. Hentet fra

<http://www.b.dk/nationalt/flygtningeboern-mangler-vaerger>

Borger.dk. (2015). Umyndige under 18 år. Hentet fra <https://www.borger.dk/Sider/Myndig--->

[umyndig.aspx](https://www.borger.dk/Sider/Myndig---umyndig.aspx)

Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2010). *Kvalitative metoder*. København: Hans Reitzel.

Børnekonventionen FN. Bekendtgørelse af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder (1989).

Clark, A., & Percy-Smith, B. (2006). Beyond Consultation: Participatory Practices in Everyday Spaces. *Children, Youth and Environments*, 16(2), 1–9.

Collin, F. (2012). Socialkonstruktivisme. I M. Hviid Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P.

Nedergaard (Red.), *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. København: Hans Reitzel.

Dansk Flygtningehjælp. (2015). Uledsagede flygtningebørn. Hentet fra

<http://flygtning.dk/danmark/asyl/om-asyl-og-sagsbehandling/uledsagede-flygtningeboern/>

DR Nyheder. (2015a). Akut behov for værger til flygtningebørn i Danmark. Hentet fra

<http://www.dr.dk/nyheder/indland/roede-kors-akut-behov-vaerger-til-flygtningeboern-i-danmark>

DR Nyheder. (2015b). Kommuner lader flygtningebørn bo sammen med anbragte danske unge.

Hentet fra <https://www.dr.dk/nyheder/indland/kommuner-lader-flygtningeboern-bo-sammen-med-anbragte-danske-unge>

Ejrnæs, M. (2006). *Faglighed og tværfaglighed: Vilkkårene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*. Akademisk Forlag.

Ejrnæs, M., & Kristiansen, S. (2004). Perspektiver på sociale problemer i USA og Skandinavien. I A. Meeuwisse & H. Swärd (Red.), *Perspektiver på sociale problemer*. København: Hans Reitzel.

Ejrnæs, M., & Monrad, M. (2012). *Vignetmetoden: Sociologisk metode og redskab til faglig udvikling*. Akademisk Forlag.

Finch, J. (1987). The Vignette Technique in Survey Research. *Sociology*, 21(1), 105–114.

<http://doi.org/10.1177/0038038587021001008>

Forældreansvarsloven. LBK nr 1085 af 07/10/2014 Gældende (2014).

Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Publishing Company.

Globalis. (2015, Oktober 6). Børnekonventionen. Hentet fra

<http://www.globalis.dk/Aftaler/Boernekonventionen>

Goul Andersen, J. (2013). Medborgerskab under pres. I M. Skytte & J. Guldager (Red.), *Socialt Arbejde: teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag.

Guvå, G., & Hylander, I. (2005). *Grounded theory: Et teorigenererende forskningsperspektiv*. Hans Reitzel.

Hartman, J. (2005). *Funderet teori*. Alinea.

- Hart, R. A. (1992). *Children's Participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF International Child Development Centre. Hentet fra <https://ideas.repec.org/p/ucf/inness/inness92-6.html>
- Hessle, M. (2009). *Ensamkommande men inte ensamma*. Stockholms Universitet.
- Information. (2015). Glem ikke Afghanistans piger. Hentet fra <http://www.information.dk/520395>
- Jacobsen, A. F. (2013). Børns rettigheder. I N. Rasmussen (Red.), *Menneskerettigheder i socialt arbejde*. Nyt Nordisk Forlag.
- Jakobsen, M. (2014). Midlertidig opholdstilladelse nedbryder asylbørn. *Altinget*. Hentet fra <http://www.altinget.dk/artikel/midlertidig-opholdstilladelse-nedbryder-asylboern>
- Jergeby, U. (1999). *Att bedöma en social situation: tillämpning av vinjettmetoden*. Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).
- Juraplexus. (2015). Juridisk Ordbog. Hentet fra <http://www.juraplexus.dk/juridisk-leksikon/a.search,q.dualisme,t.items/i>
- Koch, I. E. (2013). Danmarks nationale og internationale menneskeretlige forpligtelser. I N. Rasmussen (Red.), *Menneskerettigheder i socialt arbejde*. Nyt Nordisk Forlag.
- Koester, T., & Frandsen, K. (2009). *Introduktion til psykologi: Teori, anvendelse, praksis* (2. udg.). Frydenlund.
- Kornerup, I., & Petersen, M. (2015). Børns involvering i hverdagslivsbeslutninger og forandringsprocesser. I *HVAD HEDDER ANTOLOGIEN?*
- Kvale, S. (2008). *InterView - en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzel.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterView: Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzel.

- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. (R. Frager, J. Fadiman, C. McReynolds, & R. Cox, Red.) (Bd. 2). Harper & Row New York.
- Olsen, H. (2003). Kvalitative analyser og kvalitetssikring. *Sociologisk Forskning*, (1).
- Petersen, M. (2015). *Sikkerhed i Centrum: Sikkerhedsplaner i socialt arbejde med børn og familier i udsatte positioner*. Frederiksberg: Institut for Socialt Arbejde.
- Red Barnet. (2015). Hvad er børnearbejde. Hentet fra <http://www.redbarnet.dk/Hvad-er-b%C3%B8rnearbejde.aspx?ID=128>
- Refugees.dk. (2015). TAL OG STATISTIK. Hentet fra <http://www.refugees.dk/fakta/tal-og-statistik/>
- Roskilde Ungecenter. (2015). Værdigrundlag - Roskilde Unge Center. Hentet 5. Maj 2015, fra <http://www.roskildeungecenter.roskilde.dk/vaerdigrundlag.asp>
- Salomonsen, H. H., & Antoft, R. (2007). Det kvalitative casestudium – introduktion til en forskningsstrategi. I R. Antoft, M. H. Jacobsen, A. Jørgensen, & Søren Kristiansen (Red.), *Håndværk & horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Serviceoven. LBK nr 1053 af 08/09/2015 (2015).
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107–117.
- Skytte, M. (2007). *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde* (3. udg.). Hans Reitzel.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (1990). *Basics of qualitative research* (Bd. 15). Sage Newbury Park, CA.
- Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse: en indføring i kvalitativ metode*. Akademisk Forlag. Hentet fra <http://books.google.dk/books?id=LrqwAAAACAAJ>

Thomas, N. (2012). Love, rights and solidarity: Studying children's participation using Honneth's theory of recognition. *Childhood*, 19(4), 453–466.

Thomas, N., & O'Kane, C. (1999). Children's participation in reviews and planning meetings when they are «looked after» in middle childhood. *Child and Family Social Work*, 4(3), 221–230.

Udlændingestyrelsen. (2015, Juni 9). Ny i Danmark. Hentet fra https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/uledsagede_boern.htm

Uprichard, E. (2008). Children as «being and becomings»: Children, childhood and temporality. *Children & Society*, 22(4), 303–313.

Warming, H. (2011). *Børneperspektiver: Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag.